

3

's-GRAVENHAGE, 12 Mei 1948.

Excellentie,

De Commissie door U belast met het onderzoek naar de toestanden bij het voormalige B.N.V. en wat daarmee samenhangt, heeft de eer U hierbij haar rapport aan te bieden met een aantal bijlagen.

Het rapport is vrij omvangrijk geworden en zou ongetwijfeld tweemaal groter moeten zijn, wanneer de inhoud dier bijlagen daarin geheel was verwerkt. De Commissie heeft dit niet gedaan, omdat de bijgevoegde stukken mede van veel belang zijn om de geest te leren kennen, welke bij het personeel van het B.N.V. geheerst heeft - en ook bij de C.V.D. nog in te sterke mate wordt aangetroffen.

In 35 vergaderingen zijn een vijftigtal personen gehoord. Velen hunner hebben daarbij of later aan de Commissie omvangrijke dossiers overgelegd, welke menigmaal aanleiding hebben gegeven tot nader onderzoek. Hierin is de reden gelegen, dat het gereed komen van het rapport langer geduurd heeft, dan wij aanvankelijk wenselijk achtten.

Zoals Uwe Excellentie zien zal, kwam de Commissie tot de slotsom, dat de C.V.D. grondig gewijzigd moet worden.

Zij acht Mr. EINTHOVEN niet degeen, die geschikt is aan deze instelling voldoende leiding te geven, een oordeel, hetwelk door verschillende door ons gehoorde autoriteiten, die met hem gewerkt hebben, bevestigd wordt. Dit kan U blijken uit de eveneens afzonderlijk hierbij gevoegde notulen, waarin hun verklaringen

Aan

Zijne Excellentie den Minister-President

te

's-GRAVENHAGE.

en hun oordeel over Mr. EINTHOVEN is opgenomen. De Commissie achtte het niet juist die persoonlijke beoordelingen in het rapport op te nemen. Soms werden zij door ondergeschikten van Mr. EINTHOVEN min of meer vertrouwelijk gedaan, en bovendien zou het geen zin hebben, indien het rapport door mogelijke openbaarmaking aanleiding gaf tot het ontstaan van nog meer wrijvingen en onaangenaamheden tussen gezagsdragers, dan wij reeds hebben aangetroffen. Daarom hebben wij de notulen niet als bijlagen bij het rapport gevoegd.

De Commissie grondt haar oordeel mede op eigen ervaring. Zij heeft Mr. EINTHOVEN zevenmaal gehoord en moest vaststellen, dat hij niet voldoende begrip had van de taak onzer Commissie. Hij heeft de indruk gewekt van oordeel te zijn, dat wij slechts hebben te doen uitkomen, dat alle gemaakte fouten aan de heer SANDERS te wijten zijn. Op zijn verzoek is de Commissie door U ingesteld naar aanleiding van hetgeen in de pers over het B.N.V. geschreven is, tot eerherstel van hem in het bijzonder.

Van de aanvang af deed hij schriftelijk en mondeling uitkomen, dat de wijze van onderzoek hem niet bevredigde. De hem gestelde vragen over ons gebleken misstanden beantwoordde hij in de regel met verwijzingen naar zijn meerderen of naar zijn minderen.

Reeds na een der eerste verhoren zond hij aan de Commissie een geschrift dat aanving met de woorden: "Barbertje moet hangen". Hiermede bedoelde hij zich zelf en gaf daarmede toen reeds zijn indruk weer van ons onderzoek.

Voor enige tijd ontving de Commissie een brief zijnerzijds, welke wij hierbij overleggen, en waarvan de inhoud door ons als ongepast wordt gequalificeerd; deze brief brengen wij te Uwer kennis, opdat U een duidelijk inzicht in zijn karakter kan verkrijgen.

Ook bij het laatste onderhoud gaf Mr. EINTHOVEN te kennen, dat

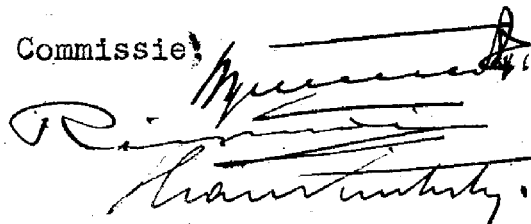
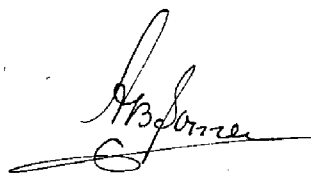
hij onze vragen over z.i. ondergeschikte punten niet op prijs stelde,- die konden wij wel aan zijn personeel stellen - hij acht het vanzelfsprekend, dat hij al die bijzonderheden niet kent - en gaf de wens te kennen, dat hij het juist achtte "de grote lijnen" te bespreken, hetgeen aan de Commissie de vraag ontlokt heeft of hij meende dat de Commissie aan hem de door haar aan U voor te leggen conclusies moest mede delen en daarover met hem debatteren.

Leidende figuren bij inlichtingendiensten schijnen zich hoog te paard te gevoelen en zich zelf op een voetstuk te plaatsen, dat zij ons inziens niet hebben, getuige ook de opmerkingen van Dr. SOMER, van wien een schrijven hierbij gaat, om Uwe Excellentie op de hoogte te stellen, dat hij geen verantwoordelijkheid op zich neemt voor hetgeen de Commissie omtrent hem in haar rapport, zegt. Wij zijn gaarne bereid daarvoor onze eigen verantwoordelijkheid te dragen.

Een belangrijk punt - uiteraard geheel ter beslissing van Uwe Excellentie - is nog de vraag der openbaarheid aan het rapport te geven. Wij willen daaromtrent slechts opmerken, dat de Commissie herhaaldelijk door verschillende persorganen en particulieren is lastig gevallen om inlichtingen, welke wij niet verstrekt hebben. Wij menen te moeten volstaan met het advies, dat in het bijzonder de hoofdstukken XIV en XV door ons niet voor openbaarmaking geschikt worden geacht. Gaarne is de Commissie bereid, wanneer U dit van haar mocht verlangen, die gedeelten van haar rapport, welke zij eveneens minder geschikt oordeelt openbaar gemaakt te worden, nader aan te geven.

Op verzoek van de Rekenkamer zenden wij U een tweede exemplaar als gevolg van bijgaand schrijven.

De Commissie

I N H O U D .

		Inleiding	blz.1.
Hoofdstuk	I	Algemene beschouwingen	blz.3.
	II	Voorgeschiedenis B.N.V.	blz.7.
„	III	Ontstaan B.N.V.	blz.11.
„	IV	Oprichting B.N.V.	blz.14.
„	V	Organisatie B.N.V.	blz.28.
„	VI	Wantoestanden B.N.V.	blz.33.
„	VII	Wording en oprichting C.V.D.	blz.64.
„	VIII	Liquidatie B.N.V.	blz.75.
„	IX	Organisatie C.V.D.	blz.94.
„	X	Bijzondere gevallen	blz.104.
		a. Vorrink	blz.104.
		b. A.Meijer	blz.111.
		c. King Kong	blz.112.
		d. Protze	blz.112.
		e. Pöttsch	blz.114.
		f. Rouleau	blz.115.
		g. Vollaerts-Kaptein	blz.120.
		h. Paspoorten	blz.123.
„	XI	Mr.Eindhoven - Sanders	blz.144.
„	XII	Dr.Somer	blz.154.
„	XIII	Rodrigues Lopes	blz.157.
„	XIV	Schema's voor een z.g.geheime dienst	blz.164.
		a. Mr.van Angeren	blz.165.
		b. Bn.Steengracht van Moyland	blz.166.
		c. en d.Sanders en Mr.Eindhoven	blz.166.
		e. Gen.van Oorschot	blz.167.
		f. Dr.Somer	blz.168.
		g. Kol.Tielens	blz.168.
		h. Procureurs-Generaal	blz.169.
		i. Mr.van Thiel	blz.169.
		j. Mr.Tenkink	blz.170.
		k. Mr.Goossen	blz.170.
		l. Mr.Snoeck Henkemans	blz.171.
		m. Jhr.Six	blz.171.
		n. Ir.Schermerhorn	blz.172.
„	XV	Reorganisatie-voorstel	blz.172.
„	XVI	Samenvatting	blz.188.

LIJST van de belangrijkste afkortingen, welke de Commissie in de haar overgelegde stukken is tegengekomen, en waarvan verschillende ook in het rapport zijn gebruikt.

A.E.groep	Verzetsgroep.
A.D.V.T.	Assistent-Directeur Verpleging en Transport- Leiden.
B.B.O.	Bureau Bijzondere Opdrachten.
B.d.S.Afd.VI.	Bureau der Befevelshabersicherheitspolizei -afd.VI - Knolle - spionage.
B.E.N.E.	Bureau d'Etude Nord-Est (Paris).
B.I.of B.I.D.	Bureau Inlichtingendienst (Fock).
B.N.S., Sectie C 2	Binnenlandse Nederl.Strijdkrachten, eerst genaamd N.B.S.
B.N.V.	Bureau Nationale Veiligheid.
B.S.	Binnenlandse Strijdkrachten.
C.A.	Contact-Afdeling (te Amsterdam voor Joden).
C.C.D.	Crisis Controle Dienst (Sweelinckpl.Den Haag- levensm.)
C.D.K.	Centraal Distrb.Kantoor (uit Zwolle naar den Haag)
C.F.S.S.	Canadian field security service.
C.I.	Centrale Inlichtingendienst (werkte onder Gener.Staf-Overste Roosenboom).
C.I.C.	Counter Intelligence Corps (Ver.Staten).
C.O.I.C.	(Canada).
C.P.N.	Commun.Partij Nederland.
C.V.D.	Centrale Veiligheidsdienst.
C.V.O.	Centrale Vermogens Opsporingsdienst.
D.G.B.R.	Directoraat-Generaal Bijz.Rechtspleging.
D.P.M.	Dienst Politieke Misdrijven.
Er.	Er-groep uit Rinus-dienst.
F.O.D.	Falsificatie opsporingsdienst Amsterdam. - overgegaan aan Rech.Centrale, den Haag.-
G.1,2 secties	Vermoedelijk van het Militair Gezag.Het kunnen ook afdelingen zijn van de Field Security.
G.C.	G.C.rapporten.
G.D.N.	Geheime Dienst Nederland (inlichtingendienst voor Engeland - Dr.Somer).
G.O.I.W.	Illegale Organisatie.
G.S.3	Generale Staf, Afd.3 -spec.inlichtingendienst (Tielens).
H.Q.B.A.O.R.	Head Quarters British Army on Rhine.
J.M.	Je Maintiendrai.
K.B.	Illegale groep.
L.O.F.	Legioen Oud-Frontstrijders.
M.G.	Militair Gezag
M.I.5.	Military Intelligence (Engeland).
M.I.D.	Militaire Inlichtingendienst.
M.V.T.	Militaire Voorbereiding Terugkeer.
N.C.(v.V.)	Nationaal Comité (van Verzet).
O.D.	Ordedienst.
P.C.	Politiek Convent.
P.O.D.	Politieke Opsporingsdienst.
P.R.A.	Politieke Recherche Afdeling.
P.R.A.C.	Politieke Recherche Afd.voor Collaboratie.
P.T.T.	Posterijen, Telegraaf en Telefonie.
R.A.F.	Royal Air Force.
R.D.	Radio-dienst.
R.S.H.A.	Reichs Sicherheits Hauptamt (Berlin).
R.T.I.	Rijkstextiel-inspectie.

R.v.A.	Raad van Advies.
R.V.D.	Rijksvoorlichtingsdienst en Regionaal Verple- gingsdepot - Rotterdam.
R.V.V.	Raad van Verzet.
S.D.	Sicherheidsdienst.
S.D.A.P.	Soc.Democr.Arb.Partij.
S.H.A.E.F.	Shaef.
S.O.F.	Illegale groep.
S.S.	Schutz Staffel.
V.C.	Vaderlands Comité.
V.man.	Vau man, vertrouwensman, verbindingsman.
V.N.	Vrij Nederland.
V.C.D.	(was vroeger: de Vrije Nieuwscentrale).
W.A.	Wehr Abteilung.
Weg A.	de Zwitserse weg.

I N L E I D I N G .

De Commissie ingesteld bij Uw besluit van 3 December 1946 en bestaande uit de heren Mr. Dr. J. WIJNVELDT, lid en Voorzitter, M. A. REINALDA, H. F. M. Baron VAN VOORST TOT VOORST, leden, en Mr. A. B. SOMER, Secretaris, teneinde een onderzoek in te stellen naar het beleid bij het BUREAU NATIONALE VEILIGHEID (B.N.V.) en daarmee samenhangende zaken, kreeg tot taak:

- "a. te onderzoeken in hoeverre de critiek op de leiding bij het Bureau Nationale Veiligheid gerechtvaardigd is, waar- bij aandacht is te schenken aan de vraag, welke rol de heer W. E. SANDERS bij deze dienst heeft vervuld;
- b. de vraag te onderzoeken onder welk departement de Centra- le Veiligheidsdienst, gelet op het daaraan ten grondslag liggende doel, dient te ressorteren, en desgewenst omtrent daarmee samenhangende onderwerpen voorstellen te doen".

Deze taak is later nog uitgebreid,

- "c. met de opdracht een onderzoek in te stellen naar een klacht van Lt. Kolonel Dr. J. M. SOMER,
- d. naar aanleiding van een bespreking van Uwe Excellentie en de Voorzitter, met de opgave, zo de Commissie dit nodig acht, ook reorganisatie-voorstellen te doen betreffende de C.V.D., een onderwerp ten dele reeds besloten in het punt onder b genoemd,
- e. met het verzoek een onderzoek in te stellen naar insinua- ties door RCDRIGUES LOPES geuit in "De Nieuwe Post" van 27 September 1947 (bijlage 1)."

De Commissie heeft haar werkzaamheden op 14 Januari 1947 aan- gevangen en is herhaaldelijk samengekomen tot het horen van per- sonen, het houden van besprekingen en het vaststellen van haar conclusies.

Aanleiding tot het door U verlangde onderzoek was het z.g. rapport MATTHIJSEN, waarvan uittreksels in verschillende bladen werden opgenomen, met daaraan door de redacties vastgeknoopte beschouwingen. Het blad "Strijdt" publiceerde daarna het rap- port in zijn geheel.

Omtrent het geschrift van de heer MATTHIJSEN zij in dit verband opgemerkt, dat het zeer onoverzichtelijk is en werd samengesteld op grond van door de steller niet gecontroleerde en dikwijls zelfs oncontroleerbare gegevens. De heer MATTHIJSEN heeft niet ernstig getracht een objectief verslag te geven van hetgeen hem van verschillende zijden ter ore kwam. Op grond zijner gegevens stond hij in het geschil tussen Mr. EINTHOVEN en de heer SANDERS aan de zijde van de laatste. Daaruit moet, naar het oordeel der Commissie, verklaard worden, dat het verslag sterk suggestief gesteld is en de zaken gekleurd worden voorgedragen. In het nummer van "Strijdt" dd. 9 Augustus 1947 (zie de rubriek "Wat is Uw mening mijne Heren") herroept J.M. (vermoedelijk J. MATTHIJSEN) dan ook een beschuldiging, vroeger in dat rapport gericht aan het adres van Mr. HERMANS (bijlage 2), en levert hij dus zelf een bewijs van de weinige betrouwbaarheid van sommige zijner gegevens.

Dit alles is verklaarbaar, maar daarom tevens af te keuren, wanneer men in aanmerking neemt, dat de heer MATTHIJSEN in de vergadering onzer Commissie van 23. Mei 1947 bij het geven van een uiteenzetting over het tot stand komen van zijn rapport, mededeelde, dat zijn doel was te forceren dat er een onderzoek werd ingesteld. Hij had zich, toen hij kennis kreeg van verkeerde toestanden bij het B.N.V., niet gewend tot het hoofd daarvan, Mr. EINTHOVEN, omdat hij een ongunstige indruk van hem had, een indruk welke berustte op gegevens, welke hij echter slechts "van horen zeggen" had en waarvan naar voor de Commissie is komen vast te staan, verschillende volkomen onjuist gebleken zijn.

De Commissie heeft meergenoemd rapport dan ook niet uitsluitend als richtsnoer kunnen gebruiken voor haar onderzoek, en is niet op alle daarin genoemde feiten en omstandigheden kunnen in-

gaan. Enerzijds toch was dit niet nodig, omdat verschillende punten in het rapport weinig belangrijk waren of omdat zij in een te verwijderd verband met het onderwerp staan; anderzijds zou het soms geen resultaat hebben gegeven, omdat zoals in enige gevallen bleek, het vaststellen van de juiste toedracht ook door de Commissie niet mogelijk was. De Commissie toch bezat niet de bevoegdheid getuigen onder ede te horen, zodat zij het "ja" van de een dikwijls had te aanvaarden naast het "neen" van de ander.

De Commissie heeft dit echter niet als een leemte gevoeld, daar zij in de door haar verzamelde gegevens voldoende stof kon vinden om tot een antwoord te komen t.a.v. de door U gestelde onderwerpen.

Zij behoefde niet in alle gevallen de waarheid uit te pluizen, daar haar onderzoek geen strafzaak betrof. Deze strafzaak is naast haar arbeid bij de bevoegde autoriteiten aanhangig. Bovendien zou het tot standkomen van dit rapport ad infinitum vertraagd zijn. Het vaststellen ervan heeft toch reeds meer tijd gevorderd, dan aanvankelijk verwacht werd, want bij de besprekingen zijn telkens nieuwe gezichtspunten naar voren gekomen, welke nader onder ogen behoorden te worden gezien.

H O O F D S T U K I.

ALGEMENE BESCHOUWINGEN.

Teneinde een juist beeld te krijgen van de mogelijkheid hoe wantoestanden bij het B.N.V., zoals de Commissie heeft aangetroffen, konden ontstaan, is het voor alles hier de plaats er de aandacht op te vestigen, welke de toestand in Nederland was tijdens de oprichting van het B.N.V.

Onmiddellijk na de bevrijding verkeerde ons land op stoffelijk

gebied in een chaotische toestand en was de geestesgesteldheid van de bewoners nog volkomen uit het evenwicht.

Wij wijzen er op, dat het gezag, hetwelk de regelingen te treffen had om na de jaren van onderdrukking het maatschappelijk verkeer weer op gang te brengen, een provisioneel karakter droeg.

De Canadezen traden op en namen als eerste maatregel het gezag in handen.

Daarnaast kwam het Militair Gezag (M.G.) met uitvoerige instructies, gegeven door de Regering te Londen. Het kwam in een land, waar het talloze gebouwen vernield of beschadigd aantrof en had bij het leiding geven aan de bevolking te kampen met schaarste en gebrek op elk gebied.

Voor de inrichting der verschillende diensten, noodzakelijk om de Staat weer te doen functionneren, ontbrak vrijwel alles, en het M.G. moest gebouwen vorderen, welke het uit gebrek aan meubilair en kantoorinventaris ook met de grootste moeite niet behoorlijk kon aankleden.

Het werk werd ten zeerste bemoeilijkt door de vóór en tijdens de bevrijding heersende mentaliteit.

De geest van verzet gedurende de oorlogsjaren, welke er begrijpelijkerwijze toe heeft medegewerkt handelingen welke in een geordende maatschappij strafbaar zouden zijn, te verrichten en deze als lofwaardig te beschouwen, heeft zich in de overgangstijd sterk doen gevoelen en maakt veel van de tuchteloosheid en eigen-gereidheid verklaarbaar.

Talloze illegale groepen waren gewend op eigen gezag te handelen en wensten op dezelfde wijze door te gaan.

Zij waren soms van de beste bedoelingen bezielde, maar dit heeft niet belet, dat het geruime tijd geduurd heeft voor allen zich weer aan een geregeld gezag wilden onderwerpen.

Bovendien bestond er tussen verschillende groepen een sterke rivaliteit en waren er niet voldoende maatregelen getroffen om te voorkomen, dat zich volstrekt ondeugdelijke elementen indrongen in de takken van staatsdienst, met welke de Regering trachtte alles opnieuw op te bouwen.

Vastgesteld kan worden, dat ook in de dienst van het B.N.V. personen, die daarin op grond hunner antecedenten niet thuis hoorden, werden opgenomen; zoals het hoofd van die dienst Mr. EINTHOVEN het uitdrukte:

" Ik was aanvankelijk gedwongen alle personen daarbij onder te brengen, die zich in de oorlogsjaren met spionage en contra-spionage hadden bezig gehouden en die veel materiaal daaromtrent verzameld hadden".

Alle diensten en dienstjes die bestaan hadden, moesten worden gecoördineerd en Mr. EINTHOVEN achtte dit niet mogelijk zonder allen in één lichaam - het B.N.V. - bijeen te brengen, daar die personen slechts op die wijze bereid waren hun materiaal af te staan. Hier spreekt sterk de mentaliteit, waarop wij reeds doelden; men wilde zelfstandig blijven doorgaan met het illegale verzetswerk en kon er dikwijls niet toe komen zich vrijwillig en zonder voorbehoud te onderwerpen aan het herstelde staatsgezag.

Deze houding van velen is verklaarbaar, doch al kan men deze begrijpen, te verontschuldigen is zij niet. Zij heeft medegebracht, dat niet alleen bij andere takken van Overheidsdienst, maar in het bijzonder ook bij het B.N.V., bij tal van lieden de neiging bestond zich te verzetten tegen de leiders welke boven hen gesteld werden.

Daarbij komt nog, dat er alom in den lande een nijpend gebrek aan levensmiddelen, aan textiel, aan brandstoffen e.d. heerste, dat het juiste begrip omtrent de koopkracht van het geld bij vele Nederlanders verdwenen was, dat de opvattingen omtrent "mijn en dijn" uitermate verslapt waren, hetgeen alles mede ten-

gevolge had, dat velen getracht hebben voor zich zelve in al deze moeilijkheden te voorzien, door zich langs slinkse wegen in te dringen in de georganiseerd wordende staatslichamen. Zij waren gewend "in het groot" te denken, uit hoe bescheiden positie zij soms ook voortkwamen, zij leden aan zelfoverschatting en meenden, dat zij van de chaotische toestanden na de bevrijding gebruik konden maken om zich een duurzame en winstgevende plaats te veroveren.

Het z.g. stunts had velen uit hun evenwicht gebracht en de haat tegen de onderdrukkers, welke aanleiding gaf tot de stemming van een "Bijltjesdag", werkte er toe mee, dat onguere elementen een rol konden spelen.

Dit alles heeft in sterke mate zijn invloed doen gevoelen op al hetgeen in die tijd georganiseerd werd en had slechts de kop kunnen worden ingedrukt, wanneer overal een krachtige leiding aanwezig ware geweest.

Van die leiding werd in die tijd veel gevorderd, zij had een zware taak en slechts zeer bekwame en harde mensen zouden de zaak hebben kunnen beheersen. Alleen personen van dat kaliber zouden meester kunnen worden en blijven over het hun opgedragen werk.

Hiernaan heeft veel ontbroken, en dit geldt ook voor het B.N.V.

Het is naar het oordeel der Commissie wel duidelijk gebleken, dat niet ieder, aan wie een bepaalde taak werd opgedragen, getoond heeft de vereiste bekwaamheid, kracht en hardheid te bezitten, al beschikte hij wellicht over de theoretische bekwaamheid daartoe.

Aan het einde van deze algemene beschouwingen, wil de Commissie nog opmerken, dat zij bij het verzamelen harer inlichtingen van alle zijden de door haar gewenste gegevens heeft gekregen, zij het ook dat deze veelal sterk subjectief gekleurd waren.

HOOFDSTUK II.

VOORGESCHIEDENIS VAN HET B.N.V.

Volgens aan de Commissie verstrekte gegevens bestond er vóór Mei 1940 een Centrale Inlichtingendienst, ingericht op de hierbij omschreven wijze.

Einde 1918 werd de Centrale Inlichtingendienst, kortweg C.I. genoemd, opgericht.

Deze dienst heeft tot de mobilisatie van 1939 geressorteed onder de Minister van Binnenlandse Zaken.

Met de leiding van de C.I. werd het Hoofd van de IIIe Afdeling van de Generale Staf belast (G.S.III). Onder deze functionaris ressorteerden op dat ogenblik de Afdeling G.S.III A (buitenlandse militaire inlichtingendienst) en de Afdeling G.S.III B (inlichtingendienst betreffende de geest in het leger).

Laatstgenoemde Afdeling werd toen mede belast met de werkzaamheden van een centrale inlichtingendienst en was hiervoor verantwoordelijk aan de Minister van Binnenlandse Zaken.

De volgende overwegingen hadden hiertoe geleid:

- a. De Generale Staf beschikte over geheime middelen (f.40.000 per jaar) ten behoeve van de Contra-Spionnage (actieve spionage werd niet verricht).
- b. De C.I. werd op deze wijze uitstekend gecamoufleerd, daar Bureau III B openlijk kon optreden als inlichtingendienst voor het leger.

De taak van de C.I. bestond uit het bestuderen van de geestelijke en politieke stromingen in den lande in de ruimste zin; het registreren van de handelingen en gedragingen van de leiding gevende personen in de staatsgevaarlijke organisaties; het uitbrengen van rapporten en overzichten; het snel rechtstreeks ter

kennis brengen van de belangrijke gegevens aan die functionarissen, welke met deze gegevens gebaat waren.

De nauwe samenwerking van de C.I. en de Militaire Inlichtingendiensten in één bureau waarborgde toenmaals een maximum van vruchtbare resultaten ten dienste van de Landmacht en door nauw contact met de Marine-directie te Den Helder ten dienste van de Zee-macht.

Tenslotte ontwikkelde zich de samenwerking met het Ministerie van Koloniën tot een steeds nauwer contact met de Algemene Recherche (Politieke Inlichtingendienst onder de Procureur-Generaal) in Nederlands-Indië en het Bestuur in West Indië.

Vooraf na de opening der luchtpost waren deze contacten van grote waarde.

Bij de uitzending van personeel door grote maatschappijen naar die gewesten werden desgevraagd adviezen verstrekt.

Vóór het jaar 1936 kwamen gevallen van spionage tegen ons land slechts sporadisch voor.

Na 1936 groeide de activiteit van de buitenlandse spionagediensten in snel tempo.

Het bureau G.S.III B trad bij de bestrijding van die misdrijven op als schakel tussen de justitiële (opsporings) autoriteiten en het legerbestuur.

Uiteraard bezat bureau G.S.III B geen enkele uitvoerende bevoegdheid, doch was zuiver een inlichtingen-bureau.

Een nadeel was echter, dat G.S.III A (inlichtingendienst buitenland) te weinig gegevens kon verkrijgen van andere Departementen, zoals van dat voor Economische Zaken, betreffende aanschaffingen van Duitsland op de wereldmarkt, gegevens welke later bekend bleken te zijn, van het Departement van Financiën ten aanzien van het grensverkeer, van dat van Waterstaat en later van dat van Bin-

nenlandse Zaken ten aanzien van belemmering c.q. stop zetten van het telefonisch- en telegrafisch verkeer en het spoorwegverkeer met Duitsland.

Aan het hoofd van de G.S.III stond Generaal VAN OORSCHOT. Zijn bureau was klein en bestond slechts uit vier mensen.

Hiernaast bestonden nog inlichtingendiensten van verschillende groepen, o.a. de Burgerwachten, die dit werk deden gesteund door gelden van particulieren.

De Commissie heeft de indruk gekregen, dat dit gehele vóór de oorlog werkende apparaat, inderdaad zuinig was, doch zij is wel tot de slotsom gekomen - zij het ook, dat volledige gegevens haar daaromtrent ontbreken - dat deze z.g. geheime dienst op te bescheiden wijze was opgezet en daardoor niet volkomen aan zijn doel beantwoord heeft.

Immers is bij het uitbreken van de oorlog en gedurende de bezetting voldoende gebleken, dat Nederland vergiftigd was door een Duits spionage-stelsel, dat niet tijdig is opgevangen en bestreden.

Hiertegen konden G.S.III A en B zelfs na de uitbreiding bij het intreden van de gemobiliseerde toestand 1 September 1939, niet voldoende optreden, omdat de staat van beleg niet werd afgekondigd.

Nadat het gedurende de eerste oorlogsjaren (1940/42) niet gelukt was tot een effectief-werkende inlichtingendienst te geraken (Bureau Militaire Voorbereiding Terugkeer (M.V.T.)) werd bij K.B. van 25 November 1942 te Londen opgericht het "Bureau Inlichtingen der Nederlandsche Regeering".

Deze dienst, welke ressorteerde onder de Minister-President en de Minister van Oorlog, had tot taak: De op Nederland gerichte intelligence op militair, politiek, economisch en ander gebied.

Dit bureau heette bij afkorting: B.I. Hoofd ervan werd de Majoor, later Kolonel SOMER.

De heer SOMER heeft zijn werkzaamheden vervuld, uitgaande van het volkomen gezonde beginsel, dat een geheime dienst niet in het centrum van de publieke belangstelling behoort te staan; hij heeft dientengevolge steeds gezwegen over de verwijten, welke in de pers en door personen tot het B.I., en hem persoonlijk gericht zijn.

Hem is o.m. verweten, bijv. in het rapport MATTHIJSEN, "dat de topleiding van het B.N.V. met dezelfde ondeskundigheid als het B.I. en met dezelfde knoeierige middelen er naar gestreefd heeft een technische dienst te misbruiken, om een persoonlijke en reactionnaire politiek te steunen".

Het B.I. te Londen zou er naar gestreefd hebben op onbehoorlijke wijze de Ordedienst (O.D.) in Nederland te steunen en getracht hebben bij de Regering te Londen de indruk te wekken, dat er slechts één illegale organisatie in Nederland bestond, n.l. de O.D., o.a. door uit Nederland komende berichten niet ter bevoegde plaats te geven.

Het doet der Commissie veel genoegen te mogen vaststellen, dat het B.I. en Dr. SOMER, ten deze geen schuld treft, zoals ook Dr. VAN BLANKENSTEIJN, die in verschillende artikelen in "De Stem van Nederland" genoemde instelling en haar leiding scherp gecritiseerd had, later gemotiveerd erkende in een artikel "Opbouwende correctie" in bedoeld blad van 26 Juli 1947 (bijlage 3).

Wij zullen op de inhoud daarvan thans niet verder ingaan, om niet op zijsporen te verdwalen, doch stellen evenals genoemde schrijver vast, dat inderdaad de resultaten van voortgezet onderzoek tot een geheel andere beoordeling leiden, dan wanneer men afgaat op mededelingen, welke berusten op een aanvankelijke

indruk, welke belanghebbenden - soms, maar niet altijd, te goeder trouw - gekregen hebben, en welke zij zich gevormd hebben zonder behoorlijk onderzoek naar de juistheid ervan.

Uit de inlichtingendiensten, welke te Londen reeds vóór de oprichting van het B.I. hadden bestaan, werd geformeerd: de "Politie-Buitendienst".

Deze dienst, welke onder het Ministerie van Justitie ressorteerde, had tot taak de civil-security, zoals de testing van Engelandvaarders, zeelieden e.d. en functioneerde dus als het Engelse "M.I.5". Hoofd ervan werd Lt. Kol. Mr. DERKSEMA.

Bij de oprichting van het Militair Gezag is de Politie - Buitendienst voor het grootste gedeelte (behalve het Bureau in Londen) overgebracht als Sectie III A van het M.G., als security-dienst van het M.G.

Bij het onderzoek der Commissie, is zij tot de slotsom gekomen, dat een deel der oorzaken, welke geleid hebben tot de moeilijkheden bij het B.N.V. haar oorsprong vinden in deze voorgeschiedenis, welke aanleiding is geworden dat, naar haar mening volkomen ten onrechte, politieke motieven een rol zijn gaan spelen bij en om een organisatie, welke geheel buiten het politieke leven moet staan. Voor het verder onderzoek ten deze verwijzen wij naar hoofdstuk XI.

H O O F D S T U K   I I I .

Het ontstaan van het Bureau Nationale Veiligheid (B.N.V.).

Na de bevrijding van het Zuiden van Nederland, trachtten een aantal personen in het nog bezette gebied reeds maatregelen te

treffen om te voorkomen, dat na het verdwijnen van de vijand verwarring zou ontstaan.

Zo hielden illegale groepen in Maart 1945 een vergadering ten einde te bewerkstelligen, dat de Binnenlandse Strijdkrachten (B.S.) en dat gedeelte der gewone politie, waarvan men overtuigd was, dat het uit goede vaderlanders bestond, behoorlijk zouden samenwerken om de orde te handhaven.

Deze vergadering werd bijgewoond door de heren OVERHOFF, KLAUS, VAN DER TAK, SANDERS, ROEST VAN LIMBURG, VERSTEEG, BROEKHOF en VAN BEMMELEN.

Prof. VAN BEMMELEN was daarbij aanwezig als juridisch adviseur van Jhr. SIX (het hoofd van de O.D.) en generaal KOOT (leider der B.S.), die vanuit Londen bevel hadden gekregen tot het vormen van arrestatieploegen.

Op die vergadering bleek al dadelijk van wrijving tussen verschillende groepen.

SANDERS stelde daar voor, dat onder zijn leiding een inlichtingendienst voor het gehele land gevormd zou worden, welke geheel zelfstandig zou zijn.

SANDERS bood den heren SIX en KOOT aan met hem samen te werken, doch de heer SIX weigerde dit. Blijkens verklaring van Prof. VAN BEMMELEN nam de heer OVERHOFF SANDERS' aanbod voor Amsterdam aan, doch toen Prof. VAN BEMMELEN op de bevrijdingsdag overal rondging om de laatste instructies te geven voor de arrestatieploegen, kwam hij tot de ervaring, dat in Den Haag en Utrecht reeds mensen aan het werk waren, die alleen SANDERS als chef erkenden en bleek hem, dat SANDERS van vele personen een dossier had.

Reeds vroeger, in Augustus 1944, was er een bespreking geweest tussen Jhr. SIX en SANDERS, waarbij laatstgenoemde te kennen gaf, dat hij als hoofd van de C.I. eenzelfde positie wilde innemen als de O.D.. Hiertegen verzette de heer SIX zich.

Een duidelijk beeld van de verwarring en de onderlinge naijver, welke bestond in de maanden tussen September 1944 en Mei 1945, gaf Luitenant-Generaal KRULS aan de Commissie. Hij wees er op, dat de doelstelling van de O.D. was, dat er bij de bevrijding orde en rust zou zijn, doch dat de O.D. in de aanvang en op sommige plaatsen zelfstandig optrad, en een sterke neiging vertoonde dit na de komst van het M.G. te blijven doen, terwijl daarnaast allerlei verzetsorganisaties voortgingen zich met alles te bemoeien. Hij wees er op, dat al deze groepen en ook particulieren, zoals de Stoottroepen, de dienst van de B.S., een groep onder zekere VAN BUUREN en na de bevrijding van het Westen nog andere diensten dan die van SANDERS en een soort geheime dienst onder VAN HEECKEREN VAN BRANDSENBURG, zich toelegden op het onderzoek naar personen, die zich met toen actuele spionage bezig hielden.

De Regering wilde alles onder één hoofd brengen. Met dit doel is in Mei 1945 een vergadering gehouden in het Hotel des Indes te 's-Gravenhage, waarbij aanwezig waren de heren Minister GERBRANDY, Minister DE QUAY, Secretaris-Generaal VAN ANGEREN, Generaal-Majoor KRULS, de heren FOCK, (thans Hoofd Buitenl. Inl. dienst), Dr. SOMER (B.I.), DERKSEMA (te Londen werkzaam bij de politie-buitendienst, later hoofd van Sectie III van het M.G.) en Prof. VAN BEMMELEN (voor de B.S. en de O.D.).

Daar is besloten het B.N.V. op te richten als afzonderlijke tak van regeringsdienst, welke formeel onder het M.G. zou staan, doch niet als een der organen hiervan.

De bevelhebber van de Binnenlandse Strijdkrachten was bereid al zijn diensten op dit gebied te doen samenvloeien in het B.N.V.

De moeilijkheid was, wie met de leiding van deze dienst belast

zou worden.

Nadat geen der daartoe allereerst aangewezenen om verschillende redenen in aanmerking kwam, is ten slotte de heer EINTHOVEN voorgedragen, zij het tegen het advies van Prof. VAN BEMMELIEN.

Generaal KRULS als hoofd van het M.G. is daarop overgegaan tot oprichting van het B.N.V.

Een overzicht van de chaotische toestand welke bestond vóór de oprichting van het B.N.V., acht de Commissie niet volledig, wanneer er niet nogmaals op gewezen wordt, dat op 2 Mei 1945 een bevel is gekomen, dat alleen de B.S. mochten arresteren. Desondanks ging iedere groep er mee door, waardoor velen ten onrechte zijn opgesloten, hetgeen mogelijk was doordien de B.S. toen niet in staat waren deze alle te overkoepelen en velen zich niet aan het gezag wilden onderwerpen.

Aan onderlinge samenwerking en de wil tot wederzijds begrip en waardering heeft alles ontbroken.

H O O F D S T U K   I V .

Het B.N.V. - Oprichting.-

Deze instelling, geboren uit een toestand van verwarring, heeft gedurende zijn bestaan, helaas moet de Commissie dit reeds thans opmerken, alle kenmerken daarvan gedragen.

Bij Besluit van de Chef Staf M.G. van 29 Mei 1945 no. 979 (bijlage 4) richtte deze op dezelfde datum het B.N.V. op en bepaalde daarbij, dat dit bureau tot taak zou hebben - met uitsluiting van alle andere instanties - alle werkzaamheden te verrichten de in- en uitwendige veiligheid van de Staat betreffende en daarover contacten op te nemen en te onderhouden met de Geallieerden. Tot

hoofd van dit bureau benoemde Generaal KRULS met ingang van dezelfde datum Mr. L. EINTHOVEN, met de rang van Res. Kolonel.

Deze taakomschrijving van het bureau strookt ongetwijfeld met de bedoeling, welke bij de oprichting er van voorzat, doch de mogelijkheid daaraan uitvoering te geven was niet in overeenstemming met de chaotische toestand in het vorig hoofdstuk beschreven, bovendien is die taakomschrijving te vaag en te uitgebreid, daar tal van andere staatsorganen, Justitie, Politie, Oorlog, Marine en Buitenlandse Zaken binnen de grenzen hunner bevoegdheden moeten waken voor de in- en uitwendige veiligheid van de Staat. Zo ergens, dan moeten de grenzen van ieders bevoegdheid vooral in een dergelijke tijd, scherp omschreven worden. Dit is niet geschied. En dientengevolge is b.v. de afbakening van de grens tussen de P.O.D. en het B.N.V. eerst geleidelijk tot stand gekomen.

De zware taak een dergelijk bureau van de grond af op te bouwen werd gelegd op de schouders van één man, de heer EINTHOVEN.

Onmiddellijk bleek dan ook, dat het nodig was de bevoegdheden van het Hoofd van het B.N.V. nader te regelen, zijn macht te omschrijven en voorschriften te geven teneinde hem in staat te stellen alle op zich zelf staande en elkaar dikwijls fel tegenwerkende groepen en personen, die zich bezig hadden gehouden en zich nog bezig hielden met het verzamelen van inlichtingen, in één verband, dat van het B.N.V., te brengen.

Reeds op 4 Juni 1945 volgde een besluit (no. 994) (bijlage 5) van Generaal KRULS, waarbij Mr. EINTHOVEN de bevoegdheid kreeg om namens hem bij schriftelijke last voor het in bijzondere staat van beleg verkerende gebied aan bepaalde personen, deel uitmakende van het B.N.V., een aanstelling tot onbezoldigd Rijksveldwachter te verlenen.

Van dezelfde datum is een beschikking (no. 993) (bijlage 6)

van de Chef Staf M.G., krachtens welke Mr.EINTHOVEN gemachtigd werd om, voor zover dit voor een goede uitvoering van zijn taak naar zijn oordeel nodig was, aan de politie bevelen te geven.

Hierbij werd bepaald, dat de politie die bevelen moest opvolgen en werd tevens een regeling getroffen voor geval er geschil daardoor zou ontstaan tussen Mr.EINTHOVEN en het hoofd der plaatselijke politie.

Bovendien werd Mr.EINTHOVEN gemachtigd die bevoegdheid tot het geven van bevelen aan de politie geheel of gedeeltelijk over te dragen aan door hem aan te wijzen personen van het B.N.V.

De Chef Staf M.G. heeft deze beschikking ingetrokken bij beschikking van 23 November 1945 (no.1682) met terugwerkende kracht tot 4 Juni 1945 en daarbij dezelfde regelingen getroffen t.a.der bevoegdheden van Mr.EINTHOVEN als in de beschikking van 4 Juni 1945 no.994 terwijl hij hem aanstelde tot Militair Commissaris. Bovendien verklaarde Generaal KRULS Mr.EINTHOVEN bevoegd personeel aan te stellen volgens de bepalingen van het Besluit van 16 Mei 1944, Staatsblad E 33 (bijlage 6a).

Van nog groter belang is het Besluit van Generaal KRULS dd. 18 Augustus 1945 (no.1201) (bijlage 7) waarbij de bevoegdheid van Mr.EINTHOVEN om aan de politie bevelen te geven, werd uitgebreid met de bepaling, dat hij de macht had van alle ambtenaren en beambten van de politie en van de politieke opsporingsdiensten de onverwijld overgave te verlangen van door hem aan te duiden dossiers of losse bescheiden, alsook onverwijld ter beschikking stelling van aangehouden of in bewaring gestelde personen - een en ander zonder de verplichting voor Mr.EINTHOVEN die verzoeken te motiveren.

Ook deze bevoegdheden kon Mr.EINTHOVEN delegeren aan andere personen van zijn bureau, terwijl aan het slot van het Besluit wordt gezegd, dat de politie aan dergelijke vorderingen onver-

wijld en met de meeste spoed op ieder tijdstip van dag of nacht gevolg moest geven.

Dit Besluit van 18 Augustus 1945 is een uitvloeisel van de wenselijkheid, welke werd uitgesproken op een vergadering van Mr. EINTHOVEN met ongeveer 21 Inspecteurs van de P.O.D. ressorten, om aan het B.N.V. nog enige bevoegdheden te geven - een vergadering waarop Mr. EINTHOVEN de positie en de bevoegdheden van het B.N.V. had uiteengezet.

De Commissie heeft gemeend een onderzoek te moeten instellen naar de vraag op welke wijze deze besluiten ter kennis zijn gebracht van het personeel van het B.N.V., en in het algemeen in hoeverre autoriteiten en andere personen, in het bijzonder de politie, buiten het B.N.V. staande, op de hoogte zijn gebracht van de toen aan de heer EINTHOVEN verleende macht. Tevens onderzocht zij in welke mate en op welke wijze het hoofd van het B.N.V. gebruik had gemaakt van zijn delegatiebevoegdheden.

Daarbij is haar gebleken, dat Generaal KRULS op 5 Juni 1945 bij rondschrijven, (bijlage 8), aan alle Militaire Commissarissen en aan alle hoofden van Secties en Diensten van de Staf de oprichting van het B.N.V. en de inhoud van bovengemeld Besluit no. 993 heeft bekend gemaakt.

Van de delegatiebevoegdheden heeft Mr. EINTHOVEN in Augustus 1945 gebruik gemaakt door een twintigtal formulieren aan de heer SANDERS te geven ter uitreiking aan de provinciale hoofden (inclusief Rotterdam) en aan enkele hoofdamttenaren, welke onder SANDERS te Scheveningen werkten. Dit formulier, waarvan een afschrift (bijlage 9) hiernevens gaat, bevatte een opsomming der volledige bevoegdheden aan de heer EINTHOVEN gegeven.

Volgens mededeling van de heer EINTHOVEN heeft hij slechts een spaarzaam gebruik gemaakt van zijn bevoegdheid onbezoldigde Rijksveldwachters aan te stellen krachtens Besluit no. 994.

De volledige lijst dezer personen is aan het rapport toegevoegd (bijlage 10).

De wijze, waarop de heer EINTHOVEN zijn bevoegdheden gedelegeerd heeft, acht de Commissie onjuist, omdat hij zonder voldoende onderzoek deze vèrgaande bevoegdheden in handen van derden heeft gegeven. Die bevoegdheden hem verleend door Generaal KRULS immers zijn, zoals uit het voorgaande blijkt zeer groot, druisen in vele zo niet in alle opzichten in tegen de wettelijke regelingen welke vóór de oorlog hier te lande bestonden betreffende arrestaties, en grijpen diep in in de bevoegdheden van andere autoriteiten. Men kan die besluiten wellicht billijken met het oog op de bestaande toestanden, doch het delegeren daarvan op deze wijze legt diezelfde exorbitante bevoegdheden in handen van personen, van wie nog moest blijken, of zij de bekwaamheid en geschiktheid bezaten daarvan naar behoren gebruik te maken.

Uit het vervolg van dit rapport zal herhaaldelijk blijken, dat deze macht in handen van de heer SANDERS en diens ambtenaren volkomen misplaatst was.

Reeds spoedig is aan de dag gekomen, dat de wijze, waarop van het bestaan van het B.N.V. is kennis gegeven, onvoldoende was.

Op 27 Augustus 1945 gaf Mr. EINTHOVEN hiervan bericht aan de Chef Staf van het Militair Gezag, in een schrijven (bijlage 11), waarin hij mededeelde, dat de medewerking niet vlotte.

Dezelfde dag heeft de Chef Staf M.G. een circulaire doen uitgaan, waarin hij uitvoerig de bevoegdheden van het B.N.V. omschreef en aan de autoriteiten van de Politie en de Politieke Opsporingsdienst verzocht alle medewerking aan het B.N.V. te verlenen. (bijlage 12).

Het is ons niet mogelijk geweest na te gaan aan wie deze circulaire gezonden is; wel staat vast, dat zij niet veel uitwerking

heeft gehad, want op 4 December 1945 liet Generaal KRULS andermaal een schrijven uitgaan, thans gericht aan alle Hoofden van de Politieke Opsporingsdiensten, alle Commandanten van Bewarings- en Verblijfskampen en in tienvoud aan de Directeur-Generaal voor Bijzondere Rechtspleging met nadere omschrijving van de bevoegdheden van Mr. EINTHOVEN en het B.N.V. en de verplichtingen van genoemde autoriteiten, (bijlage 13).

Zestien personen waren reeds op 23 November 1945 door Generaal KRULS aangewezen als bevoegd tot het geven van bevelen tot bewaring als bedoeld in de artt. 1, 2 en 13 van het Besluit politieke delinquenten 1945. Deze personen konden bevelen tot bewaring uitvaardigen, welke 14 dagen geldig waren. Deze bevoegdheid mocht alleen gelden ten aanzien van hen, die van spionage of contra-spionage tegen de Staat der Nederlanden verdacht werden.

Wat echter onder spionage en contra-spionage te verstaan was, stond en staat nog heden niet steeds duidelijk vast.

Een gevolg hiervan is dat herhaaldelijk personen gearresteerd zijn op losse gronden.

Mr. EINTHOVEN had zijnerzijds reeds getracht bij schrijven aan bovenbedoelde 16 personen een nadere instructie te geven (bijlage 14).

In de loop van 1945 traden verschillende vormgebreken en juridische fouten van de bestaande regeling naar voren, welke aanleiding werden tot het Kon. Besluit van 25 Januari 1946 no. 14, gecontrasigneerd door de Minister van Oorlog MEIJNEN, (bijlage 15).

In dit Besluit wordt met een verwijzing naar een Kon. Besluit van 16 Juni 1945, no. 43 (bijlage 16), dat ongeveer gelijk is aan de beschikking van Generaal KRULS (bijlage 4), en waarvan de redenen waarom het is uitgevaardigd niet blijkt, Mr. EINTHOVEN benoemd tot Militair Commissaris met de bijzondere taak op te treden als Hoofd van het B.N.V. en worden verschillende zijner bevoegdheden

nader bepaald, terwijl de hierboven vermelde beschikkingen van de ^{Staf} Chef M.G. dd. 4 Juni 1945 (no. 993 en 994) worden ingetrokken, hoewel beschikking no. 993 door Generaal KRUIS zelf reeds was ingetrokken en no. 994 was vervangen. (zie bla. 16)

Van de kant van Mr. EINTHOVEN is getracht bekendheid te geven aan wat het B.N.V. beoogde door verschillende vergaderingen te beleggen met allerlei autoriteiten.

De Commissie ontving van Mr. EINTHOVEN een aantal notulen dezer samenkomsten, waaruit merkwaardige leringen te trekken zijn voor de bij het B.N.V. bestaande opvattingen.

Zo deelde de heer Mr. J. A. FRUIN op een vraag van de heer HAYE uit Amsterdam of van arrestaties door het B.N.V. ook kennis gegeven moest worden aan de Officier van Justitie, mede, dat dit niet moest gebeuren. Volgens hem mochten van elk proces-verbaal van inbewaringstelling slechts twee exemplaren worden opgemaakt, waarvan er één ging in het dossier van de desbetreffende persoon en één naar Scheveningen moest worden opgezonden.

De heer FRUIN onderscheidde t.a.v. de opsporingsbevoegdheid in verband met de algemene lastgeving drie fasen, welke volgens hem voor alle districten in het land nog niet gelijk waren op 5 September 1945.

In de eerste fase, zo zette hij uiteen, waren alleen de arrestatieploegen van de B.S. gerechtigd tot het doen van arrestaties, welke bevoegdheid op gemelde datum overal was afgelopen.

In de tweede fase waren de opsporingsambtenaren genoemd in art. 142, sub 3, 4, 5 en 6 W.v.Sv. tot opsporing bevoegd.

In de derde alle opsporingsambtenaren. De vraag, wanneer die derde fase zou intreden, zou afhankelijk zijn van een eenzijdige mededeling van de betrokken Militaire Commissaris.

Uit dergelijke mededelingen is te zien, hoe willekeurig met de persoonlijke vrijheid der burgers werd ongesprongen en hoe-

zeer, door de volledige en nadrukkelijke uitschakeling der gewone justitie, alle waarborgen voor het herkrijgen der vrijheid en het in behandeling nemen der zaak, waarvoor men gearresteerd werd, binnen de oudtijds voorgeschreven wettelijke termijnen, zoek waren.

Het verdient opmerking, dat Mr. EINTHOVEN op een vergadering van 14 November 1945 met verschillende vertegenwoordigers van het B.N.V. in Nederland, te Utrecht gehouden, en waarbij ook Majoor J.A. FRUIN en W.E. SANDERS aanwezig waren, voorstellen deed, de willekeur te bestrijden, daar, naar zijn mededeling, de vrijheid een kostelijk goed is, en als men ziet wat op dit gebied in de P.O.D. kringen gebeurt, hem de haren ten berge rijzen.

Terecht ging hij er van uit, dat het B.N.V. de zaken niet moest klaarmaken voor de berechting, want dat het geen duplicaat moest worden van de P.O.D.

Hij had als stelling, dat het klaarmaken der zaken taak was van de procureurs-fiscaal en hij nam dus aan dat, wanneer een zaak voor het B.N.V. gereed was en dit bureau de verdachte niet meer nodig had, het B.N.V. deze verdachte moest overleveren aan de procureur-fiscaal.

De Commissie sluit zich bij deze opvatting van de heer EINTHOVEN aan.

Anderzijds meent zij te moeten opmerken, dat het trekken der grenslijnen bij de behandeling der zaken wel uitermate vaag is en in de toepassing dikwijls willekeurig geschiedde.

Men kon n.l. gearresteerd worden, naar de Commissie uit dit alles meent te moeten afleiden, door en voor het B.N.V. ter wille van de zg. Counter Intelligence, en wanneer het B.N.V. voor zijn doel de persoon naar zijn oordeel voldoende "uitgeknepen" had, moest het hem voor de strafrechtelijke kant overleveren aan de organen der bijzondere rechtspleging.

Uit deze vergadering-verslagen blijkt ook, dat met de verleningen der arrestaties vele onregelmatigheden gebeurden. Wel drong de heer EINTHOVEN aan op het zich houden aan de regels van K.B. F 244 en het zo snel mogelijk overgeven van arrestanten aan de daarbij betrokken procureurs-fiscaal, doch hij ondervond hierbij veel tegenwerking en kreeg onvoldoende antwoorden op zijn herhaalde vragen hoeveel mensen gearresteerd waren.

Zijnerzijds deelde de heer SANDERS vele bezwaren mede, welke hij bij de aanvang zijner werkzaamheden bij het B.N.V. aantrof.

Hij stelt, dat Mr. EINTHOVEN hem, toen hij nog hoofd was van de uit de illegaliteit voortgekomen "Dienst Politieke Misdrijven" te Amsterdam, verzocht heeft te willen optreden als hoofd der Opsporingsdienst van het B.N.V. Wel was toen Majoor, later Overste GERRITSEN het hoofd dier afdeling, doch Mr. EINTHOVEN achtte deze gewezen boekhouder bij de A.K.U. - die tengevolge van een misverstand voor dienst bij het B.N.V. was aanbevolen en dien- tengevolge was aangesteld - ongeschikt voor het werk. De heer SANDERS zou in feite geheel zelfstandig zijn en slechts formeel onder Majoor GERRITSEN staan, die hoofd van de afdeling A zou worden.

Die Afd. A was veelomvattend en zou uit de volgende onderafdelingen bestaan: de huishoudelijke dienst, wachtdienst, comptabiliteit, personeelszaken, de centrale typekamer, het secretariaat, de centrale documentatie en de opsporingsdienst.

Deze laatste afdeling, waar het eigenlijk voor het werk op aan kwam, had zich te wijden aan de opsporing in binnen- en buitenland, liaison met de geallieerde diensten, ondervragingskampen en technische diensten (telefoon, telex-, radio, foto-technische dienst e.a.).

De heer SANDERS ging - naar hij verklaarde - af op deze mededelingen van Mr. EINTHOVEN en heeft toen "zijn materiaal, zijn

medewerkers en zijn relaties** ter beschikking van het B.N.V. gesteld in de veronderstelling aan het B.N.V. gewichtige diensten te kunnen bewijzen.

Dit uitgangspunt van de heer SANDERS acht de Commissie reeds onjuist; dat materiaal, die medewerkers en die relaties had de heer SANDERS zonder meer behoren af te staan, toen het B.N.V. eenmaal was opgericht - de heer SANDERS had daarbij geen voorwaarden te stellen.

Wilde het hoofd van het B.N.V. de heer SANDERS in dienst nemen, dan stond dit te zijner beoordeling. De heer SANDERS dacht echter blijkbaar toen reeds een machtspositie te hebben, welke hij bij het nieuwe lichaam wenste te behouden.

Volgens de heer SANDERS heeft Mr. EINTHOVEN de hem beloofde positie niet medegedeeld aan de hoofden der diensten bij het B.N.V. Bij een bespreking tot regeling der werkzaamheden tussen Mr. EINTHOVEN, GERRITSEN, ENGELBERTS en HAZENBERG, waarbij ook SANDERS aanwezig was, maakte de heer EINTHOVEN naar de heer SANDERS zegt, slechts een ruw potloodschetsje van het schema, dat bij het B.N.V. gevolgd zou worden, een schema, dat volgens SANDERS nooit door een beter uitgewerkt exemplaar vervangen is en waaraan niemand zich hield.

Mr. EINTHOVEN merkt n.a.van dit verhaal op, dat het mogelijk is, dat hij op de eerste vergadering slechts een potloodschets maakte van de verdeling der werkzaamheden bij het B.N.V. Toen dit lichaam moest worden ingericht, stond niets vast en was het zijn taak de organisatie van de grond af op te bouwen. Hij heeft dit gedaan door dagelijkse besprekingen met de hoofden der afdelingen. Een andere werkwijze was niet mogelijk, daar vrijwel elke dag opnieuw werkzaamheden aan het B.N.V. werden toegevoegd en dus telkens andere regelingen getroffen moesten worden.

Een schriftelijke instructie voor ieder der afdelingshoofden

heeft hij daarom dan ook niet ontworpen.

De heer SANDERS deelde zelf mede, dat zijn medewerkers, die hij uit Amsterdam had medegebracht, voor een groot deel gevormd waren uit illegale werkers, welke uiteraard de kennis en de routine van de politiemans misten. De mensen hadden volgens hem echter de nodige durf, karaktervastheid, energie en ervaring bij het vervullen van gevaarlijke opdrachten.

Wanneer wij vervolgens van de heer SANDERS vernemen, dat enige ex-illegalen moeilijk met zijn opvolger bij de Dienst Politieke Misdrijven te Amsterdam de heer HAYE (welke dienst blijkbaar naast het B.N.V. bleef bestaan), konden samenwerken, maar dat hij wel goed met hen overweg kon, en wist dat zij hem gaarne gehoorzaamden en dat hij hen daarop overnam voor het B.N.V., dan werpt dit een eigenaardig licht op de houding van het op deze wijze bij het B.N.V. ondergebrachte personeel.

Intussen volgt hieruit niet, dat Mr. EINTHOVEN al dit personeel zonder onderzoek moest overnemen bij het B.N.V.

Mr. EINTHOVEN deelde ons mede, dat naar het B.N.V. overkwamen personen uit Sectie III A. van het M.G. met hun gehele apparaat, dat ook reeds in Brussel en Breda had gewerkt, onder Overste DERKSEMA. Laatstgenoemde was echter reeds weer vertrokken en had enige ervaren medewerkers meegenomen, waardoor het werk, dat zij in het Zuiden gedaan hadden, in de verdere uitvoering werd vertraagd.

Tot dit werk behoorde het onderzoek naar de politieke betrouwbaarheid van militairen, het afgeven van exit- en entry-permits aan hen, die het land wilden verlaten of daarin terugkeren, en de documentatie.

Terecht heeft Mr. EINTHOVEN opgemerkt, dat de arbeid tot toetsing van de politieke betrouwbaarheid van militairen, welke nog geheel op oorlogstijd was ingericht, niet deugde. Men ging af

op een kaartsysteem, dat in Londen was opgemaakt aan de hand van verklaringen van Engelandvaarders, kranten, radioberichten, enz. In het Zuiden des lands beslisten "jongelui", wie wel of niet bij het M.G. of de krijgsmacht konden worden aangenomen. Er werd zoals voor de hand ligt volkomen willekeurig gehandeld en Mr. EINTHOVEN besliste, dat het B.N.V. ten deze slechts adviesbureau was. Dit ging slechts met de grootste moeite gepaard, daar degenen, die dachten hier te mogen beslissen, thans terug gezet werden tot de functie van adviseur, wat niet naar hun smaak was.

Aan deze toestand werd een eind gemaakt, toen Kapt. TIELENS, die aanvankelijk ter beschikking van Mr. EINTHOVEN was gesteld, op 1 Maart 1946 met alle werkzaamheden, de militaire security betreffende, overging naar de Generale Staf.

Ook de tweede werkzaamheid - het afgeven van exit- en entry-permits behoorde, naar de mening der Commissie niet tot het eigenlijke werk, waarvoor het B.N.V. bedoeld was.

Mr. EINTHOVEN wenste, dat het Departement van Buitenlandse Zaken dit werk zou overnemen. Begrijpelijk is, dat hij deze afdeling (paspoorten-affaire, zie hfdst. X sub h) een nagel aan zijn doodkist noemde. Het onderzoek betreffende het verlenen van permits, geschiedde door "jongelui", die nergens verstand van hadden. Zoals Mr. EINTHOVEN het uitdrukt, is het herhaaldelijk gebeurd, dat volkomen fatsoenlijke Nederlanders naar aanleiding van een keukenmeidenpraatje, maar eens onder het mes werden genomen door een stelletje kleine machtswellustelingen. Eerst in Januari 1946 kon het Departement van Buitenlandse Zaken het werk weer overnemen.

De z.g. documentatie, die tenslotte afkomstig was uit Londen,

Brussel en Breda, bevatte volgens Mr. EINTHOVEN talloze onjuistheden o.a. van Engelandvaarders afkomstig, die zich wilden wreken op hun burens door kwaad van hen te vertellen. Die verhalen waren maar dadelijk op kaart gebracht!

Dit materiaal kwam na de bevrijding in 1945 bij duizenden kilo's te Scheveningen binnen, en moest daar opnieuw op kaart worden gebracht. Bij gebrek aan behoorlijk personeel (Mr. EINTHOVEN zegt, dat daar allerlei tuig onder rondliep) heeft het de grootste moeite gekost dit kaartsysteem te ordenen. De Chef dezer afdeling (Mulder) werkte hieraan hard met een personeel van ruim 100 man. Deze Chef was echter zeer heerszuchtig, bemoeide zich steeds met zaken, die hem niet aangingen, en stelde zelf onderzoeken in.

De P.R.A. put thans nog gegevens uit deze documentatie van belang voor de berechting van politieke delinquenten. Als dit is afgelopen, is het de bedoeling, dat dit kaartsysteem de kern zal vormen van de kartotheek van de C.V.D. De Commissie acht dit materiaal van bedenkelijke aard voor toekomstig gebruik. Zie daarover onze opmerkingen in Hoofdstuk VII-IX.

Bij de bespreking der inrichting van het B.N.V. wenst de Commissie tenslotte nog enkele opmerkingen te maken betreffende de rechtspositie van het daarbij werkzame personeel.

Terwijl Mr. EINTHOVEN afzonderlijk was aangesteld krachtens beschikking van de Chef Staf M.G. en bij K.B., was met al het overige personeel slechts een arbeidsovereenkomst naar burgerlijk recht aangegaan. Voor zover dit betrof hen, die werden aangesteld als onbezoldigd ambtenaar van politie bij het Bureau B.N.V., werd geruime tijd later een regeling getroffen en wel bij beschikking van de Minister van Justitie van 30 April 1946 (Ned. Stort. 6 Mei 1946, no. 88), hierbij gevoegd als bijlage 17).

De aanstelling van het personeel bij het B.N.V. is naar de mening der Commissie zeer slecht geregeld.

Ons blijkt volgens een proces-verbaal van verhoor afgenomen door de heer BUURMAN aan de heer STEKETEER - toen hoofd van de Afd. A. Personeelszaken -, dat zij, die bij het B.N.V. werkzaam waren, doch tot een politiekorps behoren, in het algemeen bezwaar maakten de schriftelijke arbeidsovereenkomst aan te gaan.

In dit proces-verbaal lezen wij verder:

"Hun werd wel een schriftelijke arbeidsovereenkomst voorgelegd, teneinde hen kennis te laten nemen van het hun toegeschatte salaris, doch deze overeenkomsten kwamen dan ongetekend retour, waarna zij in het personeeldossier werden opgelegd.

De bezwaarde politieambtenaren meenden, dat door het plaatsen van de handtekening op de arbeidsovereenkomst verklaard werd niet meer tot het politiekorps te behoren. Zij zeiden veelal: "Als politieambtenaar kunnen wij geen arbeidsovereenkomst aangaan". Ik had daartegen geen bezwaar, daar ik er meermalen op had gewezen, dat niet ondertekenen van de schriftelijke arbeidsovereenkomst niet de overeenkomst zelf teniet doet en dat het schriftelijke stuk niet meer is dan een schriftelijke bevestiging van een bestaande overeenkomst.

Behalve gedurende een korte periode ten aanzien van de zgn. "groep Kaasjager" (marechaussee uit Amsterdam), die tijdens hun tewerkstelling bij het B.N.V. salaris van de Marechaussee ontvingen, waren de politieambtenaren niet door een politiekorps gedetacheerd. Immers, het salaris werd betaald door het B.N.V. en niet door het politiekorps. Ondanks herhaalde pogingen mijnerzijds om nonactiviteit voor deze mensen te krijgen, ben ik daar niet in geslaagd, doch bleef het bij een "buiten betalingstelling" bij de politie, welke mijns inziens gelijk staat met nonactief ofwel het verlenen van bijzonder verlof.

Aan de hoofden van dienst, CRABBENDAM, SANDERS en mijzelf, is geen schriftelijke arbeidsovereenkomst voorgelegd. Dit sluit evenwel niet in, dat zij niet onder de bepalingen van het Arbeidsovereenkomstenbesluit zouden vallen, tenzij zij een detacheringsbeschikking zouden kunnen overleggen. Dit nu is mij onbekend. Zij werden betaald uit de kas van het B.N.V.

Derhalve is op het gehele personeel van het B.N.V. van toepassing artikel 38 van het Arbeidsovereenkomstenbesluit. Voor zover zij een schriftelijke arbeidsovereenkomst hebben aangegaan of van den inhoud daarvan hebben kennis genomen, moeten zij dus geacht worden op de hoogte te zijn van de verplichting, neergelegd in meergemeld artikel 38.

Wat betreft voormelde drie hoofden van dienst zij opgemerkt, dat deze reeds vroeger ambtenaar zijn of zijn geweest of thans nog zijn en derhalve voldoende op de hoogte moeten worden geacht met hetgeen ten aanzien van de geheimhoudingsplicht in de desbetreffende voorschriften (Ambtenarenwet en Arbeidsovereenkomstenbesluit) is bepaald. Dit geldt des te meer voor diegenen, die bij het B.N.V. een commissie als onbezoldigd rijksveldwachter dan wel als onbezoldigd ambtenaar van politie

hebben verkregen. Ten overvloede lijkt mij artikel 272 Wetboek van Strafrecht op het gehele B.N.V. personeel van toepassing."

Uit een onderzoek van vorenbedoelde verbalisant blijkt, dat vier van de politie afkomstige personen de arbeidsovereenkomst niet tekenden, dat vijf, vermoedelijk mensen uit het burgerleven, wel tekenden, en één geen arbeidsovereenkomst ter tekening aangeboden kreeg.

Voorts, dat de heer SANDERS evenmin een arbeidsovereenkomst ter tekening heeft gekregen, hetgeen van belang is in verband met een zijner klachten toen hij niet bij de C.V.D. te werk werd gesteld.

H O O F D S T U K V.

Het B.N.V. - Organisatie.

Na deze uiteenzetting betreffende de oprichting van het B.N.V. en de regeling der bevoegdheden is het thans noodzakelijk te bespreken, op welke wijze het Hoofd van deze dienst, Mr. EINTHOVEN, de nieuwe instelling heeft ingericht.

Hiervan heeft Mr. EINTHOVEN aan de Commissie een schema overgelegd, dat Uwe Excellentie onder de bijlagen van dit rapport (bijlage 18) gelieve aan te treffen.

Hoe onzeker deze opzet in de gegeven omstandigheden was, blijkt uit het feit, dat het oorspronkelijke schema binnen korte tijd tweemaal door Mr. EINTHOVEN gewijzigd moest worden.

De in het schema als onderdeel van Afd. A genoemde opsporingsdienst was bedoeld om vast te leggen wat er vroeger ten aanzien van spionage en contra-spionage door de vijand was verricht, de schuldigen op te sporen en aan de rechter over te geven.

Afdeling B werd ingesteld om te controleren welke krachten

nà de bevrijding werkzaam waren hier te lande en een gevaar voor de veiligheid van de Staat opleverden.

De afdelingen C (Militaire Security) en D (paspoorten) konden alleen betekenis hebben voor dit tijdvak, waarin terugkeer tot normale toestanden mogelijk moest worden gemaakt.

Terwijl afdeling C een onderwerp betreft, dat uitsluitend onder het Departement van Oorlog thuis behoort, moet afd. D. onder Buitenlandse Zaken ressorteren. Beide zijn dan ook in 1946 daaraan overgegaan. De Opsporingsdienst - een onderdeel van afd. A - daarentegen had slechts tot taak na te gaan, welke omvang het spionage-net vóór en tijdens de oorlog had gekregen en de daarbij betrokkenen op te sporen.

Naar de mening der Commissie had slechts afd. B. waarde voor de toekomst; zij moest dienen ter vervanging van al hetgeen vroeger bestond om op de hoogte te komen en te blijven van plannen, welke tegen de veiligheid van de Staat konden gesmeed worden.

Uit het door Mr. EINTHOVEN overgelegde schema en de daaraan reeds in Augustus 1945 en later nogmaals aangebrachte wijzigingen, volgt, dat het B.N.V. van de aanvang af, niet behoorlijk werkte.

Mr. EINTHOVEN klaagt erover, dat hij in het begin genoodzaakt was alle groepen en personen, welke zich met z.g. inlichtingendiensten bezig hielden, in het B.N.V. in te schakelen, wilde hij de beschikking krijgen over al de gegevens welke deze mensen onder zich hadden en hielden.

Dientengevolge zegt hij, dat hij allerlei ongeschikte elementen bij het B.N.V. in dienst moest stellen.

Na het opzetten van de zaak bleken de bezwaren onmiddellijk. Uit de toelichting op het eerste schema van Juni 1945, volgt reeds dat Overste GERRITSEN ongeschikt was als hoofd van Afd. A. op te treden, dat Majoor ENGELBERTS zich aan het B.N.V. niets liet gelegen liggen, en dat Afd. D. (paspoorten) in handen was van onbekwame "jongelui".

Tussen Overste GERRITSEN en de heer SANDERS, die onder eerstgenoemde moest werken, ontstonden grote onaangenaamheden, tengevolge waarvan Overste GERRITSEN tenslotte ontslagen werd en vervangen door, voor wat betreft administratieve functies, de heer STEKETEE, van wie aan de Commissie zoals nader zal worden uiteengezet, meer dan duidelijk gebleken is, dat hij alle hoedanigheden voor deze post miste.

Behalve het feit dat tal van ongeschikte personen met een belangrijke taak belast werden, is ook gebleken, dat tussen de verschillende takken van dienst vele onaangenaamheden bestonden, vnl. berustend op de naijver tussen de leiders, welke aanleiding werd tot steeds weer ingrijpen in elkaars werkzaamheden.

De meeste van de hoofden dezer diensten trachtten de zaken aan zich te trekken, waardoor ten nadele van het doel van het B.N.V. niemand behoorlijk op de hoogte kwam van de resultaten der onderzoekingen, welke gedaan werden.

Hierbij komt dan nog de wrijving ontstaan met de buiten het B.N.V. staande autoriteiten, die langzamerhand weer met oude en soms met nieuwe macht bekleed werden, waarvan wij noemen de Rijks-politie, de Koninklijke Marechaussee, de gemeente-Politie en het Directoraat-Generaal voor Bijzondere Rechtspleging.

Al deze staatsorganen waren aan verschillende regels onderworpen en gingen ondanks de ten aanzien van het B.N.V. bestaande bepalingen, waarmede zij veelal onbekend waren, hun eigen weg.

Hiernaast bestonden dan nog de militaire en de buitenlandse inlichtingendiensten. Dit alles werkte er toe mede, dat er van de overkoepeling door het B.N.V. niets is terecht gekomen.

Een andere reden dat het B.N.V. ten slotte op zeer onvoldoende wijze aan de doeleinden, waarvoor het is ingesteld, beantwoord heeft, ligt mede in de al zeer spoedig tussen het hoofd van de dienst Mr. EINTHOVEN en de heer SANDERS, hoofd van een onderafde-

ling van Afd.A - de Opsporingsdienst - gerezen onaanⁿgenamheden. Hierbij is de Commissie - het zij reeds thans gezegd - tot het oordeel gekomen, dat deze in de eerste plaats te wijten waren aan het optreden van de heer SANDERS, omdat hij zijn plaats in het ambtelijk verband bij het B.N.V. niet kende.

Haar opmerkingen over het ontstaan, de organisatie en de werkwijze van het B.N.V. samenvattend, spreekt de Commissie als haar oordeel uit:

a. het is onjuist, dat het B.N.V. wel formeel is opgericht door het Militair Gezag, doch blijkens de vergadering in het Hôtel des Indes ten slotte door de Regering is ingesteld en bedoeld werd als regeringstak onder het M.G.

Een dergelijke instelling, welke uit de aard harer werkzaamheden met het grootste beleid en de grootste omzichtigheid moet arbeiden en slechts in weinige handen behoort te berusten, kan niet uit de grond gestampt worden, op een wijze zoals in 1945 is geschied.

b. het is niet gebleken, dat door duidelijk gegeven bevelen en aanwijzingen het bestaan, de inrichting en werkwijze en de organisatie van het B.N.V. ter kennis is gebracht van het personeel, evenmin dat ieders bevoegdheden van de aanvang af nauwkeurig zijn afgebakend, en nog minder, dat de verplichtingen van justitiële, politie- en andere autoriteiten jegens het B.N.V. behoorlijk te harer kennisse zijn gebracht.

De onbeperkte volmacht aan de heer EINTHOVEN gegeven tot inrichting van deze dienst heeft zoals uit ons onderzoek gebleken is, tot een toestand geleid welke in menig opzicht alles te wensen overliet.

De Commissie zou het onbillijk vinden daarvoor zonder meer Mr. EINTHOVEN aansprakelijk te stellen.

Een inlichtingendienst kan niet aan de verwachting beantwoorden zonder behoorlijke voorbereiding, met een volslagen gebrek aan materiële middelen, werkend met een samenraapsel van personen, waarvan verschillende nooit in een dergelijke dienst hadden moeten worden opgenomen en die er een plaats zochten aangelokt door de lust tot avontuur, de kans op hoge salarissen en vele emolumenten (levensmiddelen, kleding, auto's), het zich veroveren van een machtspositie met de bevoegdheid tot arrestatie en huiszoeking over te gaan.

Bovendien had de heer EINTHOVEN geen of weinig ervaring van een dergelijke dienst, behalve wellicht van een onderdeel in zijn hoedanigheid van Hoofd-Commissaris van Politie vóór de oorlog te Rotterdam.

De oprichting en de organisatie dragen alle kenmerken van de wanordelijke toestand waarin Nederland destijds verkeerde.

Men had hiertoe dan ook niet moeten overgaan, zonder dat voldaan kon worden aan enige voorwaarden - nl. dat de bevoegdheden scherp omschreven vaststonden, dat het personeel voldoende gedisciplineerd en betrouwbaar was met een krachtig kameraadschappelijk gevoel voor samenwerking en dat aan het hoofd ervan een straffe leiding stond.

Dit alles ontbrak bij de oprichting.

De gevolgen daarvan deden zich van de eerste dag af gevoelen en waren van vrijwel algemene bekendheid.

Volgens de verklaring van Prof. SCHERMERHORN aan de Commissie was er dan ook in het B.N.V. ruzie tussen alles en iedereen. Als Minister-President ontving hij enige rapporten van een Procureur-Generaal over misdragingen van een paar lieden bij het B.N.V., hoewel dit toen onder het M.G. stond. Als er moeilijkheden in het B.N.V. waren, kwamen zij steeds bij hem volgens zijn mededeling.

Hieruit blijkt niet alleen, dat er vele moeilijkheden tussen

en met het personeel waren, maar hieruit blijkt tevens de mentaliteit van velen, die zich niet ontzagen zich met deze moeilijkheden rechtstreeks tot een hoge autoriteit als de Minister-President te wenden.

Dit alles in aanmerking genomen, behoeft de vraag of op die wijze een "geheime dienst" kon werken, zelfs niet gesteld te worden.

Deze wantoestanden hebben mede geleid tot snelle opheffing van het B.N.V. en de instelling van de C.V.D. waarover nader in hoofdstuk VII en VIII.

H O O F D S T U K VI.

Wantoestanden bij het B.N.V.

Aan de voorwaarden, waaraan reeds bij de oprichting van het B.N.V. had moeten worden voldaan, ontbrak naar de Commissie reeds opmerkte, zeer veel.

Zij wenst dit thans te verduidelijken met enkele voorbeelden, welke haar bij het onderzoek getroffen hebben. Bij de waardering daarvan moet in aanmerking worden genomen, zowel, dat de houding van het personeel zeer ongunstig beïnvloed is door de mentaliteit van velen - kort na de bevrijding - waarin ten dele de oorzaak gelegen is van de voorgekomen wrijvingen en van laakbare en soms ook strafbare handelingen, als ook, dat sommige der mededelingen berusten op verhalen van de een waaraan de andere betrokkene een andere uitleg geeft. Zoveel mogelijk heeft de Commissie echter de juistheid gecontroleerd.

Tenslotte merkt de Commissie nog op, dat de hiervolgende feiten zowel betrekking hebben op de werkzaamheden van het B.N.V., als op hetgeen tijdens de liquidatie voor de dag kwam en toen geschiedde.

Hiertussen een scheiding te maken op grond van de tijd waarin die feiten voorvielen, heeft weinig zin; dit zou tot herhalingen leiden. Bovendien hangen de oorzaken samen en betreffen de beschuldigingen, welke door verschillende personen tegen Mr. EINTHOVEN gericht zijn, zowel handelingen van het B.N.V. als van de C.V.D. Deze beschuldigingen zijn dan ook oorzaak geworden dat Mr. EINTHOVEN de Minister-President verzocht heeft een onderzoek te doen instellen naar de vele geruchten omtrent de werking van het B.N.V., welke tengevolge zouden kunnen hebben, dat hij het slachtoffer werd van laster, waartegen hij zich niet verzetten kon.

Bevoegdheden.

De Commissie stelde reeds vast, dat een bron van de gerezen moeilijkheden te vinden is in het feit, dat noch uit de besluiten van de Chef Staf M.G., noch uit de maatregelen getroffen door het Hoofd van het B.N.V. een scherpe bevoegdheidsomschrijving is op te maken. Zowel de besluiten van Generaal KRUIS betreffende de oprichting van het B.N.V. en het verlenen van bevoegdheden, als de door Mr. EINTHOVEN ontworpen organisatie, dragen er het kenmerk van dat men overtuigd was - en dit o.i. terecht - dat er een regeling moest worden geschapen ten aanzien der inlichtingendiensten, doch tevens dat men zich niet voldoende rekenschap heeft gegeven van de wijze waarop het B.N.V. zou moeten worden ingericht.

Men heeft zich te weinig afgevraagd welk verband er moest gelegd worden tussen dit B.N.V. en de daarbuiten staande instellingen, welke geheel of ten dele reeds werkten en zeker in de naaste toekomst weer in het Staatsbestel zouden worden ingeschakeld. Hiermede bedoelt de Commissie in het bijzonder de politie en de justitie.

Zij wijst er b.v. op, dat, terwijl het B.N.V. slechts enige maanden bestond, reeds op 1 November 1945 het Directoraat-Generaal Bijzondere Rechtspleging werd ingesteld en dat dit Directoraat op 1

Januari 1946 is gaan werken. De opsporingsafdeling van het B.N.V. onder de heer SANDERS werkte ook op dit terrein. Hierdoor moesten conflicten ontstaan.

Het B.N.V. is te breed opgezet, kreeg een veel te veel omvattende taak, en geleek niet op wat het eigenlijk zijn moest, n.l. een z.g. Secret Service, een lichaam, dat inlichtingen moet verzamelen in Nederland betreffende spionage ten behoeve van buitenlandse mogendheden, gericht hetzij tegen ons eigen land, hetzij tegen een ander land, en dat bovendien heeft na te gaan welke stromingen en groeperingen in het binnenland werkzaam zijn, die de bestaande wettige democratische regeringsvorm met onwettige middelen bestrijden of daarbij een propaganda voeren, die voor de binnenlandse orde en veiligheid een bedreiging kan opleveren.

Die dienst heeft niets anders te doen, dan de verzamelde inlichtingen door te geven aan de bevoegde instanties, die dan naar aanleiding daarvan de binnen haar verantwoordelijkheid en bevoegdheid liggende maatregelen hebben te treffen.

Ongeveer op gelijke wijze, doch veel scherper gesteld, drukte Mr. EINTHOVEN zich uit bij de besprekingen welke voorafgingen aan de oprichting van de C.V.D., toen deze het B.N.V. moest vervangen. (zie blz. 95).

Een zodanige dienst moet volkomen onopgemerkt zijn weg gaan. Op welke wijze een dergelijk lichaam moet zijn ingericht, en welke middelen ten dienste moeten staan komt hieronder aan de orde.

Ook bij het B.N.V. zelf waren de bevoegdheden der ambtenaren niet zodanig geregeld, dat ieder zijn plaats wist.

De geest van verzet tegen de vijand, toonde zich daar menigmaal als een geest van verzet tegen de leiders en meerderen.

Een getuige, HOOGENDIJK, vroeger statisticus bij de N.V. BOLDOOT, en ingeschakeld bij de opsporingsdienst van het B.N.V., verklaarde aan de Commissie, dat wanneer Mr. EINTHOVEN zeide, dat gevangenen

van het B.N.V. aan de officier-fiscaal moesten worden overgegeven, hij ze toch vasthield, wanneer hij dacht, dat er uit zo iemand nog wel iets te halen viel. Zoals hij zich uitdrukte: "Wij deden precies als de Gestapo".

Hij klaagde er over, dat de z.g. Documentatiedienst van het B.N.V., de gegevens over spionnagedienst niet doorgaf, en dat de stoottroepen, welke hij qualificeerde als gemilitariseerde illegalen, bij hem papieren en telex-berichten stalen.

Uit rapporten en mededelingen van de heer BOTTI, Hoofd-Inspecteur van Politie te Amsterdam bleek ons met welk een willekeur werd omgesprongen met door het B.N.V. gearresteerde personen.

Door het B.N.V. werd o.a. een zekere RIPHAGEN gearresteerd. Deze verdachte werd niet ondergebracht in het Huis van Bewaring, doch gehuisvest bij een z.g. adjunct-rechercheur te Amsterdam, zulks op last van de heer SANDERS. Wanneer RIPHAGEN gehoord moest worden, had de heer BOTTI opdracht hem te halen en over te brengen. Op zekeren keer deed RIPHAGEN hem open, daar hij alleen thuis was! Ook deed het zich eens voor dat RIPHAGEN naar den Haag moest worden overgebracht. Daar raakte RIPHAGEN de hem begeleidende rechercheur kwijt; hij heeft toen zelf de heer SANDERS opgebeld om dezen dit mede te delen.

Toen de adjunct-rechercheur bij wie RIPHAGEN was ingekwartierd naar den Haag werd verplaatst, bleef laatstgenoemde bij diens vrouw te Amsterdam wonen. Deze methode werd gevolgd door de heer SANDERS om meer van dergelijke individuen te weten te komen!

RIPHAGEN is ten slotte ontvlucht naar Spanje, en naar het verhaal gaat, zou hij in een lijkauto van de adjunct-rechercheur, die een auto-zaak had, over de grens zijn gesmokkeld.

Uit deze en talloze andere mededelingen van hetzelfde gehalte blijkt, dat de z.g. opsporingsdienst bij het B.N.V. dikwijls met volkomen willekeur handelde.

Onder het B.N.V. stonden kampen met gearresteerden. Volgens verklaring van de Procureur-Generaal Mr. VAN THIEL werden hij en de politie daar niet toegelaten. Later kwam daarin verandering en kreeg hij een toegangskaart.

Van verschillende kanten ontving de Commissie de klacht, dat het B.N.V. maar raak arresteerde. Mr. GOOSSEN deelde mede, dat het Huis van Bewaring II aan de Weteringschans op last van de heer SANDERS moest ontruimd worden om de gearresteerden van het B.N.V. op te bergen. Zo trad volgens Prof. VAN BEMMELLEN in den Haag zekere VAN DER TAK volkomen eigenmachtig op bij het arresteren.

Omtrent het arresteren deelde de heer BUURMAN - thans werkzaam bij de C.V.D., vroeger bij de Centrale Contrôledienst, waar de heer SANDERS onder hem stond - mede, dat het B.N.V. slechts één kamp had, het fort Blauwkapel. De andere kampen stonden onder het D.G.B.R. en de commandanten dier kampen namen maar steeds arrestanten van de heer SANDERS aan.

Mr. WOLTJER wees er op, dat de justitie geen gelegenheid kreeg de opsporing van niet-Nederlandse oorlogsmisdadigers, welke aan Afd. II van het Departement van Justitie was opgedragen, behoorlijk uit te voeren. De rechercheurs konden de Duitse gevangenen niet horen; deze waren door het B.N.V. "geblokkeerd" en de rijksrechercheurs kregen geen toegang. Later werd dit verzacht en mochten de rechercheurs van het Departement die gevangenen horen, doch alleen in bijzijn van rechercheurs van het B.N.V.. Nog later mochten zij zelfstandig verhoren, maar dan werden de gevangenen daarna weer verhoord door een rechercheur van het B.N.V. om te vernemen, wat ze verklaard hadden.

Hoezeer de afdeling Opsporingsdienst van het B.N.V. alle begrip van zijn bevoegdheid miste blijkt ook uit hetgeen oud-Minister NEHER verklaarde. Onder zijn bestuur van de P.T.T. waren

tijdens de bezettingstijd verschillende verbindingen tot stand gebracht, welke het mogelijk maakten gesprekken af te luisteren van Duitsers.

Na de bevrijding wilde het B.N.V. ingrijpen in de leiding van de P.T.T. Zeer terecht weigerde de Directeur-Generaal P.T.T. dit, omdat men in legale tijd niet kon toestaan wat gedurende de illegaliteit nodig was tot bestrijding van de vijand.

Generaal KRUIS zond daarop in Mei of Juni 1945 een order aan de Directeur-Generaal P.T.T., welke deze voor accoord moest tekenen, en welke order inhield, dat het B.N.V. vrijdom had om in de telefoonnetten te doen, wat naar het oordeel van het B.N.V. nodig zou zijn.

De heer NEHER weigerde dit en bewilligde alleen hierin, dat af luistering mogelijk zou worden gemaakt in gevallen, die aan zijn persoonlijke beoordeling zouden worden onderworpen door Mr. EINTHOVEN.

Die regeling slaagde niet, want na enige tijd bleek de heer NEHER, dat hij ongeveer 6 namen genoteerd had, waarvan er slechts 2 of 3 door Mr. EINTHOVEN gesanctionneerd waren. De overigen waren aangebracht op verlangen van SANDERS.

Discipline.

De geschetste aanmatiging van bevoegdheden, werkte een volkomen ontbreken van discipline bij het B.N.V. in de hand.

Wij wezen hierboven reeds op de houding van de heer HOOGENDIJK, die ook nog opmerkte, dat de heer SANDERS afschriften liet maken van de dossiers, zeggend, dat hij één exemplaar naar de Rijksrecherche liet brengen.

Na de liquidatie van het B.N.V. moest op last van Mr. EINTHOVEN één der exemplaren van de dossiers naar het D.G.B.R. worden gebracht. De heren HOOGENDIJK en SANDERS hadden echter geen

vertrouwen in Mr.EINTHOVEN en het D.G.B.R. en besloten toen de dossiers naar Mr.GOOSSEN van het Departement van Justitie te brengen.

De heer SANDERS heeft naar het oordeel der Commissie nooit zijn juiste plaats gekend.

De onenigheden tussen Mr.EINTHOVEN en SANDERS zijn zeer spoedig na de oprichting van het B.N.V. ontstaan. Bij deze instelling was een zekere heer DRENTH werkzaam. Toen Mr.EINTHOVEN aan de heer SANDERS last gaf deze persoon te ontslaan, weigerde SANDERS dit en zei eerst zelf een onderzoek te willen instellen naar de fluistercampagne, waarop zou berusten, dat DRENTH niet deugde.

Daarna is een geschil ontstaan tussen Mr.EINTHOVEN en de heer SANDERS over een z.g. zaak VORRINK, welke in hoofdstuk X ter sprake komt. Gevolg daarvan was, dat de heren EINTHOVEN en SANDERS elkaar ontweken.

Naar buiten drongen geruchten door over verkeerde toestanden bij het B.N.V. en in de Pers werd daarbij meermalen over de heer SANDERS geschreven. Deze wendde zich tot zijn Chef, Mr.EINTHOVEN, met het verzoek dat hij aan het geroddel een eind zou maken en uitte volgens zijn eigen mededeling daarbij het dreigement: "Als U dit niet doet, krijgt U van mij geen materiaal meer".

Hieruit blijkt zonder meer hoe scheef de verhouding was tussen Mr.EINTHOVEN en een zijner voornaamste ondergeschikten, een spanning welke gedurende het verdere bestaan van het B.N.V. steeds is toegenomen en er toe geleid heeft, dat de heer SANDERS zoals hij zegt, als persoonlijke afweer, er toe is overgegaan de dossiers van zijn afdeling te laten multipliceren met de bedoeling een exemplaar ter hand te stellen aan de rijksrecherche.

Het werd in het B.N.V. een strijd tussen Mr.EINTHOVEN en SANDERS met diens personeel, welke tot grote misstanden heeft geleid, en welke verergerd is, doordien SANDERS steun ging zoeken bij leiden-

de figuren van een politieke partij en daarbij gebruik maakte van de moeilijkheden, welke bestonden tussen de Departementen onderling over de vraag, waar de z.g. geheime dienst thuis behoorde.

Er bestond in het B.N.V. niet het vereiste onderling overleg en vertrouwen tussen de leidende figuren.

In het Grand Hôtel te Scheveningen, waar het B.N.V. was ondergebracht, bevond zich o.m. de afdeling opsporingsdienst onder de heer SANDERS. Toen deze zijn afdeling gesloten wilde houden, liet hij twee van de drie trappen van dit gebouw dichtspijkeren. Deze afsluiting werd op last van Overste GERRITSEN weer afgebroken. Naar Mr. EINTHOVEN ons mededeelde, had SANDERS de trappen eigenmachtig laten afsluiten en had GERRITSEN deze weer laten afbreken wegens brandgevaar. Tenslotte heeft Mr. EINTHOVEN er deuren laten maken.

Toen langzamerhand bekend werd, dat het B.N.V. zou worden opgeheven, doch daarbij geen regeling gegeven werd betreffende de afvloeiing van het veel te grote personeel, verloren degenen, waaronder SANDERS, die konden vermoeden, dat zij niet in aanmerking kwamen voor het nieuw op te richten lichaam (de latere C.V.D.) alle belangstelling in hun werk en ontstond er een strijd enkel en alleen tot beveiliging van de persoonlijke belangen der betrokkenen.

Mr. EINTHOVEN was op grond van zijn ervaringen tot de slotsom gekomen, dat hierin verandering behoorde te worden aangebracht. Wanneer hem verkeerde zaken ter ore kwamen, heeft hij inderdaad menigmaal ingegrepen, doch in zoverre dikwijls te laat, dat het kwaad geschied en onherstelbaar was.

Bij de liquidatie van het B.N.V. is ten duidelijkste gebleken, op welke onjuiste grondslag het berustte en dat alle gezag ontbrak. (hoofdstuk VIII). Mr. EINTHOVEN was van de aanvang af de

zaak niet meester en mede daardoor hebben zich de misstanden ontwikkeld.

Zelf deelde Mr.EINTHOVEN mede, dat met de voeding in het Grand Hôtel geknoeid werd en het personeel daar zich van alles toeigende. Teneinde hieraan paal en perk te stellen werd de heer STEKETEE met de contrôle belast. Dit was echter een misgreep. Er werden staten vervalst en men knoeide met bonnen.

Het feit, dat de omvang van dit alles eerst bij de liquidatie bleek, toont aan, dat tijdens het bestaan van het B.N.V. de organisatie niet deugde. Ook wanneer wij rekening houden met de toestand van die dagen, neemt dit niet weg, dat naar ons oordeel, in elk geval de contrôle veel scherper had moeten zijn.

Voor personeelsvraagstukken had Mr.EINTHOVEN aan Overste Geritsen, aanvankelijk hoofd van Afd.A., een adviseur gegeven - genoemde STEKETEE, die langzamerhand een grote en bedenkelijke rol is gaan spelen in die afdeling A. Mr.EINTHOVEN deelde mede, dat STEKETEE de contrôle had op de voeding e.d., doch, nadat het personeel hem op zijn verjaardag jenever en allerlei andere dingen had gegeven, werd op die wijze zijn mond gesnoerd en had de contrôle op anderen geen waarde meer.

STEKETEE onttrok goederen aan de cantine en verkocht deze door aan de C.C.D. Toen Mr.EINTHOVEN dit ontdekte heeft hij STEKETEE met een maand opzegging ontslagen. Het kwaad was intussen weer geschied.

Voor het personeel werd een afdeling Ontwikkeling en Ontspanning opgericht, welke veel heeft gekost; men beschikte blijkbaar ongelimiteerd over geld.

Het personeel had niet voldoende kleding. Door middel van vergunningen van de Distex zou men daarvoor zorgen. Later bleek dat daarbij in sterke mate zwart gehandeld werd.

De afdeling Comptabiliteit onder Drs.VAN ARKEL moest in op-

dracht van Mr.EINTHOVEN alles controleren, doch omdat Mr.EINTHOVEN niet wist, dat er zwart gekocht werd had hij daarvoor geen opdracht aan Drs.VAN ARKEL kunnen geven.

Overigens heeft de Commissie de indruk, dat de werkzaamheden van de heer VAN ARKEL moeilijk waren, want zijn contrôle voor de Comptabiliteit bij het B.N.V. kon slechts van beperkte strekking zijn. Hij ging ook over de z.g. geheime uitgaven, maar had op die post in werkelijkheid geen toezicht.

Dit blijkt wel uit de hierbijgaande bijlage (18a), waarin hij een uiteenzetting gaf over de uitgaven voor die post over het tijdsverloop van 1 Juni 1945 tot 1 September 1946. Hij vermeldt daarbij een bedrag van f 8825.16, waarvan rechtstreeks aan het hoofd van de Opsporingsdienst, dus de heer SANDERS was uitgekeerd f.1053.95.

Volgens de mondelinge mededeling van Mr.EINTHOVEN moet het bedrag aan geheime uitgaven zeer laag worden geacht, en werden de gelden voor ongeveer 95% verstrekt tegen kwitantie aan de hoofden der politie, die ten dienste van het B.N.V. werkzaamheden verricht^t en af en toe geld nodig hadden om inlichtingen in te winnen. Onze Commissie meent dat ten deze aan Mr.EINTHOVEN geen verwijt kan worden gemaakt.

Het B.N.V. vorderde auto's. Reclameerden de eigenaars, dan kregen zij geen antwoord, doch zodra zij zich rechtstreeks tot Mr. EINTHOVEN richtten, zorgde deze ervoor dat de auto's terug werden gegeven.

Er werden schrijfmachines gekocht tegen hoge prijs van een firma, die deze in handen had gekregen, nadat de Duitsers ze in beslag hadden genomen. Ook daarvan zijn er aan de eigenaars terug gegeven door persoonlijk ingrijpen van Mr.EINTHOVEN.

Hoe verleidelijk en aangenaam het voor velen was een functie te bekleden bij het B.N.V. blijkt zeer duidelijk uit de rappor-

ten uitgebracht door de Verenigde Accountantskantoren aan Lt. Kolonel KAMSTEEG, die belast is met het Afwikkelingsbureau M.G.

Deze rapporten leggen wij hierbij als bijlagen over (bijlagen 19 t/m 23).

De Commissie wil de droeve inhoud dezer rapporten, om niet te wijdlopig te worden, niet herhalen, maar slechts op enkele punten wijzen; er blijkt scherp uit welke onverantwoordelijke elementen de daarin beschreven knoeierijen gepleegd hebben en welke ontstellende omvang deze hadden aangenomen.

Het is van het standpunt van STEKETEE begrijpelijk, (bijlage 19, blz. 7), dat hij deze accountants niet bevoegd achtte de z.g. afd. Intendance van het B.N.V. in hun contrôle te betrekken en dat hij aan het personeel dier afdeling opdracht gaf geen inzage van administratie en verdere bescheiden te verstrekken of mededelingen hieromtrent te doen. Het schandelijk beheer moest blijkbaar verborgen blijven!

Die afdeling Intendance was opgericht ten behoeve van de militairen, die in dienst waren van het B.N.V. teneinde hen te voorzien van voeding, cadirantsoenen, kleding en overige uitrustingsstukken.

Uit dit rapport blijkt o.m., dat de financiële administratie slecht gevoerd is, dat de goederen-administratie onvolledig is en geen basis biedt voor contrôle, dat de kastekorten niet verantwoord zijn, dat het magazijnbeheer zeer slordig werd gevoerd door een luitenant E. VISSER, en dat het volledig verloop der voorraden niet was na te gaan, daar over verschillende perioden de administratie van de voorraden niet werd bijgehouden.

Toen eindelijk de accountants na veel moeite de mogelijkheid tot onderzoek kregen, bleken Lt. VISSER en diens assistente, Mej. VAN DEN ENDE door STEKETEE ontslagen te zijn, terwijl het nieuwe hoofd KLIJZING moest vaststellen, dat een aantal bescheiden, die

enkele dagen vóórdat de accountants kwamen nog op zijn bureau gelegen hadden, mede verdwenen waren.

O.a. was bij die verdwenen bescheiden een afgiftebon voor aan het recreatieoord voor ambtenaren "R.V.O.A." te Driebergen geleverde thee en koffie, een instelling, waarmee het B.N.V. niets te maken had.

Door het ontslag, gegeven aan een aantal personen vóór de accountants kwamen, werd het onderzoek zeer bemoeilijkt.

De verantwoording van de z.g. maaltijdbonnen kon niet worden nagegaan, daar alle gegevens ontbraken. Wel is een tekort van 7.487 dagrantsoenen vastgesteld.

De accountants hebben het tijdvak, waarover zij getracht hebben contrôle uit te oefenen en dat liep van 29 Mei 1945 tot 1 Maart 1946 in drieën gedeeld.

Na 1 Maart 1946 kwam het B.N.V. onder het Departement van Algemene Oorlogvoering en vervolgens werd het gevoegd bij het Kabinet van de Minister-President.

De accountants kwamen tot de meest ontstellende ontdekkingen. Over het tijdvak van 29 Mei 1945 tot 30 Juni 1945 troffen zij voor de afdeling Voeding geen enkel gegeven aan, hoewel de luitenant TENSEN verklaarde omstreeks Juli 1945 deze administratie aan de "verplegings-officier" le Luit. E. VISSER te hebben overhandigd.

Deze VISSER, die een bedenkelijke rol heeft gespeeld, kreeg vanaf Juli 1945 het beleid der Intendance en is daarin - hoewel hij was overgeplaatst naar het militaire onderdeel van de Territ. Bevelhebber Nederland, ook na die datum op verzoek van STEKETEE gehandhaafd.

Luit. TENSEN had een regelmatige contrôle ingesteld, doch deze had in het oog van de heer VISSER weinig waarde - TENSEN zou daardoor toch niet in staat zijn alles te ontdekken, en

toen TENSEN als zijn oordeel te kennen gaf, dat hij daartoe wel in staat was, ging VISSER met hem daaromtrent een weddenschap aan!

In deze periode werd de voeding zowel voor de burgers als voor militairen bij het B.N.V. van een geallieerd onderdeel betrokken.

Van 30 Juni tot 15 September 1945 kwamen de levensmiddelen bij het B.N.V. op door de Intendance van het M.G. uitgereikte toewijzingen. Ook over dat tijdvak ontbreken de gegevens vrijwel geheel, en wat daaromtrent in het archief van het M.G. gevonden is, blijkt onbetrouwbaar. Een aantal personen werden tweemaal in de sterkte vermeld.

In de periode van 15 September 1945 tot 28 Februari 1946 werd de levensmiddelenvoorziening overgenomen door het Regionaal Verplegingsdepot (R.V.D.) te Rotterdam. Deze dienst heeft getracht orde te scheppen in de chaos, o.a. door richtlijnen te geven voor de administratie, waaraan Luit. VISSER zich echter in geen enkel opzicht hield. De fraude werd op grote schaal voortgezet en hij overtrad alle voorschriften.

De Commissie beschouwt het bedoelde rapport als een doorlopende en zeer wel gemotiveerde aanklacht tegen vrijwel alle bij deze afdeling Intendance werkzame personen, waarvan in de eerste plaats te noemen zijn STEKETEE en luit. VISSER, die door het gebrek aan toezicht hun talloze bedriegelijke handelingen hebben kunnen verrichten.

Waar toe dit alles geleid heeft blijkt uit de recapitulatie van de financiële gevolgen van de "geconstateerde" onregelmatigheden - waarbij niet vergeten mag worden, dat naar ons oordeel de meeste niet te controleren waren.

Bij de afd. Voeding werd dan vastgesteld een verbruik aan levensmiddelen door het B.N.V. boven het normale rantsoen over

de periode 15 Sept.1945 t/m 20 Sept.1946 ter waarde van f.29.486.75, een verlies door zoekgeraakte emballage van f.266.80 en tengevolge van diefstal f 615.25 te zamen f. 30.368.62.

In de afdeling Cantine werd f.4.438.69 als te weinig verantwoord in de kas over de periode van 18 Juli 1945-30 Sept.1946.

De Cadi te Rotterdam verstrekke rookartikelen. Door het opgevan van een te hoog sterktecijfer aan personeel zijn tussen 18 Juli 1945 tot 30 Sept.1946 teveel door het B.N.V.opgenomen: 152.145 sigaretten, 6.538 sigaren en 2.138 pakjes tabak.

Eind December 1945 werd uit de cantinekas f.1.000.- verstrekt aan zekere luit.BILSEN, volgens VISSER voor aankoop van allerlei artikelen in België, welke hier te lande nog niet te verkrijgen waren. Het accountants-onderzoek heeft thans uitgewezen, dat de met dit geld uitgevoerde manipulaties niets anders waren dan een ontduiking der deviezen-bepalingen.

Na langdurig aandringen der accountants zijn die f.1000.- door een zekere KOMPIER, die "technisch (!) inkoper" van het B.N.V. te Antwerpen was, en die het geld had omgezet in Belgische francs op 2 Augustus 1946 in de cantinekas teruggestort.

Alles geschiedde even onbehoorlijk. Levensmiddelen werden ingekocht, ondeskundig opgeslagen en bedierven.

In December 1945 ontving de afdeling Voeding ter uitreiking aan het personeel Rode-Kruispakketten. Niet was na te gaan, hoeveel pakken ontvangen werden, evenmin aan wie ze werden uitgereikt.

Toen de heer KLIJZING bij de Intendance optrad op 1 Aug.1946, waren er nog 26 pakketten, ^{aanwezig} doch het grootste gedeelte was door bederf niet meer te gebruiken.

Het personeel had ook veel gedistilleerd^{e.d.} nodig.

De voorschriften waren, dat voor de verstrekking van het maan-

delijks rantsoen gedistilleerd op de tiende van elke maand de gemiddelde sterkte van het personeel moest worden opgegeven aan de Cadi te Rotterdam. Deze gaf dan een machtiging voor verstrekking van gedistilleerd met vermelding van de distillateur, die met de levering belast was.

Dit belette luit.VISSER niet extra aankopen van gedistilleerd en likeuren te doen bij anderen.

De Commissie trof in het accountants-rapport verschillende afschriften van facturen aan, waarbij het "B.N.V.Holl.field Security te Scheveningen", b.v. bestelde 120 fl.jenever, 40 fl.triple sec, 40 fl.apricot brandy, 40 fl.marasquin - een factuur van f. 845.-.

Toen ~~STEKETEE~~ jarig was ontving hij blijkens een ongedateerde afgiftebon 200 Engelse sigaretten, 100 Rhodesia sigaretten, 2 fl.jenever, 2 fl.Cognac, 5 fl.Voorburg, 24 fl.bier, 30 fl.Hero, 15 repen chocolade. Bovendien werd hij op kosten der kas versierd met bloemen.

De bijlagen, welke de accountants bij hun rapport over de Intendance gevoegd hebben, zijn even leerzaam om een kijk te krijgen op de ongelooflijke toestanden welke bij het B.N.V.heersten, als dit rapport zelve. (bijlage 19).

Bedoelde bijlagen der accountants worden hierbij gevoegd als bijlage 20. Zij bevatten een aantal specificaties, waaruit blijkt hetgeen enige met name genoemde leden van het personeel zich onrechtmatig hebben weten te verschaffen. Wij kunnen deze bijzonderheden niet in haar geheel in ons rapport overnemen, doch vermelden als voorbeeld, dat Mej.VAN DER ENDE, de assistente van luit.VISSER, die zich zelf niet het slechtst bedacht, tussen 1 Oct.1945 en 28 Febr.1946 80 sigaretten, 11 sigaren, 3 fl.jenever, 1 fl.Cognac, 1 fl.Crème de cacao, 49 stuks sprits, 9 stuks chocolade boven het normale rantsoen, doch tegen betaling ontving, en zich bovendien zonder betaling 2.590 sigaretten, 21 pak-

jes tabak, 9 sigaren, 115 stukken sprits en 84 stuks chocolade zag toegewezen.

Nog groter misstanden blijken uit het accountantsrapport ter contrôle van de afd. Sociale Zorg van het B.N.V. te Scheveningen (bijlage 21).

Blijkens dit rapport bestond bij het B.N.V. een afdeling "Inlichtingen" ten behoeve van het personeel.

De werkzaamheden waren voornamelijk:

- a. bemiddeling te verlenen voor het verkrijgen van distributiebescheiden en voor het aanvragen van bijzondere vergunningen,
- b. het bestellen en afhalen van tram-abonnementen en spoorkaartjes,
- c. het bespreken van plaatsen voor diverse theaters,
- d. het verstrekken van alle mogelijke inlichtingen ten behoeve van het personeel.

Hiernaast belastte Overste GERRITSEN - toen hoofd van Afd. A van het B.N.V. - op 4 Augustus 1945 de 1ste luit. Drs. JOH. PASTOOR Jr. van het B.N.V. met

- a. het organiseren van ontspanningsavonden,
- b. het organiseren van cursussen in de Engelse taal.

Toen de heer STEKETEE op 1 October 1945 mede aan het bewind kwam, stelde hij een afd. Sociale Zorg in onder Drs. PASTOOR, welke al het bovenstaande zou omvatten.

Deze afdeling had ten doel het in de ruimste zin des woords behartigen van de geestelijke en stoffelijke privé-belangen van het personeel van het B.N.V. o.a. ook het verstrekken van voorschotten aan personeel, het verschaffen van kleding, klompen e.d. (doch tegen betaling).

Het trof de Commissie, dat terwijl zo vele maatregelen zijn getroffen om het aan het personeel zo aangenaam en gemakkelijk mogelijk te maken, anderzijds aan de organisatie van het B.N.V.

zoveel ontbrak, dat dit niet aan het doel waarvoor het was ingesteld, heeft kunnen beantwoorden.

Er bestond bij een groot gedeelte van het personeel bij het B.N.V. een duidelijk streven eerst voor zich zelf te zorgen; de dienst kwam in de tweede plaats.

Drs. PASTOOR gaf aan de heer STEKETEE te kennen, dat hij geen verantwoording voor de financiële administratie wilde dragen. In zijn plaats werd toen de heer ATTASIO aangesteld, die een bureau vormde, waarin vier personen "te werk werden gesteld" - een zelfs voor het plaats bespreken in bioscopen, het afhalen van distributiebescheiden, spoorkaartjes e.d. (zie vorige bladz. onder a en c.).

Ondanks dit alles bleek de administratie, toen zij gecontroleerd werd na de opheffing van het B.N.V., niet te deugen.

Ten aanzien van de vroegere afd. Inlichtingen kon geen verantwoordings- en betalingsstuk worden overgelegd.

Drs. PASTOOR heeft tussen 29 Aug. en 14 Sept. 1945 f. 900.- opgenomen, en 25 Sept. 1945 f. 70.- terugbetaald, doch waarvoor het geld besteed is, is niet gebleken.

De administratie der Afd. Sociale Zorg is eerst eind Oct. 1945 aangevangen.

ATTASIO legde voor de geldelijke administratie een tabellarisch kasboek aan. Het juiste kasboek kregen de accountants echter niet te zien, want in het aan hen overgelegde kasboek waren verschillende ontvangsten en uitgaven weggelaten. Dit blijkt uit de verklaring van ATTASIO, dat hij van de heer STEKETEE opdracht heeft ontvangen in tegenwoordigheid van Drs. PASTOOR, de posten uit het kasboek te verwijderen, welke niet aan de Textielinspectie bekend mochten worden. STEKETEE heeft de juistheid hiervan bevestigd.

Uit het oorspronkelijk kasboek zouden bedragen voor vitrage, kleding, japon- en tweedstoffen, broeken en overalls weggelaten

zijn tot een bedrag van f.13.029.11.

Dit oorspronkelijk kasboek is echter verdwenen en specificaties der ontvangen gelden voor aan het personeel verstrekte kleding en klompen ontbreken ten enenmale.

Voor de goederen-administratie bestond een voorraad-boek, zo slordig bewerkt, dat dit voor de contrôle zonder betekenis was.

Het kasbeheer van ATTASIO was slordig en onvolledig. Hij ging b.v. nooit na of de door hem ontvangen gelden juist waren, daar hij degenen, die hem gelden afdroegen, als zijn collega's beschouwde; hij boekte slechts verzamelposten als "kleding" e.d. zonder specificatie.

Een afzonderlijk magazijn voor opslag van de ontvangen goederen bestond nimmer.

Alles werd gedeponereerd in de bij de Afd. Sociale Zorg in gebruik zijnde vertrekken, welke niet konden worden afgesloten. Diefstallen vonden voortdurend plaats, aangifte daarvan werd niet gedaan.

Daar er geen voorraad-administratie was, is de omvang dier diefstallen niet te controleren.

De financiële resultaten van de Afd. Sociale Zorg houden gelijke tred met het hierboven vermelde wanbeheer. Met kleding is schandalig geknoeid. Voor een bedrag van bijna f.51.000.- is van alles en nog wat aangekocht, waaronder veel dat nu niet bepaald voor het B.N.V. als dienst nodig geacht kan worden.

Wij vermelden o.a. 626 herencostuums, 96 mantelcostuums, 286 lumber jacks, 166 jongensbroeken, 37 colbertjasjes, 263 kinderjurkjes, 1511 M.stoffen, 24 overhemden, 12 broeken.

Het B.N.V. had van de Distex slechts één vergunning voor één leverancier tot een bedrag van f.14.700.-. De overige aankopen zijn blijkbaar buiten de distributie om gedaan.

STEKETE was ook anderen ter wille. Zo is komen vast te staan,

dat hij er zijn bemiddeling toe verleende, dat de Afd. Sociale Zorg van het B.N.V. de buiten de distributie aangeschafte goederen heeft doorverkocht aan "de Centrale Contrôle Dienst" te 's-Gravenhage, voor een totaal van f.2923.71. Deze ontvangst werd in het tweede vervalste kasboek eenvoudig weggelaten.

Voor een ontspanningsavond, welke niet doorging, zijn enige honderden guldens kosten gemaakt.

Het personeel van het B.N.V. dat werkzaam was in Huize Royal, moest consumpties hebben - zelfs de Cadi-rantsoenen waren dus blijkbaar niet voldoende! - en de verhoging schijnt door luit. VISSER toen gezocht te zijn in het te hoog opvoeren van het sterktecijfer.

Een allerzonderlingste regeling werd getroffen, door wie heeft de Commissie niet kunnen nagaan, met de afd. Cantine van de Afd. Intendance B.N.V., welke aanleiding gaf tot velerlei knoeierijen en o.a. vervalste het personeel consumptiebonnen.

Tussen Soc.Zorg en Cantine bleef een bedrag van ongeveer f 666.- hangen, terwijl niet vastgesteld kon worden hoeveel koffie en thee op nagemaakte bonnen is afgeleverd.

De zorgen voor het personeel waren vele. Zo werden 450 dozen damesverbanden aangeschaft, waarop een verlies is geleden van f.35.50.

Voor het B.N.V.Opera-gezelschap werd f 750.- uitgegeven voor het aanschaffen van twee baljurken. Het gezelschap trad zelfs ook te Pernis op, wat ook het nodige kostte.

Er bestond ook een B.N.V.zangkoor, waarvan de exploitatiekosten f 283.94 bedroegen. De hieronder begrepen kosten voor aanschaffing van muziekstukken, welke nog onder de leider van het koor moeten berusten, bedroegen f 79.54.

De Commissie treft onder het hoofd "verstreckte voorschotten en te incasseren kleding-vorderingen" een bedrag van f 1558.46

aan, hetwelk als verlies is te beschouwen.

Het tekort, dat aan het wanbeleid van de Afd. Soc. Zorg moet worden toegeschreven, bedraagt f. 8053.39.

Opgemerkt dient nog te worden, dat tussen 23 Aug. 1945 en 11 Februari 1946 elf voorstellingen zijn gegeven (n.l. 2 filmvoorstellingen, 2 dans- en cabaretavonden, 3 toneelavonden, waarvan één niet is doorgegaan, 1 St. Nicolaasfeest, 1 St. Nicolaaskinderfeest, 1 Operaconcert en 1 muziek- en declamatieavond), welke een nadelig saldo van f. 3.465.17 hebben opgeleverd.

De ontspanning voor en de ontwikkeling van het personeel bij het B.N.V. is hiermede mogelijkerwijze wel gediend geweest, doch het werd aan onze Commissie niet duidelijk, hoe het mogelijk is, dat in een tijd als die van de eerste maanden na de bevrijding, de leiding van het B.N.V. nagelaten heeft met straffe hand in een ontwikkeling van toestanden zoals hierboven beschreven in te grijpen.

Deze dienst behoefde zich toch niet meer gemakken en genoeglijkheden voor haar personeel voor ogen te stellen, dan aan de gewone burgers ten deel vielen.

Nog daargelaten de wenselijkheid voor kleding, levensmiddelen, rookartikelen, alcoholische dranken en ontspanning van het veel te omvangrijke personeel bij het B.N.V. te zorgen, zo meent de Commissie vast te mogen stellen, dat dit alles geschiedde zonder behoorlijke contrôle en op een wijze welke aan de Staat duizenden guldens gekost heeft.

Een overzichtelijke samenvatting van de accountantsrapporten gelieve Uwe Excellentie hierbij nog aan te treffen als bijlage 22.

Tenslotte is ons nog een accountantsrapport ter hand gesteld betreffende vergoedingen wegens huur van gebouwen en inventaris door het B.N.V. (bijl. 23).

Eind Mei 1945 zijn het Grand Hôtel en de Kurhaus-Garage, beide

eigendom van de N.V. Exploitatie-Maatschappij Scheveningen op last van de Luitenant-Kolonel J. GERRITSEN, toen hoofd van de Opsporingsdienst-Afd. A. van het B.N.V. in gebruik genomen. Deze last zou een z.g. militaire vordering geweest zijn, ter uitvoering waarvan de "Town-Major" een schriftelijke machtiging moet hebben afgegeven.

Het bezetten door het B.N.V. van het Grand Hôtel loopt vanaf 1 Juni 1945 terwijl reeds in October 1945 het grootste gedeelte weer ontruimd werd. Een deel van de noordelijke vleugel bleef tot in de maand Februari 1946 door het B.N.V. bezet.

De Kurhaus-Garage bleef tot 31 December 1946 ter beschikking van het B.N.V.. Krachtens een huurovereenkomst tussen de Rijksgebouwendienst en de M^V. Scheveningen gold daarvoor van 4 Maart tot 31 December 1946 een huurprijs op een basis van f 3300.- per jaar. Voórdien werd de huur betaald door het Centraal Bureau Vergoedingen Militaire Vorderingen.

Toen het B.N.V. deze gebouwen betrok, verkeerden deze in een zeer verwaarloosde toestand en hebben zowel personen van het B.N.V. als anderen opruimings- en herstelwerkzaamheden verricht.

Blijkens de gevonden facturen is daarvoor aan die anderen door het B.N.V. een bedrag van f. 12.051.51 betaald.

De "huur" van de inventaris heeft bij de eindafrekening tussen partijen vele moeilijkheden gegeven, daar niet meer door de accountants was na te gaan, welke goederen bij de aanvang dier huur aanwezig waren en wat daarvan verdwenen is. Bij de aflevering van inventarisstukken is niet voor ontvangst getekend.

Uit de thans nog aanwezige stukken blijkt, dat het B.N.V. op de facturen, welke de M^V. Scheveningen tussen 2 October 1945 en 28 November 1946 heeft ingediend, de som van f. 41.850.34 heeft betaald; de Maatschappij stelt thans nog f. 9.185.69 te vorderen te hebben. Over dit laatste bedrag en eventueel daarop aan te

brengeu correcties, zijn nog besprekingen gaande.

Ook bij het ontruimen der door het B.N.V. betrokken gebouwen is gebleken, hoe wild deze instelling te keer is gegaan.

Het B.N.V. was voor een groot gedeelte gehuisvest in het Grand Hôtel te Scheveningen en later gedeeltelijk verplaatst naar Royal. Hoe daar gedurende het bestaan van het B.N.V. en tijdens het vertrek eruit tengevolge van de liquidatie is huisgehouden, blijkt op de duidelijkste wijze uit het proces-verbaal van de inspecteur van politie VAN NOOTHOORN, die met het onderzoek belast werd in verband met de plaats gehad hebbende vernielingen en diefstallen.

De N.V. Exploitatie-Maatschappij Scheveningen heeft, toen zij weer de beschikking kreeg over het gebouw bij het B.N.V. nota's ingediend tot een bedrag van f.34.347.53 betreffende schaden toegebracht aan de inventaris, welk bedrag door het B.N.V. betaald werd.

Genoemde inspecteur heeft het onderzoek naar hetgeen zich hier heeft afgespeeld zeer nauwgezet gedaan en het resultaat vormt een droevig beeld van de wijze waarop het personeel van het B.N.V. optrad. Verschillende gevallen zijn niet te achterhalen geweest en de Commissie moet volstaan, om niet in overbodige herhalingen te vervallen met overlegging van de omtrent deze geschiedenis opgemaakte rapporten, door deze als bijlage hierbij te voegen. (bijlage 40).

Er blijkt helaas meer dan voldoende uit, dat gesproken moet worden van een dievenbende, al noemen de betrokkenen hun gedragingen liever stunts, blijkbaar deze term opvattend in de zin, welke een Engels-Amerikaans woordenboek aan dit woord geeft, n.l. display of concentrated energy.

Alle contrôle heeft ontbroken en deze toestand is alleen mogelijk geworden doordien de leidende functionarissen geen vol-

deende toezicht uitoefenden.

Wanneer deze een onderzoek pogen in te stellen, wie aansprakelijk is, schuift men de schuld op elkander. Worden goederen welke hun niet toebehoorden bij leden van het B.N.V. aangetroffen, dan blijkt dat die voorwerpen "gestunt" zijn. Dit "stunten" is zoals Insp. VAN NOOTHOORN het zeer juist uitdrukt een na-oorlogse vinding voor wat wij in goed-Nederlands diefstal of verduistering noemen.

Al de in de bijlage opgesomde handelingen werden gemakkelijk gemaakt, omdat bij de inrichting van het B.N.V. niet behoorlijk geïnventariseerd werd, welke goederen het in bruikleen kreeg of aantrof, zodat bij het vertrek contrôle niet mogelijk werd.

De leider van het B.N.V., Mr. EINTHOVEN, kan niet ontkomen aan het verwijt, dat hij al deze wantoestanden heeft laten groeien, zonder blijk te hebben gegeven, bij machte geweest te zijn, tijdig en krachtig in te grijpen. Hij heeft vertrouwd op mensen, die zulks in geen enkel opzicht verdienden.

De slechte verstandhouding van het B.N.V. met andere takken van Staatsdienst kan de Commissie toelichten op grond van tal aan haar overgelegde stukken.

Volgens verklaring van Mr. GOOSSEN van het Departement van Justitie ontstonden al spoedig onaangenaamheden tussen dit Departement en het B.N.V.

Zo zou Mr. EINTHOVEN op 17 Augustus 1945 aan de Parijse politiebuitendienst gemeld hebben, dat deze thans onder hem stond. Leiders van verschillende buitendiensten, b.v. de heren DERKSEMA, WEIDNER en DEN HERTOOG waren blijkbaar ook overtuigd, dat hun werkzaamheden onder het B.N.V. thuis hoorden en kwamen bij Mr. EINTHOVEN hun opwachting maken, om kennis te maken met hun nieuwe Chef. Hierop berichtte de Secretaris-Generaal Mr. TENKINK aan het B.N.V., dat dit slechts bevoegd was inlichtingen te vragen aan

de politiebuitendiensten. Nederlanders, die in België waren vrijgesproken, moesten daar op last van het B.N.V. toch gevangen gehouden worden. Aan Mr. EINTHOVEN is van dit verhaal niets bekend.

Op 17 Augustus 1945 schreef de Minister van Justitie aan de leider van het B.N.V., dat de Nederlandse Politiebuitendienst te Londen hem had medegedeeld, dat de Engelse Veiligheidsinstanties in Engeland er prijs op stelden, dat aan hen inlichtingen gevraagd of verstrekt zouden worden alleen door tussenkomst van de Nederl. Politiebuitendienst te Londen. Z. Exc. verzocht Mr. EINTHOVEN aan deze wenk gevolg te geven (bijlage 24).

Mr. EINTHOVEN nam echter met Generaal KRULS het standpunt in dat de politie-buitendiensten onder het B.N.V. ressorteerden.

Op een vraag van het Bureau Politiebuitendienst te Parijs hoe de verhouding daarvan was tot het B.N.V. en het Departement van Justitie, schreef Mr. EINTHOVEN, dat de bureaux te Parijs en Brussel volledig onder het M.G. (Sectie III a) ressorteerden. Daar Sectie III a geheel was opgegaan in het B.N.V., bestond er volgens het hoofd van dit lichaam geen enkele gezagsverhouding tussen het Parijse bureau en het Departement van Justitie (bijlage 25).

Later klaagt de leider te Parijs, kapitein WEIDNER, in een brief van 16 October 1945 er over, dat hij zich in zo'n moeilijke positie bevindt tussen het B.N.V. en het Departement van Justitie.

Hij zet daarbij uiteen, dat hij benoemd is tot referendaris bij het Departement van Justitie en ter beschikking gesteld van het M.G. Hem werd door de heer DE JAGER van het Ministerie van Justitie medegedeeld, dat zijn burgerdienst - de Politiebuitendienst - gemilitairiseerd werd. Sectie III M.G. zou nu het militaire gedeelte zijn van het Ministerie van Justitie! Begrijpelijk is dat de heer WEIDNER zich geen duidelijk beeld van de verhoudingen kon vormen en in zijn brief wijst op de verkeerde gevolgen daarvan. (bijlage 26).

Van veel belang in dit verband is een schrijven, hetwelk de Minister van Justitie op 24 October 1945 richtte tot de Minister-President. In dit geschrift (bijlage 27) geeft de Minister een duidelijke uiteenzetting van de Politie-buitendiensten, de oprichting en de werkzaamheden dezer bureaux, en verzoekt hij, dat het B.N.V. geen opsporingsonderzoeken in het buitenland zal laten verrichten of aldaar onderafdelingen zal vestigen, dan wel zal pogen zich van de bestaande diensten meester te maken.

Men gevoelt dat de zaak niet vlot verliep.

Intussen waren allerlei invloeden aan het werk, zowel van de zijde van het M.G. als van het B.N.V. om de politie-buitendiensten in de macht van deze lichamen te brengen. Dit blijkt o.a. uit hetgeen zich te Brussel afspeelde. Allerlei autoriteiten en autoriteitjes - in de begintijd van het B.N.V. was de toestand hier te lande van dien aard, dat met militaire rangen kwistig werd gestrooid en tallozen met functies zijn bekleed zonder dat hun bevoegdheden omschreven waren en velen helaas ook, zonder dat zij de bekwaamheid hadden voor het hun opgedragen werk - bemoeiden zich er mee.

Majoor DEN HERTOOG leidde het bureau van de Politie-Buitendienst te Brussel. De Ambassadeur te Brussel wendde zich bij schrijven van 3 November 1945 (bijlage 28) tot de Minister van Buitenlandse Zaken met de mededeling dat Majoor Mr. J. FRUIN van het B.N.V. bij hem gekomen was met de opdracht van Mr. EINTHOVEN om met ingang van deze datum Majoor DEN HERTOOG te demilitariseren, de rantsoenen van diens personeel stop te zetten en te beletten, dat verder benzinerantsoenen aan diens dienst verstrekt werden.

Mr. FRUIN heeft over deze geschiedenis een rapport uitgebracht (bijlage 29), waaruit blijkt hoe scherp de strijd was tussen verschillende autoriteiten en in welke mate ieder der betrokkenen zelfstandig handelde - ten nadele van het algemeen belang.

De Ambassadeur vroeg in datzelfde schrijven (bijlage 28) in-

lichtingen, welke houding hij moest aannemen, er op wijzend, dat een bestendiging van de huidige onzekere toestand en de mogelijkheid van verder bruusk optreden van Nederlandse instanties in België verwarrend zou kunnen werken.

Later - 5 November 1945 - kwam er van de Ambassadeur weer een nieuw schrijven over het optreden van Majoor FRUIN, die van het Hoofd van het detachement der Nederl. Militaire Politie te Brussel verlangde, dat deze hem een detachement politie ter beschikking zou stellen om, zo nodig, met geweld de sluiting van het Bureau van Majoor DEN HERTOOG uit te voeren. Tevens zouden de ter plaatse aanwezige militairen terstond gedemilitairiseerd worden (bijlage 30).

Het Departement van Oorlog gaf intussen instructies daartoe geen medewerking te verlenen. De Ambassadeur vroeg over dit alles instructies aan zijn Chef, de Minister van Buitenlandse Zaken.

Hierop volgde weer op 15 November 1945 een brief van de Minister van Buitenlandse Zaken aan Zijn Ambtgenoot van Oorlog. (bijlage 31).

Tenslotte werd ook de Minister van Justitie in deze strijd gemengd. Deze schreef op 26 Maart 1946 (bijlage 32) aan de Minister-President, dat hij de liquidatie van de Politie-buitendienst te Brussel onverwijld ter hand had genomen, waarbij Z. Exc. opmerkte, dat hij op gezag van de Minister-President aannam dat voor de documenten van deze buitendienst bij het B.N.V. - toen al in liquidatie - niet al te grote belangstelling zou bestaan.

De Directeur-Generaal van Politie van het Departement van Justitie Mr. DE BLECOURT heeft tenslotte opdracht gekregen een onderzoek in te stellen naar al hetgeen zich in de strijd tussen het B.N.V. en de Politie-buitendienst te Brussel heeft afgespeeld.

Hij heeft daarvan een uitvoerig rapport opgesteld, dat als bijlage 33 hierbij is gevoegd. Daarin is te lezen tot welke

dwaasheden de strijd tussen personen en instellingen heeft geleid, zodat zelfs een geschil werd gemaakt van de volgorde, waarin enkele "autoriteiten" een badkamer mochten gebruiken.

Niet ten onrechte was Mr. VAN HOUTEN volgens het rapport van oordeel, dat het elkaar beoorlogen van twee Nederlandse instanties een zeer ongewenste toestand was. Een strijd werd gevoerd tussen het B.N.V. en het Departement van Justitie, waarin Buitenlandse Zaken betrokken werd, dit alles ten koste van het algemeen belang en met groot geldelijk nadeel voor de schatkist.

Vele der betrokkenen hebben zich hierbij van hun kleinste kant doen kennen, al hebben allen "het Nederlandse belang" voortdurend in de mond, ter rechtvaardiging van hun laakbare handelingen.

Omstreeks 1 Mei 1946 werd de administratie van de Politie-Buitendienst te Brussel aan het B.N.V. overgedragen (bijlage 34).

De gebrekkige wijze van werken van het B.N.V. trad eveneens aan de dag toen het Britse hoofd van de UNRRA zich tot de Afd. Politie van het Ministerie van Justitie wendde om inlichtingen over een juffrouw H. PAARHUIS, die als Social Welfare Officer der UNRRA naar Griekenland was gezonden, nadat het B.N.V. had verklaard, dat tegen haar geen bezwaren bestonden.

Er kwamen ongunstige berichten over haar en vandaar de vraag om nadere inlichtingen. Uit de kartotheek van de Rijksidentificatiedienst bleek toen, dat Mej. PAARHUIS veroordeeld was wegens diefstal, oplichting, verduistering en poging tot afdreiging. Bovendien werd zij als voortvluchtige door de politie gezocht.

Eveneens bleek, dat van 42 door het B.N.V. goedgekeurde candidaten er 14 bij de Politie gesignaleerd stonden, en dat een zekere DE LANGE, die van het B.N.V. een uitreisvisum had gekregen naar Zwitserland, en omtrent wie de Zwitserse politie nadere inlichtingen vroeg, vijfmaal veroordeeld was wegens verduiste-

ring in dienstbetrekking, medeplichtigheid aan diefstal 2 jaar, nogmaals dit feit - 1 jaar en 6 maanden -, oplichting en straatroof (bijlage 35).

Tenslotte moge de Commissie hierbij verwijzen naar bijgaand schrijven van de Procureur-Generaal bij het Gerechtshof te 's-Gravenhage, waaruit het gebrek aan samenwerking tussen het B.N.V. en de gewone justitie duidelijk blijkt, en waarin deze autoriteit zich beklagt over het feit, dat het B.N.V. de door die dienst verzamelde gegevens onder zich hield en de betrokken autoriteiten niet tijdig op de hoogte stelde. (bijlage 36).

Zo doende handelde het B.N.V. juist volkomen in strijd met het doel, waarvoor het was ingesteld, n.l. het tijdig doorgeven van door deze dienst verzamelde gegevens ter bevoegde plaatse.

Het zij aan de Commissie vergund U thans enkele voorbeelden te geven over de werkwijze van het B.N.V., in het bijzonder van de heer SANDERS, waaruit blijkt, hoe volkomen willekeurig en eigenmachtig deze heer optrad en hoe weinig eigenlijk gesproken kan worden van "organisatie".

Tot haar leedwezen heeft de Commissie in de te noemen gevallen niet een persoonlijk onderzoek kunnen instellen, maar moet zij afgaan op de haar overgelegde stukken, welke ten dele ontleend zijn aan het tegen de heer SANDERS ingestelde strafrechtelijk onderzoek. Dit onderzoek is intussen zeer nauwgezet gevoerd door een Rijks-Inspecteur van Politie P.A. VAN NOOTHOORN, namens de Officier van Justitie.

Opgemerkt moet worden dat de daarin voorkomende verklaringen telkens van één persoon afkomstig zijn en de betrouwbaarheid daaronder lijdt. Nu echter in die mededelingen veel punten van overeenstemming zijn ten opzichte van de werkwijze bij de opsporingsdienst B.N.V., geven zij daaromtrent ons inziens een duidelijk beeld.

Een Duitse vrouw, E.M. KORPEIS, verklaarde dat zij tijdens de oorlog op verschillende Duitse bureaux werkte en dientengevolge bij de capitulatie gearresteerd werd. Tot 30 December 1945 was zij gedetineerd in het Huis van Bewaring aan de Amstelveenseweg te Amsterdam en werd toen door de heer SANDERS persoonlijk per auto overgebracht naar de Cellenbarakken te Scheveningen. De heer SANDERS deelde daar aan een bewaakster mede, dat hij haar nodig had voor zijn privé-werkzaamheden.

Gedurende een drietal maanden werd zij dagelijks met een auto vandaar afgehaald en overgebracht naar Huize Aneta te Scheveningen, waar zij voor de heer SANDERS dossiers, afkomstig van Duitse Dienststellen moest vertalen, bij elkaar zoeken en ordenen. 's Avonds werd zij dan weer met een auto naar de Cellenbarakken gebracht en mocht daar krachtens last van de heer SANDERS niet gefouilleerd worden.

Af en toe kwam de heer SANDERS in Huize Aneta en bracht dan dikwijls een fles cognac of andere drank mede, waarvan zij haar deel kreeg.

Zij deelde mede, zeer tevreden te zijn over haar dagelijkse verblijf in die villa, daar zij bleef eten met de secretaresse van de heer SANDERS. Ook kreeg zij wel eens chocolade van hem en naar men haar heeft verteld (!), bracht men haar soms dronken naar de Cellenbarakken terug.

Het is ons gebleken, dat op deze wijze met tal van gedetineerden door de opsporingsdienst gehandeld werd. Steeds geschiedde dit onder het voorwendsel, dat er op die wijze het meest uit de verdachten te halen viel. De Commissie zal bij de bespreking van verschillende gevallen in hoofdstuk X nog gelegenheid hebben daarop te wijzen.

Kenschetsend voor de gebrekkige organisatie is de inhoud van het verhoor, afgenomen door de Inspecteur van ^Politie VONK van

de heer BUURMAN, destijd hoofd van de administratieve Opsporingsdienst, hetwelk hierbij als bijlage 37 wordt overgelegd en waaruit wij slechts enkele punten aanstippen.

1. Er bestonden z.g. provinciale bureaux, die uitsluitend werkten ten behoeve van de Opsporingsdienst. Deze klaagden herhaaldelijk over de stroeve gang der administratie op het Hoofdbureau zodat zij er toe over gingen dit zo min mogelijk in te schakelen.

2. Dossiers verdwenen.

3. Het personeel werd koeien met gouden hoorns beloofd. Aan rechercheurs werd toegezegd, dat zij per persoon de beschikking zouden krijgen over een auto, een motorfiets en een rijwiel. Zij mochten klandestien shag kopen en declareren want dit was nodig om z.g. verslicheraars om te kopen.

4. Het personeel ontving eerst in December 1945 aanstellingen, legitimatiebewijzen en salarissen.

5. Toen hij, BUURMAN, op 1 Maart 1946 werd overgeplaatst naar het Hoofdbureau heerste daar een zeer gespannen verhouding tussen politiebeambten en z.g. case-officers.

6. De heer BUURMAN vond bij het overnemen zijner afdeling geen richtlijnen op schrift en hem werden geen stukken overgedragen.

7. Hij vond een arrestantencartotheek, waarin namen voorkwamen van mensen, die niet gearresteerd waren, en er waren ook gedetineerden, die er niet in voorkwamen.

8. Toen hij zijn opwachting ging maken bij Mr. EINTHOVEN, beklagde deze er zich over, dat hij tot heden, ondanks herhaald aandringen zijnerzijds bij de heer SANDERS, na een jaar werken nog steeds bij benadering niet kon opgeven hoeveel mensen er voor het B.N.V. gearresteerd waren.

9. De Provinciale Hoofden hielden zich niet aan de dienstvoorschriften, waren bijna allen Officier-Fiscaal en konden zelfstandig tot arrestatie overgaan. Deden zij dit, dan werd dit

niet aan het Hoofdbureau bericht evenmin als overplaatsingen van arrestanten.

10. Een wachtmeester der Marechaussée vreeg aan de heer BUURMAN inlichtingen omtrent een politieke delinquent. Het bleek dat de naam van die wachtmeester voorkwam in het arrestantenregister als gedetineerde voor het B.N.V.!

11. Opgevraagde dossiers waren niet of eerst na dagen zoeken te vinden. Van reeksen dossiers ontbreekt elk spoor.

12. Regelmatig stelde de heer BUURMAN SANDERS op de hoogte van deze tekortkomingen.

13. Er werd zwaar geknoeid door de rechercheurs met hun declaraties.

14. De opberging van dossiers, de inrichting der cartotheek, de beveiliging van het gebouw, was volstrekt onvoldoende.

Om ook in ander opzicht, dan in dit hoofdstuk reeds is vermeld na te gaan op welke wijze bij het B.N.V. met 's lands gelden gehandeld is, heeft de Commissie getracht een overzicht te krijgen van de aan het veel te omvangrijke personeel uitbetaalde salarissen.

Het meergenoemde accountantsbureau dat een onderzoek instelde naar hetgeen bij de liquidatie van het B.N.V. gebleken is, legde ons van die salarissen een aantal lijsten over, welke Uwe Excellentie hierbij worden toegezonden als bijlage 37 a.

Tot ons leedwezen zijn die bedragen, welke ten dele als maandsalaris, ten dele als weekloon worden vermeld nog niet nader uitgerekend, zodat het aan de Commissie niet mogelijk was het totaal bedrag te vermelden. Dit zal worden opgenomen in het eindrapport der accountants, hetwelk echter nog enige tijd op zich moet laten wachten.

De Commissie meent echter thans dit hoofdstuk te moeten beëindigen, daar zij reeds verschillende gegevens heeft bijeengebracht

waaruit haars inziens volgt, dat van geldverspilling gesproken moet worden.

Naar aanleiding van bijgaande salarislijsten, wil de Commissie slechts opmerken, dat het haar aandacht getrokken heeft, dat de salarissen in het algemeen aan de hoge kant zijn, wanneer men deze mag beoordelen naar de functies welke de betrokkenen bekleed hebben. Dit spreekt te meer indien bij het vastgestelde maandloon de tijdelijke toelagen worden geteld. Zij waren niet in overeenstemming met hetgeen in die tijd ambtenaren en personen in burgerbetrekkingen verdienden.

Reeds uit al deze voorbeelden, welke met zeer vele gegevens zouden kunnen worden aangevuld, meent de Commissie te mogen concluderen, dat niet gesproken kan worden van "organisatie" bij het B.N.V.

Alles bij deze dienst getuigt van een ongelooflijk dilettantisme. Telkens weer is ons gebleken, dat de dienst in handen was van onbekwame en onbetrouwbare personen.

H O O F D S T U K   V I I .

De Centrale Veiligheidsdienst (C.V.D.)

Wordingsgeschiedenis en oprichting.

Mr. EINTHOVEN zag in de loop van 1945 in, dat het B.N.V. niet behoorlijk werkte en zette in een op 29 Januari 1946 te 's-Gravenhage gehouden vergadering zijn denkbeelden nader uiteen omtrent de mogelijke coördinatie der centrale inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

Deze vergadering werd gehouden onder leiding van de Minister-President SCHERMERHORN, terwijl verder aanwezig waren de Ministers van Binnenlandse Zaken, Marine, Oorlog, Overzeese Gebiedsdelen, Justitie, Financiën, de Minister zonder portefeuille, Lt. Generaal KRULS.

Kolonel EINTHOVEN en Mr.FOCK.

Mr.EINTHOVEN gaf een uiteenzetting, waarbij hij als taak voor een Centrale Veiligheidsdienst nodig oordeelde:

- a. beveiliging tegen sabotage, spionnage en ongewenste propaganda door het buitenland,
- b. beveiliging tegen aanslagen tegen het wettig gezag en aanslagen op de democratische staatsvorm,
- c. het verzamelen en doorgeven van inlichtingen uit het binnenland betreffende de onderwerpen onder a en b genoemd,
- d. als negatief punt bracht hij naar voren, dat deze dienst geen executieve bevoegdheden moest hebben.

De C.V.D.dacht Mr.EINTHOVEN zich als een instituut, dat in het binnenland werkt; hij wees op het verschil met het B.N.V., dat op verlangen der geallieerden geschapen was, omdat zij niet met talloze diensten te maken wilde hebben. Het B.N.V. had wel executieve bevoegdheden, maar bestreek een terrein, dat langzamerhand voor een deel door andere Overheidsinstanties was of zou worden overgenomen, en was daarom bestemd geheel te verdwijnen, zodra de restanten van het Duitse spionage- en sabotage-stelsel zouden zijn opgeruimd.

Volgens hem moest de C.V.D. als diensten beschikken over:

- 1. een kaartsysteem,
- 2. opleiding,
- 3. beveiliging tegen spionnage,
- 4. inlichtingenbureau betreffende extremisme.

Hij zette daarna uiteen, dat de C.V.D. zou moeten samenwerken met corresponderende diensten van de Departementen van Marine en Oorlog, met de Gemeentepolitie (Binnenlandse Zaken) de Rijkspolitie (Justitie), met de vitale bedrijven en met de Rijksvreemdelingendienst, en gaf aan hoe hij zich dit mogelijk dacht.

Hij pleitte voor centralisatie en verlangde een verplichting

om alle gegevens door te geven aan een centrale instantie, betogend hoe op dat ogenblik talloze diensten en dienstjes naast elkaar werken ter bestrijding van het extremisme.

Het personeel van de C.V.D. zou behoorlijk getest moeten worden, wat bij het B.N.V. volgens hem uiteraard niet mogelijk was geweest.

Uit de hierop volgende discussie is van belang op te merken, dat Mr. MINTHOVEN van oordeel bleek, dat de C.V.D. moest ressorteren onder de Minister-President.

Hij droeg kennis van het Engelse systeem en wilde Nederlands personeel in Engeland laten opleiden. Het contact met de particuliere veiligheidsorganisaties van vitale bedrijven wenste hij verzorgd te zien door de met de Veiligheidsdienst corresponderende plaatselijke politie-organen. Camouflage van de Dienst zou niet mogelijk zijn, maar de kunst is zo te werken, dat de tegenstanders niet weten over welke schijven de inlichtingen binnenkomen.

Wanneer de inlichtingen zouden stuiten op een spoor, dat naar het buitenland leidt, zou de C.V.D. overleg moeten plegen met de dienst van de heer FOCK.

Tot elke prijs zou de schijn vermeden moeten worden, dat de C.V.D. eigenmachtig ingrijpt met behulp van politie-organen. Arrestaties moeten door de normale justitiële organen kunnen geschieden.

Daarna kwam Mr. FOCK aan het woord, die mededeelde, dat in November 1945 in de Raad voor oorlogvoering besloten was tot oprichting van een centrale-inlichtingendienst en hij zette de principes uiteen welke toen aanvaard zijn.

Na uitvoerige bespreking dezer beginselen en van enkele andere punten betreffende censuur, politie-buitendiensten, de verhouding tot Nederlands-Indië, waar de Nefis werkt, verklaarde Mr. FOCK dat thans een regeling, waardoor de Departementen en eventu-

eel latere Ministers zich gebonden achten, in elk geval noodzakelijk is. Dit moet bij een K.B. geschieden, daar hierin ook de enige weg gelegen is, langs welke men de nieuwe dienst van geheime geldmiddelen kan voorzien.

Uit de hierna volgende discussie blijkt dat men het hiermede eens was. Men achtte het niet nodig aan het Kon. Besluit publiciteit te geven en het behoefde niet in de Staatscourant te verschijnen.

Omtrent de omvang van zijn dienst zeide Mr. FOCK, dat het in zijn bedoeling lag voor de Centrale in Nederland tien man aan administratief personeel in te delen. Verder wilde hij op de duur tien buitenposten bezetten.

Het ontwerp van een Kon. Besluit werd vervolgens besproken. De Minister-President had bezwaar de eindredactie later nog in de Ministerraad te behandelen, daar deze Raad de kwestie indertijd aan de Raad voor Oorlogvoering had gedelegeerd en in beginsel overeenstemming bereikt was.

Hij had er bezwaar tegen, dat over deze materie veel stukken zouden worden gewisseld, die op de Departementen zouden kunnen blijven rondwalen.

Aan Mr. EINTHOVEN werd opgedragen een Kon. Besluit en een begroting voor zijn dienst te ontwerpen, teneinde deze stukken in de Ministerraad ter sprake te brengen.

Zo is ten slotte het Koninklijk Besluit van 9 April 1946, no. 46 (bijlage 38) tot stand gekomen, waarbij een Centrale Veiligheidsdienst der Nederlandse Regering werd opgericht, ressorterend onder de Minister-President.

Dit K.B., ondertekend door acht Ministers moet de Commissie nader onder ogen zien, daar het tot veel moeilijkheden aanleiding heeft gegeven. Het dwingt tot kritiek, temeer daar de geheimzinnigheid, hierbij in acht genomen, aan de Commissie on-

juist voorkomt. Het K.B. is geheim gehouden en niet in het Staatsblad gepubliceerd, hoewel de daarbij gegeven voorschriften medebrengen, dat van die, in het oog der Commissie overbodige, geheimhouding niets terecht kon komen.

Wij vragen ons dan ook af, waartoe deze geheimhouding nodig was.

Evenals tijdens het bestaan van het B.N.V. Mr. EINTHOVEN moest klagen over gebrek aan medewerking (bijlage 11), wat toen te begrijpen was, daar er nog geen regelmatig werkende Staatsorganen waren, zo ging het helaas thans weer.

De oorzaak hiervan ligt in het bepaalde bij art. 5 lid 2:

"De betrokken Ministers dragen zorg, dat alle op het tijdstip van de inwerkingtreding van dit Besluit te hunner beschikking staande gegevens en in de toekomst te hunner kennis komende inlichtingen, omtrent de onderwerpen bedoeld in art. 2, terstond ter beschikking van het Hoofd van de Centrale Veiligheidsdienst worden gesteld".

De onderwerpen, genoemd in art. 2, betreffen dan: spionage, sabotage en voor de binnenlandse orde en veiligheid ongewenste propaganda, elk streven gericht op de bestrijding van het wettig gezag met onwettige middelen, dan wel op aantasting van de grondslagen van een democratische regeringsvorm.

Verschillende vragen omtrent die onderwerpen kunnen rijzen, b.v. wat is ongewenste propaganda, wat zegt de vage slotzin, aanvangende met "dan wel"; wie moet oordelen en beslissen of verkregen inlichtingen daaronder vallen, zijn het de diensten, die inlichtingen verkregen hebben of de Ministers waaronder deze ressorteren, of wel behoort die beoordeling tot de bevoegdheid van het hoofd van de C.V.D.?

Op dit Kon. Besluit heeft de vloek van het geheim gedrukt. In de eerste plaats moet de Commissie aannemen, dat de Ministers er geen uitvoering aan gegeven hebben. Wilde de C.V.D. kunnen werken, dan zou ieder der ondertekenende Ministers alle takken van dienst, welke onder hem werkzaam waren, en die daarvoor in aanmerking kwamen, hebben moeten inlichten omtrent hun verplich-

ting mededeling van inlichtingen aan de C.V.D. te verstrekken.

Dit is niet geschied en het ligt voor de hand, dat b.v. een politie-ambtenaar, die het een of ander omtrent spionage, sabotage e.d. ontdekt, dit alleen langs de hem wettelijk voorgeschreven weg doorgeeft en ook niet anders doen kan en mag zonder in strijd te komen met zijn ambtsplicht.

Hij kan bovendien moeilijk berichten doorgeven aan een lichaam waarvan hij het officiële bestaan niet kent en dus nog minder weet dat hij daartegenover verplichtingen heeft.

Duidelijk is dan ook de verklaring welke de Secretaris-Generaal van het Departement van Justitie heeft afgelegd aan de Commissie, toen hij opmerkte, dat het "geheim" K.B. van 9 April 1946, behalve aan de Minister van Justitie, alleen aan hem bekend was. Volgens hem moet de C.V.D. (dus Mr. EINTHOVEN) het gekend hebben. De Departementen kenden het K.B. niet en wisten dus ook niet, dat ze gegevens moesten doorgeven.

De Procureurs-Generaal kenden het evenmin, en verstrekten derhalve evenmin inlichtingen. Mr. TENKINK betreurde eveneens, dat de C.V.D. beoordeelt of de verkregen inlichtingen strafbare feiten behelzen - hetgeen de justitie moet doen.

Een Hoofdinspecteur van Politie, die werkt voor de C.V.D., deelde aan onze Commissie mede, niet te weten onder welk Departement dit lichaam ressorteerde. Aanvankelijk was hij werkzaam ten behoeve van het B.N.V. en ontving ook daarvan zijn salaris. Sinds 6 Juni 1947 is hij weer in politie-dienst, maar maakt geen processen-verbaal, slechts rapporten, en doet geen opsporingswerk doch werkt in een dienst naast de justitiële dienst.

Mr. GOOSSEN van het Departement van Justitie klaagde erover, dat de C.V.D. bij zijn onderzoeken wel eens op zaken van zuiver strafrechtelijke aard stuitte en dan verzuimde de justitie hiervan in te lichten, ter adstructie waarvan hij een voorbeeld gaf.

De Procureur-Generaal Mr. VAN THIEL zeide het K.B. van 9 April 1946 niet te kennen, alleen te weten, dat het bestond, maar niet op de hoogte te zijn van de inhoud, terwijl hij na 9 April 1946 nooit van iemand een verzoek of opdracht had ontvangen om alle gegevens over spionage en sabotage te rapporteren aan de C.V.I.

Ook kolonel TIELENS kent het K.B. niet, evenmin als Mr. VAN ANGEREN, de vroegere Secretaris-Generaal van Justitie.

De Directeur-Generaal voor de Bijzondere Rechtspleging, Mr. TER VEER, weet wel van het bestaan van K.B. van 9 April 1946, waarbij de C.V.D. werd opgericht, maar kent de inhoud niet.

Ir. SCHERMERHORN achtte het uitgesloten, dat behalve de Ministers er in de departementen geen personen het geheim K.B. van 9 April 1946 kenden, maar motiveerde deze opvatting niet nader.

Volgens deze getuige zou de C.V.D. eigenlijk niets anders zijn dan een centraal verzamelorgaan.

De ziel hiervan zou het enorme kaartsysteem zijn, waar alle gegevens zouden worden gecombineerd. De gegevens daarin betreffende strafrechtelijke zaken zouden ter beschikking der justitie moeten worden gesteld.

Van belang voor de vraag onder welk Departement deze C.V.D. zou moeten ressorteren, is ook nog de opmerking van de vorige Minister-President dat het B.N.V. onder hem gekomen was bij de liquidatie van het M.G., omdat geen der Ministers het wilde hebben.

Volkomen in strijd met al deze mededelingen over het bewaard zijn van het "geheim" verklaarde Mr. EINTHOVEN, dat door het hoofd van zijn afdeling extremisme, CRABBENDAM, het K.B. van 9 April 1946 met de Procureurs-^Ugeneraal is besproken en uitgelegd aan de Hoofd-Commissarissen van Politie. Zelf heeft hij er bij gezeten, dat het aan de Procureur-Generaal in 's Hertogenbosch is uitgelegd. Hij heeft persoonlijk Mr. DE ZAAYER,

Procureur-Generaal te Leeuwarden, ingelicht over het K.B., en op 9 Mei 1947 een instructie aan de politie gegeven om allerlei gegevens te vermelden van allerlei soort van personen. Volgens hem heeft de Minister van Justitie verzuimd de onder hem ressorterende ambtenaren in te lichten.

Naar de mening der Commissie volgt uit de opzet van de C.V.D. bij "geheim" K.B., waardoor de autoriteiten welke er mee te maken konden hebben er niet van op de hoogte waren, en ook dikwijls terecht het standpunt konden innemen, geen verplichtingen jegens de C.V.D. te hebben, dat aan de coördinatie van de aanvang alles ontbrak en deze gewichtige zaak veel te vlug en ondoordacht is opgezet.

Wilde deze instelling ooit nuttig werk kunnen leveren, dan had het geheel in details uitgewerkt moeten zijn en hadden alle bevoegdheden en verplichtingen nader geregeld moeten worden.

De C.V.D. heeft in belangrijke mate dezelfde fouten als het B.N.V., althans wat de opzet betreft. Bij de haastige liquidatie van laatstgenoemde instelling, welke nodig werd door de scheve verhoudingen der daarbij werkzame personen en het publiek wordende wanbeheer, is onvoldoende getracht die te onderwerpen.

Bij het onderzoek onzer Commissie is gebleken dat in velerlei opzicht naast elkaar werken de gemeente-politie, de rijks-politie, de Kon. Marechaussée, de rijksrecherche onder de Procureurs-Generaal, de P.R.A. onder het Directoraat-Generaal der Bijzondere Rechtspleging. Dit moet medebrengen, dat een behoorlijke samenwerking van de C.V.D. met al deze organen uitgesloten is te achten.

Wel is, zoals reeds gezegd, van de zijde van Mr. EINTHOVEN getracht de verbinding met verschillende diensten te krijgen, maar de Commissie oordeelt het onjuist, dat de verschillende

autoriteiten door of namens hem daartoe moesten worden aangezocht. De regels hadden van de Regering moeten uitgaan.

Het is ten enenmale onvoldoende, dat van de kant van de C.V.D. die autoriteiten gewezen werden op hun verplichtingen, voortvloeiende uit een geheim K.B.

Ons bleek, dat de heer POTT van de C.V.D. op 18 Mei 1946 een onderhoud had met de Secretaris-Generaal van het Departement van Justitie, Mr. TENKINK, waarin de heer POTT aan de heer TENKINK de bevindingen mededeelde, welke in Engeland waren opgedaan en uiteenzette, dat de C.V.D. hier te lande tot iets soortgelijks trachtte te komen.

De C.V.D. zou niet een instelling zijn als het B.N.V., maar een zuiver adviserend lichaam, dat er naar zou streven het vertrouwen te winnen van de verschillende departementen en tevens zou trachten een goede verhouding met de politie te krijgen, welke essentieel was voor het werk van de C.V.D.

De heer TENKINK gaf volgens de heer POTT te kennen dat Justitie bijzonder slecht tevreden was over het B.N.V. en daarom ook een beetje huiverig stond tegenover de nieuwe organisatie, die daaruit voortkwam. Hij achtte het staatsrechtelijk juist, indien de nieuwe dienst onder Justitie was gekomen, waarop de heer POTT als zijn mening uitsprak, dat, wanneer alle vraagstukken op een basis van wederzijds vertrouwen werden besproken, moeilijkheden vrijwel uitgesloten waren. De heer TENKINK zeide het op prijs te zullen stellen, wanneer de C.V.D. verschillende punten zou bespreken met de heren DE BLÉCOURT en GOOSSEN, aan wie hij opdracht zou geven contact met de nieuwe instelling op te nemen.

Voor zover de Commissie heeft kunnen nagaan, heeft dit contact alleen er toe geleid, dat omstreeks eind 1946 de heren NOYON en STALL van de C.V.D. met Mr. GOOSSEN van het Departement van Justitie, spraken omtrent een mogelijke overdracht

van het Zeelieden-Archief en de Politie-Buitendienst te Londen aan de C.V.D.

Toen de bevoegdheden dezer instelling ter sprake kwamen, merkte volgens de heer POTT, Mr. GOOSSEN op, dat de inhoud van het K.B. van 9 April 1946 hem onbekend was. Toen hij een copie daarvan vroeg, rieden genoemde heren hem aan zich tot zijn eigen Minister te wenden, die het K.B. mede ondertekend had en dus in het bezit van een exemplaar moest zijn.

Uit deze en dergelijke mededelingen komt onze Commissie tot de gevolgtrekking dat de regelingen getroffen - of juist niet getroffen - om de C.V.D. in staat te stellen behoorlijk te werken, als zeer onvoldoende zijn te bestempelen.

Men kan toch niet aannemen, dat enige ambtelijke instelling er toe zal en mag overgaan, onder haar berustende stukken zonder meer af te staan, aan personen, die zeggen te komen namens een lichaam, dat bij een geheim K.B. is opgericht, en waarvan zij de bevoegdheden niet kennen.

Mr. EINTHOVEN had destijds een andere redactie aan het voormelde art. 5 lid 2 van het K.B. voorgesteld, waarbij aan alle overheidsorganen, -diensten, en -ambtenaren, de verplichting werd opgelegd, alle gegevens bedoeld in art. 2 terstond ter kennis van het Hoofd C.V.D. te brengen.

Dit is duidelijker dan de aangenomen redactie en zou meegebracht hebben dat het K.B. niet geheim kon blijven.

Voor de uitvoering van zijn werk bij de C.V.D. heeft Mr. EINTHOVEN dan ook begrijpelijkerwijze de absolute geheimhouding niet in acht genomen.

Naar ons bleek heeft hij de heer CRABBENDAM met drie van de vijf Procureurs-Generaal besprekingen doen houden, waarbij hij hun gedeelten uit het K.B. voorlas en hen wees op hun verplichtingen voortvloeiende uit art. 5 lid 2.

De Commissie meent dat het begrijpelijk is, dat deze ambtenaren er zich weinig aan hebben gelegen laten liggen, dat een ambtenaar van de C.V.D. hen op verplichtingen kwam wijzen, welke zij op grond van een niet langs normale weg ter kennis gebracht K.B. zouden hebben. Anderzijds hadden deze hoge ambtenaren bij hun Chef - de Minister van Justitie - om instructies moeten informeren.

Practisch zegt Mr. EINTHOVEN dan ook, heeft de C.V.D. geen enkele inlichting van de Procureurs-Generaal of het Directoraat-Generaal ontvangen.

Bovendien heeft de heer CRABBENDAM het geheim van het K.B. ontsluitend in besprekingen, welke hij hield op 20 September 1946 met de gewestelijke Commandant der Rijkspolitie en diens districtcommandanten te Amsterdam, op 2 October 1946 te 's-Hertogenbosch, op 1 November 1946 te Groningen en op 16 Januari 1947 te 's-Gravenhage.

Reeds in Mei 1946 zou aan de heer CRABBENDAM bij een bespreking met Mr. GOOSSEN van het Departement gebleken zijn, dat deze van het K.B. geheel op de hoogte was; evenzo had Mr. VAN THIEL op 3 Februari 1947 doen uitkomen het besluit te kennen.

Dit is niet in overeenstemming met hetgeen Mr. VAN THIEL en Mr. GOOSSEN aan de Commissie mededeelden, doch dit is een bewijs te meer van de moeilijkheden om de absolute waarheid te achterhalen.

Van belang is in dit verband een mededeling van Mr. EINTHOVEN aan de Commissie volgens welke alle departementen medewerken aan de uitvoering van art. 5 lid 2, behalve het Departement van Justitie.

"Zodra de Procureurs-Generaal of Mr. GOOSSEN er bij betrokken worden horen wij niets, zeide hij. "Met Justitie gaat het altijd slecht, niet met de regionale politiechefs - deze werken mede".

Wij vermelden al deze feiten om te doen uitkomen, welke grove

fouten reeds bij de aanvang van de C.V.D. en de inrichting ervan gemaakt zijn.

H O O F D S T U K VIII.

Liquidatie van het Bureau Nationale Veiligheid.

Zoals de Commissie in het voorafgaande geschetst heeft, wakte het B.N.V. tijdens zijn bestaan een gevoel van onvoldaanheid, hetwelk niet minder is geworden toen de liquidatie een feit werd.

Daardoor toch zijn vele van de fouten en gebreken, waarmede het te kampen heeft gehad, bijzonder scherp voor de dag gekomen.

Ook de leider van het B.N.V., Mr. EINTHOVEN, zag de fouten, welke aan deze instelling kleefden, doch heeft steeds het standpunt ingenomen, dat het bestaan van dit lichaam alleen van tijdelijke aard kon zijn.

Het B.N.V. moest volgens zijn oorspronkelijke opzet slechts informaties inwinnen door het verhoor van spionnen e.d. omtrent de organisatie van de spionnagedienst, zijn werkwijze en mensenmateriaal. Met behulp van deze inlichtingen konden dan weer nieuwe handlangers gearresteerd worden en dit liefst zo snel mogelijk, om te voorkomen dat deze handlangers naar Duitsland of elders zouden uitwijken.

Mr. EINTHOVEN heeft voortdurend aandrang uitgeoefend op het personeel van het B.N.V. om gearresteerden zo snel mogelijk over te geven aan de daartoe aangewezen bijzondere gerechtelijke instanties, maar ondervond daarbij veel tegenkanting, in het bijzonder van de heer SANDERS, die een andere opvatting was toegedaan, en die elke zaak zelf "panklaar" voor de rechter wilde maken, hoewel dat niet zijn taak was, of die zijn ar-

restanten vasthield om uit hen nog meer inlichtingen over anderen te verkrijgen.

Het streven om voor Kerstmis 1945 allen, die niet onder verantwoordelijkheid van het B.N.V. in arrest konden blijven, aan de P.O.D. over te dragen is dan ook volkomen mislukt.

De wrijvingen ontstaan tussen de heren EINTHOVEN en SANDERS en daarnaast de geschillen tussen afdelingen van het B.N.V. onderling, waren hiervan mede oorzaak.

De ondeskundigheid van velen en het grove egoïsme hebben er in belangrijke mate toe meegewerkt bij het B.N.V. een chaotische toestand te doen ontstaan.

Zo werd dan tenslotte besloten, op de wijze als reeds is uiteengezet, het B.N.V. op te heffen en te vervangen door de C.V.D.

De formeel juiste weg ware o.i. geweest, het B.N.V. bij Koninklijk Besluit op te heffen en desgewenst over te gaan tot het oprichten van een nieuwe inlichtingendienst.

De Commissie is tot de slotsom moeten komen, dat het B.N.V. niet formeel is opgeheven. In de haar overgelegde stukken wordt telkens slechts gesproken over bevelen van de Minister-President het B.N.V. te liquideren.

De Minister-President tevens belast met de Algemene Oorlogvoering van het Koninkrijk heeft in verband daarmee een schrijven van 27 Februari 1946 gericht tot de Minister van Justitie (bijlage 39) om overgangsmatregelen te treffen. Het belangrijke daaruit is, dat hij, in volstrekte afwijking van hetgeen intussen reeds gedaan was door het D.G.B.R., voorstelt ambtenaren van het B.N.V. te benoemen tot Officier-Fiscaal.

Dit doet de verwarring opnieuw uitkomen.

De Chef van de Generale Staf Mr. KRULS kon dan ook geen inlichtingen geven over de opheffing, terwijl ook de Koninklijke Besluiten van 16 Juni 1945, no. 43 (bijlage 16) en van 25 Januari

1946 no.14 (bijlage 15) naar aan de Commissie bleek, nooit zijn ingetrokken.

Dit zal, naar Uwe Excellentie aan de Commissie mededeelde, alsnog geschieden.

Het doel, waarvoor het B.N.V. in de eerste plaats was ingesteld, n.l. het opsporen van verdachten uit de periode vóór 1945, kon intussen door de P.O.D. of wel juister door het intussen opgerichte D.G.B.R. zo nodig nog verder worden uitgevoerd en met gebruikmaking van ervaren krachten van het B.N.V.

Er was alleen behoefte aan een nieuwe inlichtingendienst in de geest als voor de oorlog bestaan had, en deze is geschapen in de vorm van de C.V.D., welke enkele der werkzaamheden waarmee het B.N.V. zich reeds bemoeide - b.v. onderzoek naar extremisme - overnam.

De a.s. oprichting van een C.V.D. was het personeel van het B.N.V. geleidelijk ter ore gekomen; tevens ging het (juiste) gerucht, dat velen dan hun positie zouden verliezen.

Mr. EINTHOVEN deelde ons mede, dat de heer SANDERS in de verschillende provincies commando's van het B.N.V. had opgericht teneinde ter plaatse onderzoekingen te kunnen verrichten. Onder het personeel, dat hij daarvoor aannam, bevond zich allerlei tuig - de term is niet van de Commissie, doch zij is haar juist gebleken - zodat honderden leden van het personeel van het B.N.V. na hun indiensttreding verwijderd moesten worden wegens allerlei wandaden vóór, tijdens en na de oorlog bedreven. Tientallen ambtenaren van het B.N.V. werden dan ook aan de militaire politie, de burgerpolitie en de organen der Bijzondere Rechtspleging overgeleverd.

Omtrent de werkwijze van een dier provinciale commando's mogen thans enige mededelingen volgen.

Toen bekend was geworden dat Uwe Excellentie een Commissie had ingesteld tot onderzoek van de toestanden bij het B.N.V.

ontvingen wij van verschillende zijden ongevraagd inlichtingen. Enkele daarvan zijn van belang voor dit rapport, omdat er niet alleen de geest uit spreekt, welke bij het personeel van het B.N.V. heerste vóór en na de liquidatie, doch ook welke grieven zij meenden te mogen koesteren tegen de hoofdleiding van het B.N.V.

Mr. C.G. WEMMERSLAGER VAN SPARWOUDE zond een rapport samengesteld uit gegevens afkomstig van het voormalig personeel van het Provinciaal Commando Utrecht - B.N.V.

Dit personeel klaagt er over dat aan het begin van hun dienst bij het B.N.V., door hun chefs, namens Mr. EINTHOVEN allerlei beloften werden gedaan, als geregelde salarisverhogingen, hulp - indien eventueel het B.N.V. geliquideerd zou worden - bij sollicitatie elders en plaatsing bij een dergelijke dienst bij gebleken geschiktheid.

In dit rapport verheft het personeel zich op het vele en gewichtige werk, dat het verzet zou hebben, waarvan echter door het Hoofdbureau in den Haag niet de minste notitie zou zijn genomen. Zo had het veel gegevens verzameld over extremistische acties in de provincie Utrecht, doch toen dit verboden werd, omdat er een aparte afdeling van het B.N.V. daarvoor was opgericht, namen de betrokkenen dit aan Mr. EINTHOVEN kwalijk en achtten zij zich miskend.

Toen zij een dienstorder kregen, dat de arrestanten voor Kerstmis 1945 moesten worden afgewerkt, gaf dit veel opschudding.

Men moest hard werken, maar dit kon slechts oppervlakkige resultaten opleveren. Bovendien zag men de liquidatie opdoemen, terwijl men nauwelijks een half jaar werkzaam was geweest.

Op 1 Maart 1946 kwam een nieuwe schik, een reorganisatie, die het personeel van dit Commando van 22 op 11 man bracht. Districten als Amersfoort moesten vervallen, hoewel het juist zo goed

werkte met een eigen net van "special agents".

Zij klagen over onvoldoende toewijzingen door wat zij HQ - vermoedelijk Head Quarters - noemen van vervoermateriaal, regelingen voor het personeel, huisvesting, textiel, schoeisel en rijwiel.

Het B.N.V., zeggen zij, kreeg een slechte naam, en bij hun werk ondervonden zij de terugslag hiervan, maar die slechte naam is volgens hen alleen te danken aan HQ - het Hoofdbureau in Den Haag en in het bijzonder aan Mr. EINTHOVEN.

Volgens hun voorstelling kwam onverwachts in Juni 1946 de mededeling dat het B.N.V. op 1 Augustus 1946 volledig zou worden geliquideerd. Dit bericht kwam per telex en was niet ondertekend door Mr. EINTHOVEN, maar door de chef voor personeelszaken STEKETEE, niet eens namens Mr. EINTHOVEN, die met vakantie ging en geen enkele maatregel trof voor de toekomst van het personeel. Zij stellen, dat de bij de reorganisatie per 1 Maart 1946 door de Kolonel opgerichte en bij STEKETEE ondergebrachte afdeling voor afvloeiing personeel naar andere overheidsorganen slechts in naam heeft bestaan, en in het geheel geen activiteit getoond heeft. Wel deed de heer STEKETEE vele beloften, maar daar kwam niets van terecht.

De heer SANDERS daarentegen prijzen zij, omdat deze voor hen in de bres zou zijn gesprongen.

Kans om bij de C.V.D. te komen hadden zij niet. Zij insinueren, dat daar alleen plaats was voor Gereformeerden en Hervormden.

De Commissie acht de motivering van dit rapport sterk tendentieus en daardoor weinig overtuigend.

De heer J.J. GRANNETIA zond aan de Commissie een rapport eveneens met klachten over de liquidatie.

Als zijn functie geeft hij op:

a. Eerste luitenant in vaste dienst bij het korps Vrijwillige

Politie Amsterdam,

b. van 1 November 1945 tot 1 December 1946 in dienst van het B.N.V.te Scheveningen, Afd. Opsporingsdienst in de functie van case-officer - met de rang van Inspecteur - mede belast met de leiding van de tweede Hoofd-Inspectie.

Zodra het besluit tot liquidatie per 1 Augustus 1946 bekend was, had er een vergadering van "case-officers" plaats, waarop besloten werd aan Mr. EINTHOVEN of Lt. Kolonel HAZENBERG te vragen, waarom de heren VAN DER NOORDAA en BUURMAN met de liquidatie waren belast, en niet het Hoofd van de Opsporingsdienst, de heer SANDERS.

Zij achtten genoemde heren onbekwaam daartoe.

Inderdaad kwam er een bespreking met Lt. Kolonel Dr. HAZENBERG, die daarbij o.a. zou verklaard hebben:

- a. dat er niet sprake was van tegenstellingen tussen de leiding van het B.N.V. (Mr. EINTHOVEN en Dr. HAZENBERG) en de heer SANDERS;
- b. dat tegen de heer SANDERS geen bezwaren bestonden. Van de tegen hem uitgebrachte beschuldigingen, was na onderzoek gebleken, dat daarvan niets overbleef;
- c. dat de reorganisatie en liquidatie niet aan de heer SANDERS was opgedragen, omdat deze daarvoor van te groot formaat was.

Volgens dit rapport ging het werk van de opsporingsdienst na het verdwijnen van de heer SANDERS op 1 Aug. 1946 wel ogenschijnlijk beter, doch in werkelijkheid was dit niet het geval, want er ontstond grote achterstand o.a. in de dossiervorming en de versnelling der behandeling van zaken werkte verkeerd.

Op 1 Aug. 1946 werd het gehele personeel van de Opsporingsdienst in de kartotheekkamer samen geroepen en door de heer VAN DER NOORDAA namens Dr. HAZENBERG en Majoor POT medegedeeld, dat uit hen een keuze zou worden gedaan voor plaatsing bij de

C.V.D.

Later bleek echter, dat over de wijze van samenstelling van de C.V.D. een waas van geheimzinnigheid hing en, zegt het rapport - hetgeen wordt gebaseerd op het feit, dat Dr. HAZENBERG en Chef-Kapitein VAN DE HEUVEL gereformeerd waren - dat het personeel, dat bij de C.V.D. kwam, bijna zonder uitzondering van Gereformeerde of Anti-revolutionnaire huize was.

Bij een later onderhoud, dat de heer GRANNETIA met Mr. EINTHOVEN had in half November 1946, om te vragen, waarom hij niet bij de C.V.D. was geplaatst, waarbij hij de veronderstelling uitsprak, dat dit misschien hieraan lag, dat hij lid van de Parij van de Arbeid was, ontkende de heer EINTHOVEN dit.

Dit laatste heeft Mr. EINTHOVEN ook tegenover de Commissie te-gengesproken. De juistheid van dit beweren is ons niet gebleken. De heer GRANNETIA kreeg bij zijn officieel ontslag op 1 Januari 1947 twee zeer voor hem prijzende verklaringen van Mr. EINTHOVEN en van de heer VAN DER NOORDAA, waaruit blijkt, dat door de liquidatie van zijn diensten geen gebruik meer kon worden gemaakt.

Ook verschillende hoofdamttenaren van het B.N.V. hebben langs allerlei wegen hun klachten naar voren gebracht over het beleid bij het B.N.V. en de wijze waarop dit geliquideerd is.

De heer HOOGENDIJK, voormalig Chef der Afdeling Case-work bij het B.N.V., door de Commissie gehoord naar aanleiding van hetgeen in het z.g. rapport MATTHIJSEN als van hem afkomstige gegevens vermeld was, deelde ons mede, dat hij op verzoek van de heer SANDERS op 20 September 1946 een rapport heeft samengesteld, hetwelk bestemd was om een viertal Tweede Kamerleden in te lichten omtrent de gebeurtenissen bij de liquidatie van het B.N.V. en de beschuldigingen ingebracht tegen de heer SANDERS. Hij heeft ons een afschrift van dit rapport overgelegd en deelde ons nog schriftelijk mede, dat het was bedoeld voor slechts vier Kamerleden en

dat hij niet op het oog had hieraan een grotere publiciteit te geven.

Eerst later vernam hij, dat zijn rapport verwerkt was in een verzamelrapport van MATTHIJSSEN, dat hij op 19 April 1947 nog niet kende.

De heer HOOGENDIJK is zeer met zich zelf en zijn werk bij het B.N.V. ingenomen, zoals uit zijn verklaringen tegenover de Commissie en zijn schrifturen blijkt.

Hij gebruikt dikke termen, noemt het Regeringscommuniqué lasterlijk en vraagt, wie het bestaan heeft een dergelijke Sovjet-methode toe te passen.

Hij schreef aan de Commissie na zijn verhoor nog een brief, waarin hij terugkwam op dit onderhoud, om nader uiteen te zetten, waarom hij niet voldaan had aan de hem gegeven order, zijn dossiers over te brengen naar het D.G.B.R.

Hij deed dit niet, omdat hij en de heer SANDERS dit lichaam niet vertrouwden en zegt nader, dat het personeel van het D.G.B.R. minstens een jaar nodig zou hebben zich in de ingewikkelde stof in te werken, waardoor de afwikkeling der zaken zou worden vertraagd en de verdere "uitbuiting" der gegevens minstens onderbroken zou worden.

Deze heer begreep - zeker tijdens de liquidatie - niets van zijn positie en ging en gaat er van uit, dat niet Mr. EINTHOVEN, maar hij en eventueel de heer SANDERS te beoordelen hadden, welke gedraging wenselijk was in 's lands belang, een opvatting welke velen van het personeel bleken te huldigen en welke te verklaren is door hun volkomen vrije optreden tijdens de periode der illegaliteit.

In het ons overgelegde volledige rapport, dat MATTHIJSSEN verwerkt heeft, deelt de heer HOOGENDIJK omtrent zijn ontslag bij de liquidatie het volgende mede:

"Toen ik op 20 Juni l.l. van de Heeren BUURMAN en VAN DER NOORDAA, welke door den Kolonel belast werden met de liquidatie van de Opsporingsdienst en welke mij te dezer zake om advies kwamen vragen, vernam, dat zij "tot hun spijt geen vrijheid hadden mij te verzoeken aan de liquidatie mede te werken" heb ik mij tot den Kolonel gewend met het navolgende schrijven:

"Naar ik verneem ligt het in Uwe bedoeling mij ontslag uit de dienst van het B.N.V. te verleen. Mocht dit inderdaad in Uw voornemen liggen, dan verzoek ik Uwe H.E.G. mij een door U persoonlijk geteekend getuigschrift te verstrekken, inhoudende een verklaring van de door mij verrichte werkzaamheden, de wijze waarop deze werden verricht, alsmede de redenen welke tot mijn ontslag hebben geleid. U bij voorbaat dankende"

Op 26 Juni, den dag, waarop de Kolonel voor een maand naar Zwitserland vertrok, mocht ik het volgende op 21 Juni gedaanteerde antwoord ontvangen:

"Zeer geachte heer HOOGENDIJK,

Nu de Minister-President mij opgedragen heeft om het B.N.V. met ingang van 1 Augustus op te heffen en nog slechts voor enkele maanden na dezen datum te doen voortbestaan als afwikkelingsbureau is er voor iemand van Uw capaciteiten geen emplot meer. Wij kunnen met personen van veel geringer kaliber het eenvoudige afwikkelingswerk uitvoeren.

Daarom zal ik dus tot mijn groot leedwezen genoodzaakt zijn met ingang van 1 Augustus a.s. Uw dienstbetrekking bij het B.N.V. te beëindigen.

U hebt het Bureau zeer groote diensten bewezen door Uw ongeëvenaarde kennis van de Duitsche spionage- en sabotage-organisaties, die hier werkzaam zijn geweest.

U bent in den letterlijken zin des woords dag en nacht bezig geweest om deze kennis te vergaren en ik hoop dan ook, dat wij, ook na Uw terugkeer tot Uw vroegere werk, van deze kennis nog mogen profiteren, indien zulks nodig mocht blijken.

U het beste toewenschend in Uw toekomstige werk en U ten zeerste dankend voor de uitnemende diensten aan het B.N.V. bewezen, blijf ik met hoogachting,

Uw dw.

w.g. Mr. L. Einthoven."

Ook hier heeft de Commissie de indruk, dat Mr. EINTHOVEN deze afvloeiing, evenals die van SANDERS, pijnloos wilde doen verlopen.

Mr. EINTHOVEN verklaarde aan de Commissie dat hij volkomen overtuigd was en is van de grote verdiensten van de heer HOOGENDIJK, die zeer hard werkte en buitengewoon goed op de hoogte was van de wijze waarop de Duitsers hun spionage-dienst in ons land hadden ingericht.

Op verzoek van Mr. HAZENBERG is HOOGENDIJK nog een maand na 1 Augustus 1946 in dienst gebleven om een rapport te maken over de Duitse spionage.

Mr. EINTHOVEN handhaafde bij een bespreking op 4 Augustus 1946

het aan de heer HOOGENDIJK gegeven ontslag en hij werd heengezonden met het zeer fraai getuigschrift, hiervoren vermeld.

Daarna begon de actie de liquidatie zoveel mogelijk tegen te werken eerst recht.

De heer HOOGENDIJK zegt hieromtrent in zijn oorspronkelijk rapport:

"De heer SANDERS, welke voorzag, dat door deze liquidatie, de zo waardevolle gegevens van de documentatie van de Opsporingsdienst voor de contra-spionage verloren zouden gaan, doordat de documenten eerst overgedragen zullen worden aan het Directoraat-Generaal voor Bijzondere Rechtspleging en pas na de liquidatie van deze instantie aan het Departement van Justitie, had zich met medeweten van den Procureur-Generaal Mr. van Thiel, te Amsterdam en van de heer Mr. J. P. G. Goossen van de Rijksrecherche te 's-Gravenhage, in het bezit gesteld van duplicaat-dossiers, films van documenten, duplicaten van de belangrijkste kaarten uit de cartotheek en copieën van de organisatie-schema's. Dit met de bedoeling één en ander over te dragen aan een bevoegde instantie, bij voorkeur de Rijksrecherche, en zoo te voorkomen, dat deze pas na jaren de beschikking zou krijgen over een vermoedelijk dan zwaar gehavend archief. De namen dezer Heeren met wie de heer Sanders dit besproken had, waren mij aanvankelijk nog onbekend, doch dit bleek mij later bij conferenties tusschen den Heer Sanders en den Heer Goossen, welke ik bijwoonde."

De Commissie behandelde in haar rapport de geschiedenis van de heer HOOGENDIJK tamelijk uitvoerig, omdat hierbij scherp naar voren komt, hoe volkomen eigenmachtig ondergeschikten optraden, en hoe zij alle besef misten, dat zij hun Chef Mr. EINTHOVEN hadden te gehoorzamen. Deze is echter niet in staat gebleken die gehoorzaamheid af te dwingen.

Tevens blijkt er uit hoe weinig begrip er bestond, dat "geheimen" er zijn om bewaard te worden. Men vermenigvuldigde de stukken volkomen willekeurig.

De Commissie ontving rapporten van en over een aantal dergelijke ambtenaren, HOMBURGER, MEINEMA, Mej. HOOGLAND, Mej. JOS. F. M. DE VRIES en A. KREBS, ten dele opgemaakt op verzoek van de heer SANDERS en bevattende soortgelijke klachten over de chaos bij het B. N. V., welke toestand zij steeds aan anderen en bij voorkeur aan de heer EINTHOVEN verwijten, maar welke klachten in

wezen alle tot grondslag hebben, dat zij bij de liquidatie van het B.N.V. niet een plaats kregen bij de C.V.D. In het algemeen beroepen zij zich daarbij in de eerste plaats op hun streven het vaderlands belang te dienen en hun onmisbaarheid bij het werk.

De heer POT sprak als zijn oordeel uit, dat de heer SANDERS bij het B.N.V. niet te gebruiken was, wat ook diens capaciteiten mochten zijn, omdat hij zo'n slechte naam had. SANDERS had medegedeeld te zullen vertrekken met medeneming van documenten.

De heer POT en enige anderen zijn toen naar Minister SCHERMERHORN gegaan om te zeggen, dat het zo niet ging. Zij hebben gezegd tegen Mr. EINTHOVEN, dat hij SANDERS op staande voet moest ontslaan, en naar des heren POT's oordeel had ook Mr. HAZENBERG als vervanger van de Kolonel hem op staande voet moeten ontslaan, maar deze heeft dit niet gedaan.

Mr. GOOSSEN wien, zoals uit het voorgaande blijkt, de heren SANDERS en HOOGENDIJK voortdurend een rol opdringen in de geschiedenis betreffende het dupliceren en doen verdwijnen van dossiers, deelde aan de Commissie mede, dat de heer SANDERS bij hem is gekomen en schema's had meegebracht voor een nieuwe inlichtingendienst.

Hij wilde die houden, omdat hij solliciteerde voor Commissaris van Politie en ze dan kon gebruiken. Mr. GOOSSEN heeft de schema's niet in bezit gekregen en de heer SANDERS wilde ze door de justitiedienst laten dupliceren, hetgeen Mr. GOOSSEN weigerde te laten doen zonder machtiging van de Minister van Justitie.

Ook verklaarde de heer SANDERS hem de stukken - over dossiers sprak hij niet, zegt de heer GOOSSEN - als studiemateriaal in de safe bij justitie te willen deponeren.

Meermalen heeft de Commissie overigens verklaringen gekregen van personen, dat zij dossiers waaraan zij gewerkt hadden, in

originali of in afschrift onder zich hielden als "studiemateriaal"; wij achten dit een volstrekt onjuiste en gevaarlijke methode, welke dan ook heeft medegebracht, dat vele geheime zaken verveelvoudigd zijn en daardoor in verkeerde handen kwamen. Dit heeft er toe medegewerkt, dat personen als MATTHIJSEN en RODRIGUES LOPES de beschikking kregen over z.g. rapporten en geheime stukken.

Volgens Mr. GOOSSEN kwamen er zoveel klachten over het B.N.V. en kreeg het zo'n naam van onbetrouwbaarheid, - de leider van het Bureau, Mr. EINTHOVEN, noemde het, zegt Mr. GOOSSEN, zelf zo lek als een mandje - dat besloten werd het B.N.V. te liquideren en de resterende werkzaamheden slechts te doen voortzetten door dienst B van het B.N.V., de z.g. Centrale Veiligheidsdienst.

Toen daarvoor gelden op de begroting van Oorlog werden gevoerd, wekte dit, wederom volgens Mr. GOOSSEN, grote beroering in den lande, omdat men zich op het standpunt stelde, dat arrestaties en opsporing van misdrijven tegen de veiligheid van de Staat onder de contrôle van de Justitie, dus onder het Ministerie van Justitie moesten staan.

Voor de spoed welke bij de liquidatie betracht moest worden is van belang een schrijven van de Minister-President aan Mr. EINTHOVEN, waarin er door de Regering op werd aangedrongen het opsporingswerk, dat tot heden - de brief is van 3 Juni 1946 - (bijlage 41) door het B.N.V. werd verricht, ten snelste over te dragen aan het Directoraat-Generaal voor de Bijzondere Rechtspleging, ook al waren de zaken nog niet gereed berecht te worden. Na 1 Aug. 1946 moest het gehele B.N.V. ophouden te bestaan.

Een kleine kern van de z.g. opsporingsdienst kon dan nog bij het D.G.B.R. blijven bestaan, waarover in het volgende hoofdstuk nog een mededeling zal worden gedaan.

Mr. EINTHOVEN heeft de moeilijkheden bij de liquidatie niet

kunnen ondervangen. Hij heeft gemeend zich te kunnen verlaten op hen aan wie hij opdrachten gaf, doch dit is onjuist gebleken.

Toen zijn personeel, dat hij naar Engeland had gezonden voor de opleiding, hem zeide, dat hij zich van SANDERS moest ontdoen, daar deze tot alles in staat was, heeft hij getracht hem elders geplaatst te krijgen, o.a. bij de UNRRA en de B.P.M. Dit gelukte niet, omdat de heer SANDERS te hoog salaris wenste. Mr. EINTHOVEN streefde er naar de zaak met SANDERS geruisloos te doen verlopen.

Mr. EINTHOVEN was 26 dagen met vakantie gegaan, doch had tevoren de gehele liquidatie op papier geregeld, volgens zijn zeggen, en dit te voren besproken met Mr. HAZENBERG, BUURMAN, VAN DER NOORDAA en STEKETEE. Alleen de ontslagbriefjes moesten nog getekend worden.

In eendienst als die van het B.N.V. kan men, volgens Mr. EINTHOVEN, moeilijk de mensen op staande voet ontslaan. Ook in Engeland doet men dit niet. Toch is de zaak niet pijnloos verlopen, aangezien, naar zijn oordeel, SANDERS een politieke rel tegen hem heeft ontketend.

Naar de mening der Commissie is de liquidatie van het B.N.V. op onvoldoende wijze voorbereid en afgewikkeld. Hierbij heeft krachtige leiding ontbroken. Wel heeft dan Mr. EINTHOVEN de zaak op papier geregeld, doch dit is onvoldoende gebleken. De grondoorzaken liggen in het gebrek aan onderling vertrouwen, de pogingen van velen zich bij de C.V.D. een positie te veroveren, en het onvolledig geregeld zijn van wat door de C.V.D. van de arbeid van het B.N.V. zou worden overgenomen. Bovendien is het uitermate te bejammeren, dat juist in de dagen der liquidatie, toen zoveel te regelen was, de Chef met verlof ging - een verlof dat hem overigens, gezien de tot die tijd door hem verrichte werkzaamheden, volkomen toekwam -, waarbij hij vervangen moest worden door Mr. HAZENBERG, die niet in staat is gebleken de vele moeilijkheden

te voorkomen en te overwinnen.

De leiding van het B.N.V.en de latere C.V.D. had naar ons oordeel van de toestand op de hoogte moeten zijn en door scherpe maatregelen veel kunnen voorkomen.

De Commissie heeft op 22 Mei 1947 een bezoek gebracht aan huize Magda, een villa aan de Badhuisweg no.23 te Scheveningen, waar het afwikkelingsbureau van het B.N.V.was ondergebracht, ten einde zich enigermate op de hoogte te kunnen stellen hoe het B.N.V.gewerkt had en op welke wijze met de door die dienst verzamelde gegevens na de oprichting van de C.V.D.werd gehandeld.

Wroeger - op 6 Februari 1947 - had de Subst.Officier van Justitie met de Inspecteur van Politie VAN NOOTHOORN daar ter plaatse reeds een grondig onderzoek ingesteld. Van dat onderzoek en een later op 28 Augustus 1947 verrichte nasporing gaan twee rapporten hierbij als bijlagen 42 en 43. Uit het tweede rapport blijkt de onoordeelkundige wijze waarop dossiers werden gevormd, wel zeer duidelijk.

De Commissie, vergezeld van de heer VAN NOOTHOORN, trof daar de heer VISSER (niet te verwarren met Lt.E.VISSER) aan, die belast was met de dagelijkse leiding van dit afwikkelingsbureau; hij deelde mede, dat er nog een tienduizend dossiers lagen, welke "verwerkt" moesten worden. Per week behandelde men er ongeveer 2500.

Volgens de heer VISSER had men op de Afdeling Opsporingsdienst van de heer SANDERS twee dossiers van elke zaak, en niet drie zoals ook beweerd is. Wel achtte hij het mogelijk, dat in enkele gevallen een reserve dossier gemaakt was.

Uit de inlichtingen van de heer VISSER bleek de juistheid van tal van punten, opgenomen in het rapport van de heer VAN NOOTHOORN, en werden ons de verwarde toestanden, welke bij het B.N.V.bestaan hadden, bevestigd.

Bij het B.N.V. werd eerst personeel aangenomen en te werk gesteld, terwijl pas enige maanden later een antecedenten-onderzoek naar die mensen werd ingesteld. Eerst omstreeks November 1945 werd bij het B.N.V. een afdeling Personeels-recherche opgericht, doch daar het personeel toen reeds uit ongeveer 1000 man bestond, was het voor die afdeling niet wel mogelijk daarvan binnen korten tijd de voorgeschiedenis te onderzoeken.

Het personeel van dit Afwikkelingsbureau bestond uit 16 mensen, die zich uitsluitend bezig hielden met het bijwerken van het kaartsysteem der voormalige Documentatie-Afdeling van het B.N.V. welke onder leiding had gestaan van de kapitein MULDER, die in de bloeitijd van het B.N.V. een 125-man onder zich had, doch alle stukken in een hopeloos verwarde toestand en grotendeels niet bewerkt had achtergelaten.

In dit afwikkelingsbureau werkte thans een Afdeling der P.R.A. van Den Haag, om aan de hand der dossiers, voor zover deze aanwezig waren, na te gaan, wat voor deze tak van dienst van belang kon zijn. Het B.N.V. had die gegevens niet uit zich zelf aan de P.R.A. medegedeeld.

Het bleek, dat tal van dossiers verdwenen waren, of dat vele stukken uit dossiers niet meer te vinden zijn.

Veelzeggend in dit verband is een verklaring van Mr. GELINCK, Advocaat-Fiscaal bij het Bijzonder Herechtshof te Amsterdam. Deze ontving van het liquidatie-bureau van het B.N.V. te Scheveningen een dossier ten name van een bepaald persoon ter afdoening.

Hem bleek toen dat het dossier voor een eventuele vervolging totaal onbruikbaar was. Er ontbraken n.b. 38 processen-verbaal met een omvang van 167 bladzijden.

Uitkomst verschafte een brigadier-rechercheur bij de gemeente-politie te Amsterdam die tot 1 Aug. 1946 werkzaam was geweest

als opsporingsambtenaar bij het B.N.V., afdeling Amsterdam en destijds de zaak had behandeld van de man, op wie dit dossier betrekking had en die verdacht werd van spionage en optreden als vertrouwensman voor de Duitsers.

Hij had de zaak voor het B.N.V. onderzocht en daar hij er een "voorgevoel" van had, dat het dossier tegen deze delinquent bij het B.N.V. te Scheveningen, waarheen alle stukken gezonden moesten worden, verdwijnen zou, had hij met opzet van al de door hem opgemaakte processen-verbaal een afschrift voor hem zelf achter gehouden.

Niets meer over de zaak horend, ging hij later eens informeren bij de P.R.A. te Amsterdam en vernam toen, dat het dossier, dat Mr. GELINCK ontvangen had, onvolledig was, wat hem verwonderde, daar hij het onderzoek voltooid had! Hij heeft toen zijn afschriften ter aanvulling gegeven en merkte daarbij op, dat hij niet weet waar de originele stukken, waarin nog een aantal originele dagvaardingen waren van enige mensen, die de delinquent voor het Duitse gerecht had gebracht, waren gebleven.

Op het afwikkelingsbureau van het B.N.V. is daarop een onderzoek ingesteld.

De heer VAN DEN ENDE, aldaar belast met de "dossiervorming", deelde mede, dat dit bureau inderdaad in het bezit was van een dossier betreffende die persoon, alsmede van een duplicaat-dossier.

Bij verder naspeuren bleek dat het oorspronkelijk dossier, waarin het onderzoek voltooid was, was doorgezonden aan "dienst K" van het D.G.B.R. ter verdere behandeling (!). Het duplicaat-dossier was bij de C.V.D.

Zoals de Commissie hieronder (blz. 98) vermeldt, was die Dienst K gevestigd bij de P.R.A. te 's-Gravenhage en onder leiding van de heer LUIJENDIJK belast met de afwikkeling en voort-

zetting der spionage-onderzoeken van het voormalige B.N.V.

Het dossier, dat bij die dienst K werd aangetroffen, bleek evenmin de gezochte 38 processen-verbaal te bevatten, doch wel een afschrift van een ondervragingsrapport, een afschrift van een niet door de verbalisanten ondertekend proces-verbaal, een schrijven, waaruit bleek dat de man op wie het dossier betrekking had op 19 Juli 1946 als gevangene was overgedragen aan de P.R.A. te Amsterdam en dat het dossier dezelfde dag was overgedragen aan het D.G.B.R. "ter attentie van Mr. COHEN TERVAERT", benevens diens verklaring, dat deze het dossier had overgenomen.

Daarna waren er op 18 September 1946 weer een groot aantal stukken aan het dossier toegevoegd - dus nadat al een dossier ter afdoening aan Mr. COHEN TERVAERT was gezonden.

Zonder nu verder in bijzonderheden in te gaan op de onvolledigheid van dit bij het afwikkelingsbureau aangetroffen dossier moet wel de opmerking gemaakt worden, dat het hoogst zonderling aandoet, dat men op dit bureau een nieuw dossier tegen de betrokkene gevormd heeft, hoewel de ambtenaar van het afwikkelingsbureau uit de aantekeningen had kunnen lezen, dat op 19 Juli 1946 reeds een dossier naar Mr. COHEN TERVAERT was gezonden.

Mr. COHEN TERVAERT van het D.G.B.R. over dit alles gehoord verklaarde, dat hij op 22 Juli het dossier van het B.N.V. te Scheveningen had ontvangen - ter verdere afdoening. Hij had het, zonder het in te zien, doorgezonden aan de Procureur-Fiscaal te Amsterdam. De 38 processen-verbaal, waarover hierboven gesproken is, waren er volgens hem, vrij zeker niet bij, want hij - als centraal punt voor doorzending - ontving meestal vrij dunne dossiers van het B.N.V.

Daarop is een onderzoek ingesteld bij de C.V.D. naar het duplicaat-dossier. Dit bevatte evenmin de vermiste stukken en bestond slechts uit twee afschriften van verbalen.

Plotseling vertoonde de heer VISSER, leider van het Afwikkelingsbureau B.N.V. aan de Inspecteur van Politie, die dit geval onderzocht twee mappen, waarin al de processen-verbaal, welke Mr. GELINCK miste, werden aangetroffen.

De verklaring, welke de heer VISSER gaf, is op zich zelf belangrijk genoeg om volledig te vermelden. Er blijkt uit hoe slordig met de stukken en dus met de belangen van betrokkenen, die intussen gedetineerd bleven zitten, werd gehandeld.

Het originele dossier, deelde VISSER mede, dat werd samengesteld door de afdeling Amsterdam van het B.N.V. was vermoedelijk met alle andere dossiers, de cartotheek en het archief dier afdeling opgezonden naar het B.N.V. te Scheveningen, zonder mededeling, dat het onderzoek in die ene zaak reeds volledig was en dus kon worden doorgezonden aan de Procureur-Fiscaal te Amsterdam. Inmiddels was het dossier betreffende die man, dat het B.N.V. te Scheveningen had samengesteld, reeds via Mr. COHEN TERVAERT opgezonden aan die Procureur-Fiscaal.

Het later van de Amsterdamse afdeling B.N.V. ontvangen volledige dossier was blijven liggen bij de stukken, die van alle kanten werden toegestuurd, en geplaatst bij het duplicaat-dossier, dat het Afwikkelingsbureau reeds bezat.

Die processtukken bevatten toen op die wijze het duplicaat-dossier met bijvoegsels, inhoudende het originele dossier van de afdeling B.N.V.-Amsterdam en stukken afkomstig van het fort Blauw-Kapel.

Toen op 23 Januari 1947 door meergenoemde dienst K het dossier werd opgevraagd aan het Afwikkelingsbureau zijn noch alle zoëven genoemde stukken noch hetzij het duplicaat-dossier alleen of het dossier B.N.V.-Amsterdam of fort Blauw-Kapel, opgezonden - doch slechts wat was overgebleven van het originele dossier dat aan Mr. COHEN TERVAERT was gestuurd!

Dit uitvoerige verhaal laat zien welk een chaotische toestand bij het B.N.V. heerste en dat elk begrip omtrent de techniek bij het berechten van politieke misdadigers ontbrak. Men zond onvélledige stukken aan de Procureur-Fiscaal en aan de dienst K, waardoor nieuwe onderzoeken moesten plaats hebben zonder door een behoorlijke administratie zich ervan te overtuigen, dat de zaak reeds volledig onderzocht was.

De ambtenaar, die het dossier van het B.N.V.-Amsterdam in handen kreeg, had met één oogopslag kunnen zien dat dit originele processen-verbaal bevatte, de zaak aan de Procureur-Fiscaal moeten zenden, en het niet domweg moeten opleggen bij het z.g. duplicaat-dossier.

Het is aan de Commissie niet mogelijk geweest vast te stellen of een bepaald persoon voor deze toestanden aansprakelijk moet gesteld worden. Naar haar oordeel had het hoofd van het B.N.V., Mr. EINTHOVEN, een kloppende regeling moeten treffen. Al is zij zich bewust, dat van hem niet gevorderd kon worden de levensloop van elk dossier na te gaan, zo meent zij het wel tot zijn taak te moeten rekenen, dat hij in het jaar van het bestaan van het B.N.V. zijn personeel onder voldoende en bekwame leiding had moeten stellen teneinde te voorkomen dat feiten als de geschetste konden plaats vinden.

Maar in het bijzonder treft de heer SANDERS het verwijt, dat hij als leider van de Opsporingsdienst de zaak niet beter geregeld had, terwijl de liquidateuren BUURMAN en VAN DER NOORDAA blijkbaar evenmin de zaak in de hand hebben kunnen houden.

Typerend voor de wijze, waarop men het mogelijk achtte inlichtingen van het B.N.V. te verkrijgen, is wel, dat iemand, die zich uitgaf voor een ~~ge~~gewezen secretaresse van de heer SANDERS, genaamd WILLY VAN DONK, onder voorwendsel, dat zij thans bij "de Zuiveringscommissie gevestigd op het Plein onder Kolonel HOTZ" werkzaam was, per telefoon inlichtingen uit een dossier aan het

bureau vroeg. Ditmaal wantrouwde het bureau die vraag, en terecht, want bij onderzoek bleek zij niet bij die Zuiveringscommissie werkzaam en er zelfs geheel onbekend te zijn.

H O O F D S T U K IX.

Organisatie C.V.D.

In verband met de opdracht van Uwe Excellentie moet de Commissie na enige beschouwingen gewijd te hebben aan de oprichting van de C.V.D., de daarmede verband houdende liquidatie van het B.N.V., enkele opmerkingen maken over de wijze waarop het nieuwe lichaam door de leider daarvan, Mr. EINTHOVEN, is georganiseerd.

Dit is noodzakelijk, willen wij een oordeel kunnen uitspreken over de wijze waarop o.i. reorganisatie gewenst is.

Zoals reeds uiteengezet is, heeft Mr. EINTHOVEN destijds in de Ministerraad betoogd, dat er een Centrale Veiligheidsdienst moest komen teneinde inlichtingen te verzamelen.

Gevolg dezer besprekingen was het geheim Koninklijk Besluit van 9 April 1946, no. 46.

Het organisatie-schema voor de interne dienst van de C.V.D., dat de Chef daarvan aan de Commissie heeft overgelegd, ziet er als volgt uit:

*De C.V.D. houdt zich bezig met het verzamelen van inlichtingen betreffende:

- A. Spionnage van buitenlandse mogendheden in Nederland gericht hetzij tegen ons land, hetzij tegen een ander land.
- B. Binnenlandse politieke stromingen en groeperingen, die het wettig gezag met onwettige middelen bestrijden, dan wel de grondslagen van een democratische regeringsvorm aantasten (ook wanneer zij daarbij volkomen wettige middelen gebruiken) of propaganda voeren, welke voor de binnenlandse orde en veiligheid ongewenst is.

Teneinde deze twee hoofdafdelingen behoorlijk te laten functioneren zijn er 4 hulpdiensten geprojecteerd:

- I. Het secretariaat, waar alle post binnenkomt en verwerkt

wordt en waar door deskundig personeel wordt uitgemaakt tot wiens competentie een bepaald vraagstuk behoort. Op deze manier voorkomt men, dat twee of meer onderdelen van eenzelfde dienst zich met hetzelfde vraagstuk bezighouden zonder dat zij dit van elkaar weten. In Engeland werd een uitgebreide studie gemaakt van het aldaar gevolgde systeem, waarbij men na zeer lange ervaring een methode heeft gevonden, welke waarborgt dat alles wat op één en dezelfde zaak of persoon betrekking heeft ook werkelijk in één bundel terecht komt, waar ter wereld deze inlichtingen ook vandaan mogen komen.

II. De documentatie, waar alle kaarten en dossiers worden gemaakt en bewaard. Zeer bijzondere zorg zal, naar Engels voorbeeld, worden besteed aan de security van deze afdeling o.a. door te zorgen, dat het lagere personeel slechts een gedeelte van het materiaal kan overzien, waarmee men betrekkelijk weinig of geen kwaad kan. Alle gedrukte formulieren en mappen zowel voor het secretariaat als voor de documentatie liggen klaar. De invoering wacht nog slechts op een meerdere centralisatie van de dienst in een ruimer gebouw, waarmee in de eerste helft van September, in een tijdelijk onderdak, kan worden aangevangen (thans is het werk over 3 ver uiteenliggende gebouwen verspreid).

III. De security, die zowel voor de veiligheid en betrouwbaarheid van de eigen organisatie moet zorgen, als propaganda moet maken onder Departementen, vitale bedrijven enz., om deze instanties er van te doordringen, dat voorkomen moet worden, dat daar ongewenste elementen binnen dringen en daardoor geheime zaken in verkeerde handen komen.

Deze dienst is weer onderverdeeld in Secties voor:

- a. de Ministeries en Overheidsdiensten;
- b. de bedrijven;
- c. de zeelieden;
- d. grenzen en havens.

Ook op het gebied van security werden uitgebreide cursussen in Engeland gevolgd.

IV. De administratie, die zich bezig houdt met personeelsaangelegenheden, financiën en het beheer van het materiaal.

Deze vier hulpdiensten staan rechtstreeks onder het onderhoofd van de dienst.

Het hoofd van de dienst bemoeit zich in het algemeen uitsluitend met de afdelingen A en B. Een kabinet bestaande uit enige ambtenaren staat hem ter zijde en hij onderhoudt de betrekkingen met de Buitenlandse Inlichtingendienst, zomede met de Departementshoofden aan wie hij verplicht is inlichtingen te verstrekken."

Een hiermede ten dele overeenstemmend plan treft Uwe Excellentie aan in de hiernevensgaande bijlage no. 44 dat eveneens door Mr. EINTHOVEN is opgesteld.

Omtrent de wijze, waarop Mr. EINTHOVEN zich de C.V.D. dacht in betrekking tot de overige diensten, gelieve Uwe Excellentie een schema in bijlage no. 45 aan te treffen.

De Commissie zal thans niet nader ingaan op een waardering dezer organisatie van de C.V.D., doch hierop nader terugkomen in

f steeds

hoofdstuk XIV, waarin zij verschillende haar overgelegde schema's bespreekt.

Naar ons door Mr. EINTHOVEN is medegedeeld was het personeel bij de C.V.D. op 1 September 1947 groot 122 man over de afdelingen verdeeld als volgt:

A.C.D. (Documentatie) 31 personen; A.I.D. (Administratie) 29; B. (Extremisme) 30; C. (Contra-spionnage) 7; D. (Security) 11; Kabinet: (K.A. en K.B.) 7; Missie Duitsland 7.

Van belang in dit verband acht de Commissie ook de begrotingen van de C.V.D. (bijlage 45a).

Terwijl de begroting over 1946 liep tot een bedrag van f. 471.000, waarbij in aanmerking moet worden genomen, dat de C.V.D. zijn werkzaamheden nog niet over het gehele jaar uitstrekke, noemt die over 1947 een cijfer van f. 1.048.000, waaronder f. 100.000 voor geheime uitgaven.

Naar Mr. EINTHOVEN aan de Commissie mededeelde, werd de begroting over 1948 gedrukt met 25%.

De heer CRABBENDAM deelde aan de Commissie mede, dat bij de liquidatie van het B.N.V. zijn afdeling de kern is geweest, waaruit de C.V.D. is opgebouwd.

Ook ten tijde van zijn werkzaamheden bij het B.N.V. placht hij alle vertrouwelijke zaken niet aan SANDERS mede te delen, daar deze zich voortdurend op zijn terrein bewoog.

De resultaten van zijn onderzoek geeft hij aan de Minister van Justitie en aan de Minister van Binnenl. Zaken, voorts aan G.S. III, aan de Marine-Inlichtingendienst en zeer vaak aan de grote politie-inlichtingendiensten.

Volgens hem heeft de C.V.D. nu de gehele documentatie op politiek terrein, terwijl daarnaast de documentatiedienst van het Departement van Justitie onder Mr. GOOSSEN bestaat, welke zich beperkt tot het crimineel terrein; maar hij zou de samenwerking

met Justitie beter willen hebben.

Het werk van zijn afdeling doet de heer CRABBENDAM alleen; Mr.EINTHOVEN doet daaraan niets - deze oefent het contact met de Regering en de vertegenwoordigers van vreemde mogendheden uit - terwijl de heer BUURMAN over de financiën gaat.

Naar de heer CRABBENDAM zegt, bestaan er bij de C.V.D. vier afdelingen, die nauw samenwerken, want elke ochtend hebben de Chefs besprekingen met Mr.EINTHOVEN.

Die afdelingen zijn: A. Algemene documentatie; B. Extremisme; C. Contra-spionage; D. Algemene veiligheid.

De heer POTT is in Februari 1946 naar Engeland gegaan in opdracht van Mr.EINTHOVEN om te zien hoe daar de dienst (Secret Service) georganiseerd was, en heeft daar uitvoerige inlichtingen ontvangen.

Naar Mr.EINTHOVEN mededeelde, moest hij bij de C.V.D. wel mensen van het B.N.V. opnemen. Hij zeide dan ook, dat hij bij de organisatie van de C.V.D. de handen niet vrij had, immers bij de inrichting van het B.N.V. moest hij iedereen - hoe ongeschikt ook - aannemen, om hun materiaal in handen te krijgen, dat zij niet wilden afgeven.

Volgens de verklaring aan de Commissie gegeven door een Hoofdinspecteur van Politie te Amsterdam volgt uit de hem gegeven algemene instructie van de C.V.D. dat hij en het overige politiepersoneel te Amsterdam alle onderzoeken moeten doen, buiten de betrokkenen om. Zijn rapporten gaan dan naar verschillende Ministeries. Zijn werkzaamheden betreffen in hoofdzaak onderzoek naar extremistische stromingen. Eens per maand pleegt de heer CRABBENDAM overleg met de Chefs der vijf grote steden. Mr. EINTHOVEN kwam eenmaal op zo'n vergadering.

De Procureur-Generaal Mr. VERSTEEG verklaarde aller onprettigste gevoelens te hebben over de C.V.D. Volgens hem weet de heer

EINTHOVEN niet wat voor soort mensen hij in dienst neemt. Mr. VERSTEEG zette ons uiteen, hoe z.i. de dienst moet zijn ingericht

Van belang voor het overzicht der organisatie van de C.V.D. waren voor de Commissie ook de mededelingen van de Directeur-Generaal voor de Bijzondere Rechtspleging Mr. TER VEER.

Na de opheffing van het B.N.V. besprak hij met Mr. EINTHOVEN de verdere regeling der opsporingstaak. Op voorstel van laatstgenoemde, nam de heer TER VEER enkele rechercheurs van het B.N.V. over bij de P.R.A. Het opsporingswerk zou dan kunnen doorgaan. Op die wijze zijn een aantal mensen van het B.N.V. overgegaan naar de P.R.A. te 's-Gravenhage, om de taak van het B.N.V. af te maken. Zo werd in die P.R.A. het z.g. bureau K gevormd. De bedoeling was, dat dit bureau zou afdoen al wat in het verleden gebeurd was, m.a.w. een voortzetting zijn van de opsporingsdienst van het B.N.V. onder de heer SANDERS.

Dit bureau K stond niet meer onder de C.V.D.

De C.V.D. moest zich dan bemoeien met de spionage en contraspionage voor de toekomst.

Later is nog in overleg met de heer CRABBENDAM onder de heer TER VEER een bureau W (Weerwolf) te werk gesteld, met het doel na te gaan of er onder het personeel en de gedetineerden in de kampen nog of weer extremistische stromingen bestonden, in het bijzonder of het Nationaal Socialisme daar weer de kop opstak.

De C.V.D. - de afdeling CRABBENDAM - kon moeilijk toegang in de kampen krijgen, en zo kwam dit bureau Weerwolf tot stand, welks rechercheurs in die kampen onderzoeken instelden.

Dit bureau W. is op 3 November 1947 overgegaan naar het Departement van Justitie, en staat daar thans onder Jhr. Mr. VAN ASCH VAN WIJCK, de Directeur-Generaal van Politie.

De heer TER VEER gaf alle gegevens, welke die bureaux K. en W. verzamelden door aan de heer CRABBENDAM. Wat er verder mee ge-

beurde, weet hij niet.

Omtrent de werkwijze van deze bureaux vernam de Commissie nog van de heer SNOECK HENKEMANS, destijds Hoofd der Algemene Inspectie bij het D.G.B.R., dat de heren EINTHOVEN en CRABBENDAM destijds bij het D.G.B.R. waren gekomen met de vraag of het voor de politie niet mogelijk was om bij de 60 à 70.000 gedetineerden een onderzoek te doen naar de onder hen bestaande stromingen en daarvoor bij het D.G.B.R. een apparaat in het leven te roepen.

Nadat hierin bewilligd was, werd de ambtenaar VORSTMAN bij het D.G.B.R. te werk gesteld en werden in elk kamp een paar mensen aangewezen om hun voelhorens uit te steken. Als tussenschakel dienden provinciale vertegenwoordigers om te distilleren, wat aan VORSTMAN moest worden doorgegeven. Hij gaf dan het resultaat van zijn verzameling weer door aan het D.G.B.R. en aan de heer CRABBENDAM en op die wijze kreeg de C.V.D. van alle schriftelijke rapporten een copie.

Indien men bij die onderzoeken op commune delicten stiet, beoordeelde de heer VORSTMAN of deze tot de bevoegdheid der justitie behoorden.

Volgens Mr. TER VEER werd de heer VORSTMAN overgenomen van de C.V.D., doch naar Mr. EINTHOVEN mededeelde, is deze persoon daar nooit werkzaam geweest, doch behoorde hij tot het personeel van Jhr. SIX.

In opdracht van Mr. EINTHOVEN moest VORSTMAN zich interesseren voor wat er van nationaal socialisme nog bleek. Daarnaast had Jhr. SIX aan VORSTMAN opgedragen over verschillende personen inlichtingen in te winnen. De heer SNOECK HENKEMANS noemde dit een bureautje op zich zelf.

Voor het bureau W (Weerwolf) heeft de heer SNOECK HENKEMANS de instructie gemaakt. Dit bureau mocht zich alleen bemoeien met de personen in de kampen. Wat daarbuiten geschiedde moest aan de

politie worden overgelaten.

Bij dat onderzoek werd wel gebruik gemaakt van verraad door gedetineerden.

De P.R.A. als onderdeel van het D.G.B.R. onderzocht alleen wat iemand tijdens de oorlog gedaan had. Wat zich na de oorlog afspeelt is zaak voor de politie.

Het bureau K (onder leiding van de heer LUIJENDIJK), bestaat geheel uit vroeger politie-personeel en Jhr.Mr.VAN ASCH VAN WIJCK liquideert dit thans door de leden terug te zenden naar hun Korps.

Het bureau W.had een goede kartotheek,maar toen Mr.GOOSSEN daarin dezelfde namen vond,als hij in zijn verzameling had, heeft justitie het aan zich getrokken.

Volgens Mr.TER VEER bestaat er tussen de drie bureaux,de C.V.D. de P.R.A. en het D.G.B.R. geen coördinatie en is er nooit behoorlijk overleg geweest.

Het is hem dan ook onbekend of de gegevens betreffende fascistische stromingen werden doorgegeven aan de C.V.D.

Het tevoren genoemde K.B.van 9 April 1946 was hem onbekend evenals aan de heer SNOECK HENKEMANS.

De samenwerking van de vele diensten met de C.V.D.was,zoals uit dit alles blijkt,wel zeer onvoldoende georganiseerd,en dit kan ook niet anders,daar nooit algemene voorschriften van de Regering zijn uitgegaan om te bepalen,hoe de verhouding moest zijn,welke verplichtingen de politie e.a.jegens de C.V.D.hadden en evenmin geregeld was,hoe de C.V.D.had te handelen met het verkregen materiaal.

Dit tekent zich ook/duidelijk af in het drama betreffende gegevens van gedragingen van zeelieden,een geschiedenis welke zich reeds tijdens het bestaan van het B.N.V.afspeelde,en onder de C.V.D.werd voortgezet.

Reeds in October 1945 maakte Mr.EINTHOVEN als hoofd van het

B.N.V. aan het Departement van Justitie het verlangen kenbaar, dat hem de Kabinetstukken van het Londense Ministerie van Justitie betreffende de zeelieden zouden worden overgedragen.

Daartegen is toen door Justitie bezwaar gemaakt, omdat, zoals Mr. GOOSSEN schreef, het B.N.V., ook volgens Mr. EINTHOVEN, onbetrouwbaar was en zo lek als een mandje zou zijn en bovendien omdat er toen reeds plannen bestonden het B.N.V. te liquideren.

Intussen werd met die gegevens zonderling rondgesprongen. Een rapport van de Inspecteur-Rijksrechercheur WOONING vermeldt het volgende:

"In verband met de vermissing van een aantal registers, van de voormalige afdeling Scheepvaart, te Londen, heb ik, W.C.J. Wooning, Inspecteur-Rijksrechercheur 1ste klasse, te 's-Gravenhage, mij in verbinding gesteld met den heer Wijlhuizen, te Breda, die mij desgevraagd en telefonisch het navolgende mededeelde:

" In 1944 verliet ik Engeland om naar het Continent over te steken. Ik voerde met mij mede een aantal kisten waarbij er ook een was, welke o.a. bevatte 5 volledige collecties gegevens over Nederlandsche schepelingen.

Een stel van deze registers behield ik en heb ik thans nog in mijn bezit.

De kist met de vier overige exemplaren heb ik overgegeven aan het Bureau Nationale Veiligheid te Scheveningen en wel, naar ik meen aan Lt. Visser en/of den Heer Mulder.

Toen ik in 1945 het B.N.V. verliet, stond bedoelde kist nog steeds in de documentenkamer van het Grand Hotel te Scheveningen. Het is mij niet bekend hoe verder met de inhoud van deze kist werd gehandeld.

's-Gravenhage, den 26sten November 1946."

Op 28 Maart 1946 bood Mr. GOOSSEN namens Justitie aan om afschriften van de scheepvaartdossiers ter beschikking te stellen van het B.N.V.

Bij een telefonisch onderhoud met de heer CRABBENDAM betreffende het transport van de dossiers, deelde deze mede, dat zijn dienst geen interesse had voor die dossiers. Hij meende dat zij het best konden worden overgedragen aan de Kon. Marechaussée, omdat deze naar zijn mening belast zou worden met de havenveiligheidsdiensten.

Het Departement van Justitie wachtte met toezending der dossiers aan de Marechaussée op drie gronden;

- 1e. omdat de Koninklijke Marechaussée pas na November 1946 de havenveiligheidsdiensten zou gaan organiseren,
- 2e. omdat het in dit stadium nog niet vaststond, dat de Koninklijke Marechaussée de havenveiligheidsdiensten in handen zou krijgen,
- 3e. omdat het volkomen uit den boze zou zijn kartotheken en dossiers te versnipperen over drie instanties.

Hierover is een vrij scherpe strijd gevoerd, waarbij het Hoofd van het Bureau Kabinet Mr. GOOSSEN zich wendde tot de Secretaris-Generaal van het Departement.

Dit alles heeft geleid tot een schrijven van Uwe Excellentie van 24 September 1946 aan de Minister van Justitie, om dezen nogmaals te wijzen op de inhoud van art. 5 lid 2 van het Kon. Besluit van 9 April 1946 (bijlage 46).

De Minister van Justitie antwoordde hierop (bijlage 47), dat hij al het mogelijke zou doen te bevorderen, dat de inlichtingen omtrent spionage en extremisme te Uwer beschikking zouden worden gesteld, maar wees er op dat de C.V.D. de organen van zijn departement niet voldoende op de hoogte hield.

Bovendien, en dit kenschetst de onjuistheid van het z.g. geheim houden van het K.B. van 9 April 1946 wel heel scherp, deelt Zijne Excellentie mede, dat Zijn Departement niet beschikt over de tekst van dat K.B., m.a.w. hier maakt de Minister dezelfde opmerking als de door de Commissie gehoorde ambtenaren, die door Mr. EINTHOVEN ervan beschuldigd worden niet mede te werken.

Mr. EINTHOVEN klaagt dan ook niet ten onrechte over bemoeilijking van de werkzaamheden van de C.V.D. Zijn standpunt blijkt duidelijk uit verschillende mededelingen en geschriften welke hij overlegde.

O.a. merkte hij op:

*Van het werk van de C.V.D. komt niets terecht wanneer niet alle gegevens op een centraal punt samen komen. Vandaar

ook de bepaling van art.3 van meergenoemd K.B., waarin staat dat de C.V.D. een monopolie heeft voor het verzamelen van inlichtingen en het in onderling verband brengen daarvan. We kunnen de legkaart immers pas compleet maken wanneer alle stukken aanwezig zijn. Maar dat monopolie heeft ook ten doel te voorkomen, dat ongecoördineerd op dit terrein wordt gearbeid. Er wordt thans een massa energie en dus geld verspild doordat er van de centralisatie van gegevens niets terecht komt.

Zoals ik de Commissie reeds mondeling mededeelde, werd op een gegeven ogenblik aan het Hoofd van de Rijksvreemdelingendienst door de Directeur-Generaal van Politie verboden om met de C.V.D. in nauw contact te treden. Alles moest over de heer GOOSSEN lopen. Dit betekent in de praktijk dat naar aanleiding van een vraag van ons om inlichtingen over een vreemdeling terstond de rijksrechercheurs achter zoo'n man worden aangezet en de zaak "kapot" gemaakt wordt.

Aangezien de C.V.D. vaak langs zeer vertrouwelijke weg informaties ontvangt kan men zich de luxe niet permitteren, dat door ruw ingrijpen de informanten er voor terugschrieken om met het verstrekken van inlichtingen door te gaan.

Met de Gemeente-Politie hebben we op dit gebied niet de minste moeite. Er wordt steeds overleg gepleegd met ons welke stappen er zullen worden ondernomen, juist omdat deze materie zoo uiterst teer is en onze tegenstanders in de regel véél slimmer zijn dan wij vermoeden. Vaak zijn zij ook beter getraind voor het ondergrondse werk dan de Politie voor het opsporen ervan.

Een Procureur-Generaal die zich begeeft op het terrein van "een geheime dienst" maakt brokken. Dit is een apart vak geworden en hierin kan niet worden geliefhebberd door telkens wisselende P.G.'s. Bovendien ligt dit niet op de weg van het hoofd van het O.M.

De taak van de fgd. Dir. van Politie is door de nieuwe taakverdeling tussen Binnenlandse Zaken en Justitie aanzienlijk in belang gedaald. Bovendien zijn P.G. en fgd. Dir. van Politie dezelfde personen (behalve in Brabant en Limburg) en blijft dus het bezwaar van de ondeskundigheid bestaan.

Justitie stuurt echter niet alleen in het binnenland de zaken in de war; ook in het buitenland is Justitie sinds de oorlog werkzaam.*

Aan duidelijkheid laat deze beschouwing niets te wensen over.

In dit gedeelte van het rapport zal de Commissie echter hier niet verder op in gaan, daar zij in het vervolg haar mening hierover zal uitspreken.

Alleen moet hier reeds worden opgemerkt dat Mr. EINTHOVEN zich niet alleen beroept op het monopolie van de C.V.D. krachtens art. 3 van het K.B., maar eveneens deskundigheid van anderen uitsluit voor het soort van het werk, dat de C.V.D. bedoelt te verrichten, en van ieder ander die er mede te maken heeft, zegt, dat hij brokken maakt en liefhebbert op dit terrein.

H O O F D S T U K X.

Bijzondere gevallen.

In het reeds eerder genoemde rapport MATTHIJSEN komen verschillende mededelingen voor omtrent de behandeling, welke enkele personen vanwege de leiding van het B.N.V. zouden hebben ondervonden, een behandeling welke aanleiding tot critiek gaf.

Onze Commissie was van oordeel deze bijzondere gevallen in de kring harer onderzoekingen te moeten opnemen, teneinde te kunnen beoordelen of ook deze critiek gerechtvaardigd was.

Als resultaat hiervan kan zij reeds thans vaststellen, dat het hieronder vermelde in het kader van het geheel gezien, ook weer een duidelijk beeld geeft van de toestanden welke bij het B.N.V. werden aangetroffen en van de oorzaken welke tot moeilijkheden geleid hebben.

Op de voorgrond treden daarbij het gebrek aan organisatie en het onderling wantrouwen, dat velen jegens elkander koesterden alsmede de grote geneigdheid welke bij hen bestond het oor te lenen aan onbewezen lasterpraatjes.

De volstrekte waarheid in alle gevallen te achterhalen is ons om reeds te voren gegeven redenen niet altijd mogelijk geweest uit gebrek aan bewijsmateriaal.

a. Zaak VORRINK.

De heer MATTHIJSEN zegt in zijn rapport, dat politieke botsingen met Mr. EINTHOVEN bij het B.N.V. niet konden uitblijven en maakt dan melding van wat hij de zaak-VORRINK noemt. Hij zegt dat uit de beschrijving daarvan duidelijk zou blijken waarvoor een dienst als het B.N.V. en in het bijzonder de opsporingsdienst kon worden misbruikt, en hij betoogt dan in vrij duistere bewoordingen, dat uit dit geval duidelijk wordt, waarom men

in zekere kring met lede ogen aanzag, dat dit machtsmiddel in onwillige handen was.

Begrijpen wij dit goed, dan bedoelt de samensteller van het rapport hiermede te zeggen, dat Mr. EINTHOVEN en zijn omgeving het betreurden dat de heer SANDERS geen neiging vertoonde mede te werken de heer VORRINK in de politiek onmogelijk te maken.

De toedracht der feiten leidt tot een geheel andere slotsom. Deze z.g. zaak VORRINK vangt, voor zover het B.N.V. betreft, aan met het feit dat de heer SANDERS tweemaal bij zijn Chef, Mr. EINTHOVEN, is gekomen met rapporten, waarin handelingen van de heer VORRINK vermeld werden, welke een ongunstig licht op hem zouden werpen wegens gedragingen na zijn arrestatie door de Duitsers.

Mr. EINTHOVEN zou zich, volgens SANDERS, toen in zeer onhoffelijke termen over de heer VORRINK hebben uitgelaten.

De heer EINTHOVEN ontkent dit echter ten sterkste; hij zegt zich beperkt te hebben tot de opmerking, dat het hem steeds had verwonderd, dat de heer VORRINK in 1941 en 1942 niet was gearresteerd daar iedereen hem kende en hij gewoon zonder vermomming, rondliep.

Deze door de heer SANDERS aangebrachte stukken heeft de heer EINTHOVEN toen naast zich neer gelegd en naar aanleiding daarvan heeft hij geen ambtshandelingen verricht, m.a.w. hij heeft daarin geen reden gevonden een onderzoek te doen instellen naar de gedragingen van de heer VORRINK na zijn arrestatie.

Indien men het tegendeel beweert moeten de lasteraars dit maar bewijzen, zegt hij.

Uit de verschillende stukken aan de Commissie overgelegd en uit verhoren, kan zij afleiden, dat inderdaad aan de inhoud van de stukken, welke de heer SANDERS aan Mr. EINTHOVEN bracht, geen gevolg is gegeven.

Later, tijdens ziekte van de heer SANDERS, verzochten twee rechercheurs van het B.N.V. aan Mr. EINTHOVEN om een onderhoud en overhandigden hem daarbij twee processen-verbaal, waarin een verhaal was opgenomen van een gedetineerde "Kapitein der Staatspolitie", aan wie weer een ander persoon - een Duitse Untersturmführer - verteld zou hebben, dat hij de heer VORRINK verhoord had bij een proces-verbaal, dat 250 bladzijden groot was geworden, waarbij deze "bekend had".

Zeer insinuerend volgt dan in dit verhaal van die Kapitein, dat kort daarop de nationale regering op last van SCHREIEDER - een Duitse Kriminal-Director - gearresteerd werd, w.o. Ir. RINGERS en Oud-Minister VERSCHUR; het relaas wekt de indruk alsof dit een gevolg was van de beweerde bekentenissen van de heer VORRINK, maar voorzichtig voegt de Kapitein dan aan zijn verhaal toe: "Of deze arrestaties hebben plaats gevonden op aanwijzing van KOOS VORRINK kan ik niet met zekerheid zeggen. De mogelijkheid bestaat dat ook hier van der Waals aanbrengrer is geweest".

Een andere gedetineerde, een gewezen "Inspecteur eerste klas bij de Staatsrecherche" deed aan bedoelde rechercheurs van het B.N.V., eveneens in December 1945 een hiermede enigszins verbandhoudend verhaal, zij het met de nodige schakeringen. Volgens deze man waren de gebroeders VORRINK in 1943 gearresteerd op aangifte van VAN DER WAALS. Het proces-verbaal van verhoor van KOOS VORRINK door de Unter-Sturmführer BARTELS wordt in deze geschiedenis teruggebracht tot 108 bladzijden. Wel volgt hier ook weer het verhaal, dat na de arrestatie der Gebr. VORRINK de z.g. nieuwe regering gearresteerd werd, waarbij deze gedetineerde nog opmerkt, dat hij - hoewel BARTELS hem dit niet verteld had - het vermoeden had, dat die arrestatie het gevolg was van de verklaringen van KOOS VORRINK.

Toen Mr.EINTHOVEN deze stukken gelezen had,zei hij tot bedoel-
de rechercheurs niet te wensen,dat daaruit een politieke rel
zou ontstaan,en hij heeft hun dus strikte geheimhouding opge-
legd. Bovendien gelastte hij aan de rechercheurs de beide ge-
hoorde gedetineerden volkomen te isoleren,opdat deze verhalen
geen ruchtbaarheid zouden krijgen en hij gaf voorts aan de chef
dier beambten dezelfde opdrachten.

Bovendien wendde Mr.EINTHOVEN zich met die stukken tot de Mi-
nister-President SCHERMERHORN,daar hij wist dat er onderhande-
lingen gaande waren over de totstandkoming van de Partij van de
Arbeid en omdat hij vreesde,dat achter deze plotseling opgedoken
verhoren wel eens politieke vuiligheid kon zitten. Met de Minis-
ter sprak hij toen af,te zullen trachten de Duitse getuige BAR-
TELS,de meer genoemde Unter-Sturmführer,op te sporen,om zeker-
heid in deze zaak te krijgen en verder te trachten de geschiede-
nis geheim te houden.

BARTELS is in Duitsland nooit gevonden,doch later kwam de heer
SANDERS bij Mr.EINTHOVEN met een proces-verbaal van verhoor van
SCHREIEDER,die in deze zaak de lastgever van BARTELS zou zijn
geweest. Dit verhoor is door SANDERS zelf afgenomen. Hieruit
bleek,dat de zaak zich geheel anders had toegedragen. Deze ver-
klaring van SCHREIEDER was zeer gunstig voor de heer VORRINK.
Mr.EINTHOVEN heeft ook het rapport van dit verhoor bij Prof.
SCHERMERHORN gebracht en daarmee was voor hem de zaak afgedaan.
(bijlage 48).

Ten slotte kan de Commissie nog wijzen op de valsheid van een
voor Mr.EINTHOVEN bezwarende mededeling,voorkomende in het rap-
port MATTHIJSEN op blz.16,en die daarop neerkomt,dat o.a.RAUTER
door Kapitein VERWEY zou zijn gehoord om valse verklaringen te-
gen VORRINK af te leggen.

De heer G.J.Verwey deelde dd.19 Februari 1948 schriftelijk aan
de Commissie mede,dat het verhoor,afgenomen van RAUTER,door Mr.

HOYER, de rechercheur VAN DEN ENDE en hem (VERWEY) geschiedde in het kader der onderzoekingen contra A.v.d.WAALS. Met het onderzoek contra VAN DER WAALS was in die tijd belast de Afdeling Speciale Zaken der Rotterdamse P.R.A., welke o.m. onder leiding stond van Mr. HOYER en de heer VERWEY.

De toestemming tot verhoor van RAUTER, destijds gedetineerd in de ziekenzaal der Bijzondere Strafgevangenis te Scheveningen, geschiedde op een daartoe bij het hoofdbureau van het B.N.V. te Scheveningen ontvangen bewijs, na verkregen toestemming van de Chef der recherche van het B.N.V., de heer SANDERS!

Een verder onderzoek naar deze zaak ligt buiten de opdracht der Commissie.

Toch oordeelde zij een tamelijk uitvoerige behandeling dezer zaak gewenst om legende-vorming, zowel aan de ene als aan de andere zijde tegen te gaan.

Een groot gedeelte van de opschudding welke over het B.N.V. is ontstaan is te wijten aan de omstandigheid, dat er moeilijkheden gerezen waren tussen Mr. EINTHOVEN en de heer SANDERS; de laatste was in nauw contact geraakt met de heer VORRINK. Van deze verhouding heeft de heer SANDERS naar ons oordeel een hoogst ongepast gebruik gemaakt om al zijn verhalen over de wijze, waarop zijn Chef de zaak-VORRINK opvatte, min of meer gekleurd aan de heer VORRINK over te brengen.

Deze verhouding trachtte de heer SANDERS zo ver uit te buiten door het aan de Commissie voor te stellen, alsof zij één der redenen was, waarom Mr. EINTHOVEN hem wilde weg werken.

De Commissie acht dit niet juist; zij meent, dat de tegengestelde opvattingen, welke tussen Mr. EINTHOVEN en de heer VORRINK bestaan een geheel ander karakter dragen, en dat de oorzaken, die er toe geleid hebben, dat het mogelijk is te spreken van een zaak VORRINK met betrekking tot het B.N.V. gezocht moet wor-

den in de persoonlijke eigenschappen van beide genoemde heren en in hun politieke instelling.

Beide personen zijn zeer impulsief, hetgeen medebrengt, dat - toen eenmaal de bodem bij hen rijp was om het moeilijk te vinden elkaars goede eigenschappen te waarderen - de tussen hen bestaande onaangename verhouding werd toegespitst door de inblazingen van SANDERS aan de heer VORRINK jegens Mr. EINTHOVEN, en de vele lasterlijke geruchten, welke omtrent VORRINK de ronde deden, waarvan Mr. EINTHOVEN kennis droeg.

Vóór het bestaan van de Unie heeft de heer VORRINK Mr. EINTHOVEN niet gekend, en het oprichten en de ontwikkeling dezer Unie heeft hij niet op prijs kunnen stellen.

De heer VORRINK kon reeds daarom Mr. EINTHOVEN niet waarderen en achtte diens benoeming tot hoofd van het B.N.V. een grote fout. Hij had de indruk, dat van de kant van Mr. EINTHOVEN rapporten tegen hem werden samengesteld, waarvoor verklaringen van Duitsers en van rechercheurs van het B.N.V. werden gebruikt.

Hij koesterde, zoals hij ons persoonlijk verklaarde, wantrouwen tegen Mr. EINTHOVEN, maar erkent dat hij al zijn gegevens heeft ontvangen van SANDERS, wien hij dankbaar is dat deze rechercheurs op Duitsers afstuurde om verklaringen vóór hem te krijgen.

Beide heren hebben grote fouten gemaakt, welke gezocht moeten worden in hun karaktereigenschappen.

Mr. EINTHOVEN heeft zich, zoals hierboven uiteengezet is, tenslotte aan de zaak VORRINK onttrokken voor zover zijn ambtelijke bemoeienis betreft, maar leeft onder de indruk, dat het stof, dat omtrent het B.N.V. en zijn eigen verhouding tot de heer SANDERS is opgewaaid, geweten moet worden aan de heer VORRINK. Deze heeft daartoe aanleiding gegeven door teveel het oor te lenen aan de mededelingen van de heer SANDERS, van wie aan de Commissie gebleken is, dat hij een sterke invloed uitoefent op

de personen, die met hem omgaan.

Ten slotte is de zaak-VORRINK, voorzover het B.N.V. aangaat, in haar eenvoudigste vorm niets anders dan een uitvloeisel van karaktereigenschappen, welke meebrachten dat de heren VORRINK en EINTHOVEN nimmer met elkaar hebben gesproken en dat mede daardoor bij hen onjuiste opvattingen hebben post gevat, waardoor steeds scherper tegenstellingen werden geschapen.

Door zijn vertrouwen in de heer SANDERS heeft de heer VORRINK het standpunt ingenomen dat de "vuile rommel" bij het B.N.V. maar eens in het licht der openbaarheid moest komen en hij is er ten onrechte van uitgegaan, dat een ambtenaar dier instelling, die zijn juiste plaats tegenover zijn chef, Mr. EINTHOVEN, niet wist in te nemen, de daartoe aangewezen man was.

Wel heeft de heer VORRINK met de heer FOCK op het laatste oogenblik getracht de openbaarmaking van het rapport MATTHIJSSEN nog te voorkomen, toen hem bekend werd dat Uwe Excellentie een Commissie wenste in te stellen tot onderzoek der zaken bij het B.N.V.; dit mocht echter niet meer baten.

De Commissie heeft deze zaak uitvoerig besproken, omdat naar haar oordeel in deze geschiedenis een duidelijk voorbeeld gelegen is, hoe door verkeerd begrijpen, praten achter de betrokkenen om en het wekken van onjuiste voorstellingen veel ellende gesticht wordt ten nadele van de gemeenschap en van personen.

Zij zal daarom nalaten in dit verband nader in te gaan op verhalen omtrent anderen als de heer F. GOEDHART, aan welke verhalen evenmin waarde kan worden gehecht.

Voor de beoordeling van Mr. EINTHOVEN en het B.N.V. bleken deze niet van belang te zijn; de Commissie wil alleen opmerken, dat het aannemen, zonder onderzoek als juist, van praatjes, dikwijls van tweeden of derden afkomstig, welke niet te achterhalen waren, in vele gevallen geleid heeft tot verbittering tussen personen. Waren zij niet ingegaan op de kruipende laster, dan zou-

den veel onheilen voorkomen zijn.

b. De zaak ARNOLD MEIJER.

Het rapport MATTHIJSEN geeft op blz.17 een geheel scheve voorstelling der feiten en komt op onjuiste gronden tot de onware slotsom dat Mr.EINTHOVEN achter de rug van zijn personeel om werkte,na eerst verteld te hebben,dat het hoofd van de opsporingsdienst,de heer SANDERS,de heer VORRINK - toen Regerings-Commissaris - op de hoogte had gesteld van de door hem voorgenomen arrestatie van MEIJER. Dit wil dus zeggen dat SANDERS, toen zijn Chef niet wilde handelen naar zijn verlangen,bij dit geval iemand buiten de dienst van het B.N.V.betrok,dus zijnerzijds achter de rug van Mr.EINTHOVEN ging werken.

Over de arrestatie van MEIJER is veel te doen geweest; de verhalen,welke daarover in de pers de ronde deden,hebben in den lande veel opschudding verwekt.

Voor de Commissie is de oplossing daarvan eenvoudig.Mr.EINTHOVEN gaf haar uitvoerige beschouwingen over hetgeen hij ten aanzien dier arrestatie gedaan heeft en welk standpunt hij innam.

De Minister-President SCHERMERHORN is in deze zaak gemoeid geweest en hij bevestigde bij zijn onderhoud met de Commissie, hetgeen Mr.EINTHOVEN had medegedeeld,n.l.dat hij deze,bij diens aandringen op arrestatie,gelast heeft zich daarmee niet te bemoeien en de zaak aan de Minister van Justitie over te laten. Zoals Prof.SCHERMERHORN zich uitdrukte heeft hij tegen Mr.EINTHOVEN gezegd:"houd er je handen van af",zulks in bijzijn van Minister KOLFSCHOTEN en Mr.TER VEER.

De heer EINTHOVEN heeft aan deze last gevolg gegeven.

Naar het oordeel der Commissie treft Mr.EINTHOVEN in deze zaak geen enkele blaam.

c. De zaak KING KONG (LINDEMAN)

MATTHIJSEN vermeldt iets omtrent dit geval (rapport bl.16) om daarmede aan te tonen dat de zaak KING KONG aan de opsporingsdienst van het B.N.V. door Mr.EINTHOVEN onttrokken is. Geïnsinueerd wordt hierbij, dat deze dit deed minder in verband met 's lands veiligheid, dan wel ten behoeve van de belangen van personen uit bepaalde kring.

Mr.EINTHOVEN zou met meer dossiers op dezelfde wijze gehandeld hebben.

Van dit alles is aan de Commissie niets en dan ook volstrekt niets gebleken, evenmin als van de juistheid van het verhaal, dat deze man op last van de heer SANDERS vergiftigd zou zijn, een verhaal afkomstig van een gedetineerde vrouw.

Ook het bestaan van een afscheidsbrief met "waarschijnlijk belangwekkende inhoud" volgens de niet gestaafde toevoeging van MATTHIJSEN is niet voor de dag gekomen.

Evenmin leidde het onderzoek door de politie ingesteld in deze zaak tot enig resultaat.

Deze gehele geschiedenis kan dan ook verwezen worden naar het gebied waarop, zoals SWIFT zegt, sommigen iets bedenken en de overigen het vergroten.

d. De zaak PROTZE.

PROTZE was een 72-jarige Duitser, die zich hier te lande voor de oorlog en ook tijdens de bezetting had bezig gehouden met contra-spionage ten behoeve van Duitsland.

Toen hij door de Engelsen was uitgeleverd, heeft Mr.EINTHOVEN hem doen verhoren door Kapitein SIEDENBURG, van wie hij overtuigd was, dat, indien door dit onderzoek verklaringen van PROTZE voor de dag zouden komen over de Engelse geheime dienst en de Franse

inlichtingendienst, waarvan die man op de hoogte was, die gegevens niet in handen zouden komen van personen, die van hun wetenschap misbruik of een onbescheiden gebruik zouden maken. Daartoe rekende Mr. EINTHOVEN toen reeds SANDERS op grond van de ervaringen, welke hij met diens opsporingsdienst bij het B.N.V. had opgedaan.

De aantijging dat SANDERS hier buiten gelaten werd, omdat bij die verhoren wel eens blunders van Mr. EINTHOVEN te Rotterdam als Hoofd-Commissaris begaan zouden kunnen blijken, is op geen enkele manier bewezen.

In deze betrekkelijk onbelangrijke zaak en uit de daarin gemaakte gevolgtrekkingen blijkt weer, dat de heer SANDERS zich niet wilde onderwerpen aan de leiding van zijn Chef en het standpunt heeft ingenomen, dat de Opsporingsdienst een aangelegenheid was, waarover hij alléén te zeggen had, dus geen ander en ook zelfs Mr. EINTHOVEN niet.

Het verschijnsel, dat wij telkens ontmoet hebben bij het onderzoek van het B.N.V., doet zich ook in dit geval weer voor; De afdelingschefs wilden allen koninkje spelen in hun werk. Een ander mocht er zich niet mee bemoeien. Deed deze dit toch, al was het op last van superieuren, dan ontstonden er onaangenaamheden, die het werk belemmerden.

De geest bij het personeel van de opsporingsdienst wordt - ditmaal in het rapport MATTHIJSEN - duidelijk gekarakteriseerd door de op blz. 6 onderstreepte opmerking, dat de ondergeschikten te zeer doordrongen waren van hun verantwoordelijkheid om zich naar "de van alle begrip gespeende" aanwijzingen van Mr. EINTHOVEN te gedragen.

De omstandigheid, dat die lieden bij de opsporingsdienst werkzaam waren, was oorzaak dat zij zich zelve zó bij uitstek deskundig achtten, dat zij het geboden vonden de hun gegeven beve-

len niet op te volgen ,zich daartegen te verzetten en hun eigen weg te gaan.

Merkwaardig is,dat het rapport MATTHIJSEN overvloeit van opmerkingen,dat Mr.EINTHOVEN zich niet of weinig met de zaken bemoeide,terwijl telkens wanneer hij wel de leiding nam,juist daartegen verzet ontstond.

Toegegeven kan worden dat Mr.EINTHOVEN moeilijk werken kon met dergelijke mensen.

Naar ons gevoelen zou het op zijn weg hebben gelegen toen hij inzag,dat het met het B.N.V.volkomen misging,op dat ogenblik het gehele personeel te ontslaan,het de toegang tot de gebouwen, waar toch al het materiaal dat hij nodig had en waarvoor,om het te verkrijgen,hij alle mogelijke ongeschikte elementen in dienst had genomen,in kisten,koffers en kartotheken lag,te verbieden, om dan de zaak opnieuw of voor het eerst op te bouwen met uitgezochte mensen. Het moet een illusie geacht worden een geheime dienst behoorlijk te laten werken in een gebouw waarin tenslotte een 1200 mensen onvoldoende gecontroleerd rondliepen en zich meester konden maken van alle dossiers.

e. De zaak PÖTZSCH.

Hoewel deze zaak geheel buiten de geschiedenis van het B.N.V. staat,heeft de Commissie er een onderzoek naar ingesteld,omdat bij haar een klacht is binnengekomen over gedragingen van Mr. EINTHOVEN als Hoofd-Commissaris van Politie vóór de oorlog te Rotterdam. Uit die klacht zou volgen dat Mr.EINTHOVEN voor de oorlog een Duitser WALDEMAR PÖTZSCH ten gerieve van de Duitse Gestapo van zijn vrijheid had beroofd,dit althans meent de Inspecteur-Rijksrechercheur eerste klasse WOONING,die terzake destijds in 1938 een onderzoek heeft ingesteld en ook thans op ons verlangen daarvan weer een rapport heeft uitgebracht.

Het is aan de Commissie duidelijk geworden, dat ten aanzien van de afwerking van het geval PÖTZSCH de Minister van Justitie niet geheel instemde met de opvattingen van de toenmalige Procureur-Generaal bij het Gerechtshof te 's-Gravenhage en de Hoofd-Commissaris van Politie te Rotterdam.

De poging om verband te leggen tussen de fouten, welke Mr. EINTHOVEN in het verleden mocht hebben gemaakt in een andere functie en zijn later optreden bij het B.N.V. en de C.V.D., wijst de Commissie af.

De Commissie meent zich van de beoordeling dezer zaken te moeten onthouden, aangezien aan een zuiverings-commissie de behandeling der gedragingen van Mr. EINTHOVEN als Hoofd-Commissaris te Rotterdam is overgelaten.

f. De zaak ROULEAU en de tucht in de kampen.

Omtrent deze man, zich noemende A.F.E.C. ROULEAU DE 1re ANNÉE DE BÉTRANCOURT, is aan de Commissie een omvangrijk dossier ter hand gesteld.

De inhoud daarvan heeft in hoofdzaak betrekking op de gestie van het B.N.V. en er valt uit op te maken, op welke afkeurenswaardige wijze in die tijd met gedetineerden werd gehandeld en hoe het mogelijk was dat personen als ROULEAU/een belangrijke en misdadige rol konden spelen in de kampen.

Deze in België geboren Nederlander was gedetineerd ten behoeve van het B.N.V. in het Interneringskamp te Breda. Zijn zaak werd behandeld door het Provinciaal Bureau van het B.N.V. voor Noord-Brabant, waarvan Kapitein WEIDEMA het Hoofd was. Deze berichtte begin Mei '46 aan de heer BUURMAN van het B.N.V. te Scheveningen dat ROULEAU niet meer van belang was voor het B.N.V. en afgevoerd kon worden naar de P.R.A.

De heer BUURMAN schreef daarop, dat hij dit pas doen kon, wan-

neer hij in het bezit was gesteld van de desbetreffende verhoorrappporten. Daarna deelde de heer WEIDEMA hem mede, dat hij alle stukken betreffende ROULEAU had overhandigd aan de heer SANDERS - in een café te Utrecht -, doch laatstgenoemde verklaart van de hele zaak ROULEAU niets af te weten.

In de laatste dagen van Juli 1946 echter zond de heer SANDERS enige dossiers, die hij onder zijn berusting had, door naar de Documentatie-Afdeling. Hierbij bleek het dossier ROULEAU zich te bevinden.

ROULEAU, die reeds meermalen hier te lande was veroordeeld ter zake van oplichting, is ten slotte overgebracht naar fort Blauw-Kapel, dat destijds onder het B.N.V. ressorteerde, waar hij een ongelooflijke mate van bewegingsvrijheid genoot. Hij maakte daarvan gebruik zijn oplichterspraktijken voort te zetten, gaf zich bij enkele mede-gedetineerden uit voor Overste in dienst van de Generale Staf (G III) en deed aan dezen allerlei toezeggingen betreffende de afwikkeling hunner zaken.

Aan sergeant VAN DER VLIET in fort Blauwkapel deelde hij mede overtuigd te zijn, dat het bewakingspersoneel omkoopbaar was en dat hij op de hoogte was van politieke intrigues tussen politieke delinquenten en personen buiten het fort. Die sergeant geloofde hem en ROULEAU kreeg vrijheid van beweging om zijn "opsporingen" te kunnen verrichten. Hij heeft dit gedaan op een wijze als van een geboren oplichter te verwachten is.

Zelf deelt hij mede, dat hij zich daarop in het kamp uitgaf voor reserve Majoor van de Generale Staf en dat hij de titels van Ingenieur en Doctor voerde.

Zowel de politieke delinquenten en hun familie en kennissen, als het bewakend personeel van het fort waren volgens hem - en dit is ook wel juist gebleken - volkomen overtuigd, dat hij een hoge functionaris in het fort was. Hij nam hen zelfs verhoren

af.

Van een paar politieke delinquenten vernam hij, dat zij van plan waren een N.V. te stichten voor een door hen uit te voeren "Radar-object".

ROULEAU kent zich bij deze geschiedenis de rol toe, dat hij er voor gezorgd heeft, dat deze Radar-uitvinding ten dienste van Nederland gesteld werd. Toen degenen die over het "geheim" beschikte - een politieke delinquent - ziek was, is de ziekenbarak geheel ontruimd, "op zijn last", zodat deze zieke delinquenten slotte daar alleen was met ROULEAU. Daarna heeft hij - hij was in het bezit van een revolver en liep daarmee rond in het kamp - die "uitvinder" bedreigd, zodat deze hem vol schrik op de hoogte stelde van diens plannen. Vervolgens heeft hij later ten huize van de moeder van die man de over de uitvinding bestaande contracten inbeslaggenomen, daarvan door een andere politieke delinquent - een gedetineerde - afschriften laten maken, deze getekend met de woorden: "De originele exemplaren van dit contract zijn door mij inbeslaggenomen G.S.III, Anna Paulowna, Le Rouge 1909". Deze beide namen waren z.g. schuilnamen, welke hij aan de betrokkenen had medegedeeld en als ondertekening gebruikte om tegenover hen een schijn van waarheid te wekken. ROULEAU zou deze stukken ter kennis van de Regering brengen en de delinquenten zouden in Januari 1947 in vrijheid worden gesteld.

Uitgaven voor zijn "onderzoekingen" werden betaald door sergeant VAN DER VLIET en, zoals ROULEAU zelf zegt, wilde hij, gezien zijn vrijheid van beweging, over meer contanten beschikken en deze voor privé doeleinden als lekker eten en uitgaan besteden.

Om dit te bereiken liet hij de uitvinder aan diens vrouw te Utrecht schrijven om f 100.-, veranderde dit getal in f 400.- en slaagde er in het geld meester te worden. Bij zijn verhoor

verklaarde hij, dat alles wat hij beweerd had in strijd met de waarheid was en louter op fantasie berustte.

Toen van invrijheidstelling der delinquenten niets kwam, roken zij lont, gingen klagen bij de Minister van Justitie en anderen. Daarop werd een justitieel onderzoek ingesteld.

Daarbij is gebleken dat ROULEAU vele gedetineerden en hun familie voor vrij belangrijke geldsommen en kostbare voorwerpen door oplichting heeft afgezet.

Hij hield er een secretaresse op na, voor wie hij geld, dat hij op deze wijze verkreeg, uitgaf.

Niet alleen geld en goed was zijn doel, doch hij legde volgens zijn eigen verhalen zich er ook op toe met vrouwen van gedetineerden intieme omgang te hebben, die hij daartoe in haar woningen te Utrecht en 's-Gravenhage - hij had toch immers vrijheid van beweging - bezocht.

ROULEAU ontbood zelfs vrouwen naar fort Blauwkapel om hen daar te "verhoren".

Het dossier betreffende deze man is een verzameling van walgelijke verhalen, en hoewel de Commissie zich er van bewust is, dat deze zaak betrekkelijk weinig met het B.N.V. te maken heeft, zo meende zij toch enkele opmerkingen erover te moeten geven.

Naar de Procureur-Generaal bij het Gerechtshof te 's-Gravenhage berichtte is de zaak ROULEAU ter vervolging in handen gesteld van de Officier van Justitie aldaar.

Intussen is het aan de Commissie niet duidelijk geworden op welke gronden en waarom ROULEAU naar fort Blauwkapel gebracht is en daar gelegenheid kreeg zijn oplichtersrol te spelen.

Op een der omslagen in dit dossier komt, voorzien van een onleesbare handtekening, de aantekening voor: "zonder tegenbericht zal de man 23 Mei a.s. worden vrij gelaten. Ontvangen van de heer SNOECK HENKEMANS 17 Mei 1947. (Onleesbare handtekening 17/5)"

In die omslag liggen enige rapporten van een assistent ter Inspectie, tevens onbezoldigd rijksveldwachter, een aantal brieven en verslagen gericht aan het D.G.B.R., doch van een behoorlijk justitieel onderzoek volgens de regels van het Wetboek van Strafvordering bleek ons niet.

Hieraan moeten wij de algemene opmerking verbinden, dat de personen in vele zaken als opsporingsambtenaar optredend, geen processen-verbaal opmaakten, doch slechts rapporten uitbrachten, een blijkbaar bij het B.N.V. veel geliefde methode. Er zijn voor zover ons bekend geen wettelijke bepalingen t.a.v. rapporten, doch wél ten opzichte van processen-verbaal.

Temeer achtte de Commissie zich geroepen over deze zaak een en ander in het midden te brengen, al behoort niet tot haar taak een onderzoek in te stellen naar de ongerechtigheden welke in verschillende kampen zijn voorgevallen, daar haar een uitvoerig proces-verbaal ter hand is gesteld betreffende onregelmatigheden in het Interneringskamp "Levantkade" te Amsterdam.

Een groep zich noemende oud-illegale werkers, diende 5 December 1945 een rapport in bij de Staf van het Militair Gezag over toestanden, welke daar toen bestonden.

Zij vermeldden daarin ongelooflijke gevallen van onbehoorlijk optreden van de kampleiding, frauduleuze gedragingen van het personeel, dat zoals de term luidt: "platgelegd" was, d.w.z. steeds omgekocht kon worden door de gedetineerden, dat er geknoeid werd met de salarisbetalingen, dat wapens en munitie uit het kamp verdwenen.

Een onderzoek is ingesteld door de Politieke Recherche bij de Staf Militair Gezag, waarvan een rapport bestaat dd. 16 Februari 1946.

Uit een proces-verbaal van een Inspecteur van de Politieke Recherche bij de Staf M.G. volgt dat zekere VAN DER LAARS, die werkzaam was bij de z.g. kamppolitie in het kamp Levantkade er

zich op verhief, dat hij een "stunt" had uitgehaald in gezelschap van twee beëdigde personen en zich daarbij toegang had verschaft in het Kabinet van de Minister-President op Plein 1813 te 's-Gravenhage. Zij hadden zich daarbij in het bezit gesteld van een dossier, waarin een proces-verbaal lag, betreffende een aantal geweren, welke in ongeoorloofd bezit van een zekere WALROTH te Amsterdam waren geweest en door VAN DER LAARS weer waren ingeleverd bij de Commandant van de Militaire Politie op de Levantkade toen WALROTH in hechtenis was genomen en er een huizoeking bij die man gevreesd werd.

Door een Inspecteur van Politie en twee onbezoldigde rijksveldwachters, allen opsporingsambtenaar bij het B.N.V., is daarna een onderzoek ingesteld naar de misstanden op de Levantkade.

Uit het proces-verbaal van dit onderzoek blijkt dat een der bij de zaak betrokken kampbeambten, VAN DER LAARS, omstreeks begin Januari 1946 in het gebouw van de Minister-President op Plein 1813 is weten binnen te dringen. Tevens blijkt hieruit hoe vlot de heer SANDERS over het dossier beschikte, zodat VAN DER LAARS de stukken - z.g. op zijn privé-leven betrekking hebbend - er uit kon nemen. Later heeft hij ze doen terug bezorgen.

g. De zaak VOLLAERTS-KAPTEIJN.

M.C.KAPTEIJN, weduwe van L.M.M.VOLLAERTS, is een thans nog gedetineerde vrouw, die in tal van aangelegenheden het B.N.V. betreffende een rol gespeeld schijnt te hebben.

Zij was na de dood van haar echtgenoot sinds begin Januari 1942 tot Juli 1943 werkzaam ten kantore van LIPPMANN, ROSENTHAL en Co. te Amsterdam, en werd toen - volgens haar zeggen - op staande voet ontslagen, omdat zij weigerde lid te worden van de N.S.B.

De Generaal-Directeur dier Bank, VON KARGER, heeft haar toen in

aanraking gebracht met een andere Duitser, KNOLLE, die haar als zijn secretaresse te werk wilde stellen bij zijn afdeling, Amst. VI, een inrichting rechtstreeks ondergeschikt aan Berlijn en bedoeld als centraal punt van inlichtingen op militair en economisch gebied. Daaraan waren een aantal geheime agenten verbonden.

Na overleg met en op verzoek van - wederom volgens haar zegen - enige medewerkers van de illegale groep Vrij Nederland, heeft zij de betrekking aanvaard om een inlichtingenbron te worden voor de illegaliteit. Tot April 1944 is zij daar in dienst gebleven.

Zij wordt thans vastgehouden als politieke delinquente en haar zaak is in behandeling bij het Bijzonder Gerechtshof te Amsterdam.

Omtrent deze vrouw zijn vele stukken aan de Commissie ter hand gesteld, doch in een beoordeling daarvan kan thans, nu de zaak bij de rechter aanhangig is, niet getreden worden.

Haar mededelingen betreffende de rol, welke zij en de heer SANDERS onder de naam HIEMSTRA bij de illegaliteit gespeeld hebben, zullen ongetwijfeld bij het onderzoek der strafzaak nader bezien worden.

Wel moet de Commissie opmerken door haar onderzoek van hetgeen er, na de bevrijding van Nederland, met deze vrouw gebeurd is, ervan overtuigd te zijn, dat de Opsporingsdienst van het B.N.V. onder de heer SANDERS ook hier op een allerzonderlingste wijze gewerkt heeft.

Gedetineerden, waaronder ook genoemde vrouw, werden nu eens los gelaten, dan weer gearresteerd, al dan niet tewerk gesteld bij het B.N.V.; zij werden meegenomen op autotochtjes, deelden in maaltijden en genoten tal van voorrechten. Als motief van dit willekeurig handelen is de neiging te beschouwen, welke bij deze opsporingsdienst bestond, op die wijze alles te halen uit

de gedetineerden wat er "in hen zat". Begrijpelijk is dat deze werkwijze aanleiding heeft gegeven tot de meest denkbeeldige en verzonnen verhalen omtrent personen en voorvallen. De waarheden, die er ongetwijfeld in verscholen liggen, zijn thans niet meer te achterhalen, te minder omdat de daarbij genoemde personen gewoonlijk de feiten geheel of ten dele ontkennen.

Ook heeft het de Commissie getroffen, dat aan haar een afschrift is overgelegd van een uitgebreide correspondentie tussen deze VOLLAERTS-KAPTEIJN en een agent van de inlichtingendienst van Kolonel SIX. Deze briefwisseling vond plaats terwijl zij gedetineerd was, en op de meest vrijmoedige wijze worden daarin personen en toestanden besproken en persberichten vermeld.

Het geval VOLLAERTS-KAPTEIJN is door de heer VORRINK, als Regeringsgemachtigde in Algemene Dienst, ter kennis van de Minister van Justitie gebracht, nadat het blad "Peraat" er een en ander over gepubliceerd had, waardoor tenslotte een onderzoek is opgedragen aan de Procureur-Generaal bij het Gerechtshof te Amsterdam Mr. VAN THIEL, die de Commissie over de resultaten daarvan nader heeft ingelicht.

Hij stelde van het resultaat de Minister-President SCHERMERHORN in kennis.

Het onnodig oordelend in verdere bijzonderheden te treden, beperkt de Commissie zich er toe op te merken, dat de wijze waarop door het B.N.V. met deze gedetineerde is gehandeld een duidelijk staaltje is van de wantoestanden bij het B.N.V.

Dit geval staat niet op zich zelf, doch tal van voorbeelden hebben de Commissie bereikt, waaruit blijkt, dat de heer SANDERS een merkwaardige werkwijze volgde.

Het heeft geen zin de namen der betrokkenen in dit rapport te vermelden. Slechts nog als illustratie iets omtrent een

vrouw over wie Overste DE PINTO, werkzaam bij de inlichtingendienst, schrijft, dat zij avontuurlijk, immoreel en zonder scrupules was; - Majoor FRUIN meldt desniettemin namens het Hoofd van het B.N.V., aan het Hoofd van de Politieke Opsporingsdienst te Leiden, dat zij aan het B.N.V. volkomen bekend en politiek geheel betrouwbaar is te achten en in verband daarmee door geen instantie, welke ook, mag worden lastig gevallen.

Een bespreking van het geval VOLLAERTS-KAPTEIJN was nodig, omdat MATTHIJSEN in zijn rapport (blz.49) er zich vrij uitvoerig over uitlaat om daaruit verhalen te distilleren waaruit moet volgen, dat van de kant van Mr. EINTHOVEN op zeer onbehoorlijke wijze getracht werd harerzijds verklaringen los te krijgen ten nadele van de heer SANDERS. Wat in het rapport MATTHIJSEN gezegd wordt, stemt niet overeen met de overigens ook onderling afwijkende verklaringen van VOLLAERTS-KAPTEIJN.

Een van haar verhalen, n.l. dat rechercheurs van het B.N.V. geregeld in nachtkroegen kwamen en daar grof geld verteerden (bedragen van f 600.- tot f 700.- per avond of nacht worden genoemd) is door de Amsterdamse Hoofd-Inspecteur van Politie DIJKSTRA gecontroleerd en juist bevonden.

h. Paspoort-affaires.

Van meer belang dan alle in dit hoofdstuk hiervoor besproken gevallen van meer persoonlijke aard acht de Commissie hetgeen haar gebleken is omtrent de wijze, waarop deze instelling werkzaam is geweest bij het afgeven van paspoorten, waaronder in dit verband tevens het afgeven van z.g. exit- en entry-permits wordt verstaan. Deze zaak toch is van algemeen belang.

Reeds te voren (Hoofdst.V) merkte de Commissie bij de bespreking der organisatie van het B.N.V. op, dat daaraan een afd.D. was verbonden voor bemoeienis met paspoorten. Hieromtrent deelde

Mr. EINTHOVEN mede, dat hij reeds in Juli 1945 gepoogd had deze afdeling over te doen aan het Departement van Buitenlandse Zaken, wat hem eerst in de loop van 1946 gelukte. Hij heeft naar zijn zeggen al die tijd veel werk gehad met het in toom houden van de "paspoort-jongelui". Aan het hoofd dier afdeling van het B.N.V. stond A.A. VAN GROENEWOUD, die later vervangen is door Mr. KLAZINGA.

Deze heer VAN GROENEWOUD is gehoord door Inspecteur VAN NOOTHOORN en hij verklaarde dat hij vanaf Mei 1945 tot eind November 1945 als hoofd van de afdeling Paspoorten-contrôle bij het B.N.V. te 's-Gravenhage werkzaam was geweest.

Volgens hem was aanvankelijk de opzet, dat degenen, die een uitreisvisum aanvroegen, daarbij moesten overleggen een bewijs van politieke betrouwbaarheid en een geldig Nederlands paspoort. Met die stukken kwamen de aanvragers dan bij dit paspoortenbureau.

De namen der aanvragers werden bij de Documentatiedienst van het B.N.V. opgezocht waarna iedereen "getest" werd. Dit testen bestond uit een verhoor op de politieke betrouwbaarheid van de aanvrager; een overgelegd bewijs van politieke betrouwbaarheid immers was destijds inderdaad soms geen voldoende waarborg. Daarop werd een rapport opgemaakt en tenslotte beoordeelde de heer VAN GROENEWOUD dan op grond daarvan of aan de aanvrager een uitreisvisum kon worden uitgereikt.

Op 30 Augustus 1945 zond Mr. EINTHOVEN aan hem het volgende bevel:

"Ik gelast hierbij dat voortaan niet meer getest zal worden in verband met het verlenen van uitreisvisa, tenzij:
 a. er uit ons kaartstelsel of onze documentatie vermoedens of bewijzen gebleken zijn tegen een bepaalden aanvrager;
 b. op andere wijze berichten tot ons gekomen zijn om aan de politieke betrouwbaarheid van een aanvrager te twijfelen.

Het Hoofd B.N.V.
 get. Mr. L. Einthoven.

De vrijkomende testers moeten voorlopig terstond worden ingezet om de afdoening van paspoorten te versnellen.
 get. Einthoven.

Hiermede verviel dit testen, met het gevolg, dat wanneer ontrent iemand in het kaartsysteem der documentatiedienst niets bekend was, hem zonder meer een uitreisvisum verstrekt werd. VAN GROENEWOUD achtte dit bevel onjuist, daar het kaartsysteem niet volledig was en dus de mogelijkheid bestond dat visa werden afgegeven aan personen, die bij een of andere P.O.D. gesignaleerd stonden.

Bovendien stelde hij vast, dat meermalen personen op zijn bureau kwamen met valselijk afgegeven bewijzen van politieke betrouwbaarheid!

Kort daarna kwam een tweede lastgeving van Mr. EINTHOVEN, om de zaken nog meer te bespoedigen.

Deze luidde:

"Nu het paspoortenbureau naar een nieuw gebouw is overgegaan acht ik het gewenst de taak van dit bureau nogmaals onder de aandacht te brengen.

Indien iemand zich tot dit Bureau wendt, voorzien van de door de Nederl. Regering vereischte papieren, dus een paspoort, Bewijs van Politieke Betrouwbaarheid en Ordre de Mission, welke Ordre de Mission kan vervallen indien het dringende particuliere aangelegenheden betreft: ernstige ziekte, sterfgevallen, enz., welke dringende redenen men zal moeten kunnen aantoonen door overlegging van brieven of telegrammen, dan krijgt de aanvrager terstond een exit-permit, tenzij in het kaartsysteem iets ten zijnen nadeele blijkt. In dit laatste geval wordt de aanvrager getest. Mocht uit dit testen blijken, dat er reden is om te vermoeden, dat de aanvrager zich schuldig gemaakt heeft aan een feit, waarvoor hij hier gestraft kan worden, dat dus valt onder de Algemeene of Bijzondere Lastgeving dan wel onder de bepalingen van het Wetboek van Strafrecht, dan krijgt hij voorloopig geen exit-permit, totdat dit geval nader onderzocht is.

Het is de uitdrukkelijke wensch van de Regeering, dat personen, waarvan niet vermoed wordt dat zij zich aan dergelijke strafbare feiten hebben schuldig gemaakt een exit-permit krijgen. Het ligt niet op den weg van het B.N.V. om aan het reizen moeilijkheden in den weg te leggen. Wij zullen dus een ruim standpunt dienen in te nemen. Wij beoordeelen slechts de security en de diverse consulaten moeten ieder voor zich uitmaken of bv. de dringende reden voor de reis inderdaad van dien aard is dat een visum kan worden verstrekt.

get. L. Einthoven."

Naar aanleiding daarvan merkte VAN GROENEWOUD op, dat het meermalen voorkwam, dat zijn bureau een onderzoek betreffende bepaalde aanvragers instelde, en dat toch op last van Mr. EINT-

HOVEN aan die personen een visum moest worden afgegeven, vóór dat dit onderzoek was afgelopen. Mr. EINTHOVEN bevestigde dit aan de Commissie en verklaarde, dat hij telkens wel moest ingrijpen, omdat de heer GROENEWOUD c.s. zich aan machtswellust te buiten gingen, en daardoor gedreven, personen, die regeringsopdrachten hadden, het vertrek naar het buitenland moeilijk, zo niet onmogelijk maakten. Meestal waren dit personen, wien het wachten op een visum te lang duurde, zodat zij zich rechtstreeks tot Mr. EINTHOVEN wendden.

Een schakering bij dit verlenen van uitreis-visa trof de Commissie aan in het verhaal van de heer VAN GROENEWOUD, dat oorspronkelijk voor personen, die naar of via Engeland wilden reizen, naast het uitreisvisum een z.g. security-slip vereist was.

Dit was een verklaring afgegeven door een Nederlandse Security Officer, dat tegen de drager van die slip geen bezwaren bestonden om Engeland te betreden.

Bevoegd tot afgifte daarvan waren behalve VAN GROENEWOUD, de luitenant KNOOK en BORST, allen van het B.N.V. later ook Mr. EINTHOVEN en KOOLEN. Bovendien waren er bij de luchtmacht en het Departement van Overzeese Gebiedsdelen een paar security-officers.

Later kwam het bevel van Mr. EINTHOVEN, dat die security-slips niet meer behoeften te worden afgegeven, doch dat volstaan kon worden met het uitreisvisum, zulks n.a.v. een correspondentie met de Engelse Ambassade.

Deze luidde:

*Visa Section
British Embassy
Prinse Winken Park 15
The Hague

17th October 1945.

Ref.0/32

Dear Col. Einthoven,

Reference your letter of today's date.

I agree to the procedure outlined in your letter, name-

ly that as from the 1st. November 1945, all applications for visas for the United Kingdom should be addressed directly to this office.

I quite appreciate that in the past your Pasport Department has undertaken a great deal of the work which should otherwise have fallen on this office, and I should like to take this opportunity to express my thanks for the way in which your Pasport Department has lightened our burden and enabled us to settle down.

Yours sincerely,
(signed) R.R.S. Barclay.

Col. Einthoven
Bureau Nationale Veiligheid
Scheveningen."

Bij dit schrijven had Mr. EINTHOVEN op de kant aangetekend:

"Wij geven dus een exit-permit in plaats van een security-slip, zoodat de menschen maar éénmaal bij ons behoeven te komen. Wanneer het Ordres de Mission zijn behoeven ze heelemaal niet te komen.

(w.g.) Einthoven.

Lt. van Groenewoud, Wilt U de noodige maatregelen treffen, dat vanaf 1 November de overgang van de oude naar de nieuwe regeling vlot verloopt.

(w.g.) Einthoven.

Naar aanleiding daarvan merkte VAN GROENEWOUD bij zijn verhoor op, dat deze regeling het bezwaar medebracht, dat, aangezien hij niet al zijn ondergeschikten vertrouwen kon, er dus buiten zijn voorkennis uitreisvisa konden worden afgegeven door die ondergeschikten, terwijl de security-slips alleen door hem of zijn plaatsvervanger konden getekend worden, zodat de controle op het uitreizen van Nederlanders aanmerkelijk werd verminderd, hetgeen te meer gold, omdat nu houders van een "Ordre de Mission" in het geheel niet meer op zijn paspoortenbureau behoeven te komen.

Op die wijze kon de een of andere zakenman - al of niet gesignaleerd als politiek onbetrouwbaar - zich tot het Departement van Handel en Nijverheid wenden en wanneer hij daar maar een Ordre de Mission kreeg, ongehinderd naar het buitenland vertrekken.

Tekenend voor de onderlinge verhoudingen bij het B.N.V. is, dat Lt. VAN GROENEWOUD de maatregel van Mr. EINTHOVEN zo absurd vond, dat hij zich buiten Mr. EINTHOVEN om, tot zijn vertrek in

eind November, er zich niet aan hield en in overleg met de daarbij betrokken ambtenaren der Departementen toch de namen dier personen controleerde, waarbij hij overigens toch nog het bezwaar had van de onbetrouwbaarheid van zijn ondergeschikten.

Hoewel zelf zeer ondergeschikt volgde deze man de orders van zijn chef niet op, maar handelde naar eigen inzicht en zijn onbetrouwbaar personeel ontsloeg hij niet. In elk geval blijkt niet van enige maatregel zijnerzijds om aan die toestand een eind te maken.

Mr. J. KLAZINGA werd de opvolger van VAN GROENEWOUD als hoofd der Afd. Paspoorten-contrôle van het B.N.V. en was daar werkzaam ongeveer vanaf 15 Nov. 1945 tot 1 Augustus 1946.

Hij doet de merkwaardige mededeling, dat hij bij het uitvoeren van zijn taak slechts een mondelijke instructie van Mr. EINTHOVEN kreeg.

Zijn verklaringen omtrent de gang van zaken bij deze afdeling acht de Commissie zo belangrijk, dat zij deze met weglating van niet ter zake dienende gevallen, geheel in haar rapport overneemt, omdat zij een schel licht werpen op de ongeregelde toestand bij het B.N.V.

Zij luidt:

"De instructie welke ik voor het uitvoeren van mijn taak als Hoofd van de Paspoortencontrôle-afdeeling kreeg, ontving ik mondeling van Mr. EINTHOVEN en deze hield het navolgende in:

"Visa voor uitreizen naar het buitenland worden niet verstrekt aan personen, wier verblijf in Nederland wenschelijk was met het oogmerk op mogelijke vervolgingen door andere instanties, zoals P.O.D. en P.R.A.C. (Politieke Recherche Afdelingen Collaboratie)."

Schriftelijke instructies bestonden niet en ik betwijfel het dan ook ten sterkste of er één afdeling bij het B.N.V. was waarvoor er schriftelijke instructies uitgegeven waren.

Bij het onderhoud hetwelk ik met Mr. EINTHOVEN had en waarbij hij mij die instructie gaf, deelde hij mij mede, dat ik mijn taak met de noodige tact moest vervullen. Daarbij bleek mij, dat de kolonel ten zeerste verbolgen was op mijn voorganger VAN GROENEWOUD, die verschillende malen geweigerd had om uitreisvisa te teekenen voor belangrijke personen. VAN GROENEWOUD bezat, volgens Mr.

EINTHOVEN, niet de noodige meegaandheid.

Het is mij bekend, dat de kolonel wel eens meer visa afgaf buiten onzen dienst om en dat hij meerdere malen oneenigheden had met VAN GROENENWOUD, die weigerde een visum af te geven aan bepaalde personen, die in het kaartsysteem voorkwamen, waarna hij die visa zelf teekende.

Ik heb zelf nimmer daarover met den kolonel onaangenaamheden gehad, omdat ik in dergelijke gevallen op last van den kolonel die visa teekende en afgaf. Ik ging daarbij van het standpunt uit, dat de Kolonel het Hoofd van het B.N.V. was en dus daarvoor de volle verantwoording droeg. Ik heb ook eens een opdracht tot afgifte van een visum ontvangen van de secretaresse van Mr. EINTHOVEN. Ik was hier over ten zeerste verontwaardigd, doch het geschiedde op bevel van den kolonel.

In het begin werden er echter ook wel uitreisvisa afgegeven door het Ministerie van Buitenlandsche Zaken. Toen ik mijn werkzaamheden bij het B.N.V. aanving, was ik vol enthousiasme, doch tengevolge van de vele ontgochelingen welke ik daar in den loop van den tijd ondervond, was ik uiteindelijk blij toen ik mijn ontslag kon nemen. Het was namelijk een grote bende aldaar geworden en elke leiding ontbrak. Er werden dossiers gestolen en men heeft mij verteld, dat op het laatst verschillende leden van het personeel 's avonds met tassen vol dossiers verdwenen, hetgeen ik zeer zeker voor de waarheid aanneem, gezien de toestanden, welke er heerschten.

Als voorbeeld van de slechte organisatie van het B.N.V. diene het volgende:

Toen ik omstreeks eind Januari 1946 weer een paar dagen met verlof naar Apeldoorn geweest was, trof ik de afdeeling waarvan ik het Hoofd was, dus de paspoortenafdeeling, volkomen verlaten aan, alleen mijn bureau was nog in het pand aanwezig. Alle stukken en kaarten betreffende die afdeeling waren weg en niemand kon mij daaromtrent inlichten. Later hoorde ik, dat mijn afdeeling opgeheven was en gevoegd zou worden bij den Documentatiedienst van kapitein MULDER.

In huize "Royal" waar het hoofdkantoor van het B.N.V. gevestigd was, trof ik onder een trap in de gang een heele stapel stukken, zooals kaarten uit het kaartsysteem, alsmede paspoorten, door elkander opgestapeld aan. Later werden alle dossiers totaal door elkander op zolder opgeborgen, zodat niemand er meer iets aan had.

Naar mijn meening is het B.N.V. zijn werk begonnen met voor het grootste gedeelte goedwillend en hardwerkend personeel, hetwelk was aangenomen onder prachtige voorbeeldingen, welke nimmer volvoerd werden. Tengevolge daarvan, alsmede het grote gebrek aan leiding en de afwezigheid van voldoende geschoold politiepersoneel, ontstond er een chaos.

Hoewel ik alle respect heb voor de kundigheden van Mr. EINTHOVEN, heeft deze, naar mijn meening, in de uitoefening van de leiding bij het B.N.V. volledig gefaald. Hij bemoeide zich totaal niet met de verschillende afdeelingen, o.a. hij is nimmer op mijn afdeeling geweest, zoodat hij dus niet kon weten wat of er aldaar omging. Voorts heb ik opgemerkt, dat hij nooit zijn personeel geloofde indien er geschillen met het publiek waren en indien er groote zakenmensen bij hem kwamen klagen, dan geloofde hij deze eerder dan zijn eigen personeel.

Voor dergelijke belangrijke mensen toonde hij zich zeer soepel. Hoewel ik geloof, dat de kolonel alles niet zoo kwaad meende, heeft dit toch zeer veel kwaad bloed bij het personeel gezet en was dit, mede doordat er voor zijn belangen niets gedaan werd, "ziedend" op de kolonel.

Nadat mijn afdeling op 15 Januari 1946 opgeheven werd, heb ik tot aan mijn ontslag dienst gedaan bij den Opsporingsdienst onder SANDERS. SANDERS was ten zeerste gezien bij zijn goedwillende ondergeschikten, voor wier belangen hij dan ook steeds opkwam.

Zooals ik U reeds eerder gezegd heb, was het een groote bende bij het B.N.V., tegen corrupt personeel werd nage-
noeg niet opgetreden en ik betwijfel het dan ook ten sterkste of U bij het afwikkelingsbureau van B.N.V. iets betreffende de afgifte van vorengenoemde uitreisvisa zult kunnen terugvinden."

Verschillende andere personen, die op deze paspoorten-afdeling gewerkt hebben, zijn gehoord en legden verklaringen af waaruit blijkt op welk een wilde en onverantwoordelijke wijze daar gewerkt werd en daarmede de mededelingen van de leiders VAN GROENE-
WOUD en Mr. KLAZINGA bevestigen.

Zo deed een wachtmeester bij de Staf Batterij Artillerie School te werk gesteld bij het B.N.V. voor het "testen" een verhaal omtrent iemand, die om een security-slip kwam vragen. Uit het kaartregister van de documentatiedienst kwam voor de dag, dat deze man verscheidene lezingen van SEYS INQUART had bijgewoond en bij zijn "testen" bleek dit juist. De paspoorten-afdeling wilde deze zaak nader onderzoeken en zei hem maar eens terug te komen.

Zeer kort daarna werd de wachtmeester opgebeld door Mr. EINTHOVEN, die het testrapport wilde inzien.

Met de stukken wilde hij toen naar Mr. EINTHOVEN gaan, doch de kaart, naar aanleiding waarvan het testen had plaats gevonden, bleek uit het kaartregister verdwenen te zijn. Na zijn bezoek aan Mr. EINTHOVEN vernam hij dezelfde dag dat de visum-aanvraag door de kolonel in orde was gemaakt en de volgende dag kwam de aanvrager triomfantelijk terug met de mededeling, dat de zaak in orde was, waarop hij zijn paspoort ter visering aanbood. De wachtmeester die niet bevoegd was uitreisvisa te tekenen, ging er mee

naar VAN GROENEWOUD, die niet wilde tekenen, doch deze liet het daarop door de kolonel zelf doen.

Deze wachtmeester herinnert zich 5 à 6 gevallen, waarin van GROENEWOUD weigerde uitreisvisa te tekenen, waarna Mr. EINTHOVEN dit dan deed.

De opvolger van Lt. VAN GROENEWOUD, Mr. KLAZINGA, volgde zoals uit zijn bovenstaande verklaring blijkt een ander systeem, hij tekende in dergelijke gevallen wel, uitgaande van het juiste standpunt, dat de kolonel er last toe kon geven en als hoofd van het B.N.V. er dan de verantwoording van droeg.

Een ander employé van deze afdeling verklaart in overeenstemming met de vorige verhalen:

"Gedurende den tijd dat VAN GROENEWOUD chef was van die afdeling is het herhaalde malen voorgekomen, dat deze weigerde visa te tekenen van personen waar bezwaren op politiek gebied tegen gerezen waren, waarna in vele gevallen het visum door den kolonel EINTHOVEN persoonlijk werd geteekend. Ook kwam het voor dat kolonel EINTHOVEN iemand naar de afdeling Paspoorten-contrôle zond met een schriftelijk verzoek in den geest van: "Wilt U dezen persoon een visum geven?" Hiervan trokken de ambtenaren van het paspoortencontrôlebureau zich, ingevolge opdracht van den Heer VAN GROENEWOUD, niets aan, doch volgden de normale voor iedereen geldende procedure - d.w.z. het checken in het kaartstelsel van de afd. documentatie (Kapitein MULDER) en het opvragen van inlichtingen bij de diverse P.O.D.'s.

Naderhand, gedurende een zeer korte periode, moesten ook inlichtingen worden gevraagd bij den Opsporingsdienst van SANDERS, doch aangezien dit te veel ophield, en er bovendien te weinig uitkwam, hebben wij daaraan een einde gemaakt.

Indien er tegen die personen dan bezwaren bestonden, werden ook deze visa geweigerd.

Het is toen meerdere malen voorgekomen, dat die personen zich toen tot de kolonel gewend hebben, die toen zelf het visum tekende. Ik weet dit zo zeker, want ik heb eenige malen geconstateerd dat deze visa geteekend terug kwamen van den kolonel om ingeboekt te worden. Het is mogelijk, dat in de visaboeken daarover desbetreffende aantekeningen zijn gesteld en waarschijnlijk eveneens op het door mij ingevoerde kaartstelsel.

Ten tijde van den Heer Mr. KLAZINGA werd in een dergelijk geval soms wel door dezen een visum verstrekt, waarbij dan, naast den paraaf van dengene die het visum op last van den kolonel tekende, de aantekening op de kaart uit ons kaartstelsel werd gesteld: "Verleend op last van den kolonel EINTHOVEN."

Tot het plaatsen van dergelijke aantekeningen heb ik zelf opdracht gegeven teneinde te zijner tijd te voorkomen, dat voor het verlenen van dergelijke visa de betrokken onder-teekenaar verantwoordelijk zou worden gesteld.

Het is mogelijk dat er eens voor een collaboratie-geval

een uitreisvisum is afgegeven op last van den Minister. Dit geschiedde dan naar aanleiding van een door VAN GROE-NEWOUD gestelde eisch, dat die Minister de navolgende verklaring teekende:

"Het is den Minister bekend dat tegen .... bezwaren van politieken aard zijn gerezen. Hij acht het evenwel in het landsbelang, dat hem desondanks een visum wordt verstrekt."

Ook andere ambtenaren aan deze afdeling verbonden gaven bij verhoor door Inspecteur VAN NOOTHOORN soortgelijke verhalen, welke hierop neerkomen, dat Mr. EINTHOVEN meermalen visa verleende, nadat deze door de paspoorten-afdeling geweigerd waren.

Verschillende dier gevallen heeft genoemde verbalisant onderzocht en daarbij kunnen vaststellen, dat inderdaad op zeer onregelmatige wijze gewerkt werd, en wel zo, dat er naar het oordeel der Commissie niet gesproken kan worden van een behoorlijke organisatie dezer afdeling.

Bij onderzoeken door de politie ingesteld naar personen, die verdacht werden zich aan deviezen-smokkelarijen schuldig te maken, blijkt b.v. dat visa werden afgegeven aan personen, die reeds in het bezit van Ordres de Mission waren maar zonder dat de rapporten van verhoor werden afgewacht. Zulks blijkt uit een verklaring van de Reserve-Ritmeester J.J. HENNY, werkzaam bij het B.N.V.

Ter illustratie van deze en dergelijke gevallen, legt de Commissie hierbij een proces-verbaal over betreffende L.J.P., een merkwaardige figuur, die met hooggeplaatste Duitsers in betrekking had gestaan en toch gelegenheid kreeg naar het buitenland te gaan en bovendien de gelegenheid kreeg door een stempel in zijn paspoort, ongelimiteerde deviezen uit te voeren. Deze bijlage (49) is hierom zo leerzaam, omdat er uit kan worden afgeleid, met welke mogelijkheden in het eerste jaar na de bevrijding langs slinkse wegen handelingen konden worden verricht, welke tegen het algemeen belang indruisten. Tevens blijkt hieruit hoe uitermate bezwaarlijk het thans is de juiste feiten te

achterhalen.

De volgende bijlage, (bijlage 50), een proces-verbaal opgemaakt n.a.v. een poging welke gedaan moet zijn om door middel van de z.g. Koerierspost tussen de Ambassades te Brussel en Parijs goud te smokkelen, toont aan dat dergelijke feiten in de praktijk niet te achterhalen waren. De betrokken personen, die gehoord werden zijn òf de feiten vergeten òf zij spreken elkaar tegen òf zij zijn, zoals in vele zaken het geval is, niet meer te vinden.

Met paspoorten is, naar aan de Commissie duidelijk is geworden, eveneens meermalen op zonderlinge wijze geknoeid, wat aanleiding heeft gegeven tot een uitvoerig onderzoek door politie en justitie.

Mr. GOOSSEN van het Departement van Justitie merkte op, dat het B.N.V. paspoorten afgaf en nooit bij hem of de politie informeerde of een verklaring van geen bezwaar kon worden gegeven.

Volgens hem waren er bij de U.N.N.R.A. 42 personen, waarvan er 14 bij de politie gesignaleerd stonden, hetgeen bij onderzoek door het B.N.V. dadelijk had kunnen blijken.

Intussen is het van belang hier op te merken, dat het na de bevrijding bepaald noodzakelijk was, dat het contact met het buitenland op economisch, financieel en industrieel gebied ten spoedigste werd hersteld. Volgens de verklaring van Mr. EINTHOVEN moest hij een voortdurende strijd leveren tegen zijn lagere ambtenaren, die grote te goeder naam en faam bekende zakenlieden, die een regeringsopdracht hadden, vóór hun vertrek nog wilden testen. Dit kon uiteraard niet worden toegelaten, omdat hierdoor een grote vertraging in de reizen kon ontstaan, met alle gevolgen van dien. Vandaar dat Mr. EINTHOVEN zich - naar het oordeel van de Commissie terecht - op het standpunt stelde, dat hij het bedrijfsleven moest helpen en zelf nadere informaties omtrent betrokkenen inwon, indien hij meende, dat de vergunning tot uit-

reis vanwege een der departementen en de z.g.n. "Ordres de Mission" hem niet voldoende waarborg gaven.

Hoezeer, zowel bij het B.N.V. als bij de C.V.D., werd afgegaan op losse praatjes en geruchten en hoezeer men daarin aanleiding zag om zelf onbehoorlijke handelingen te verrichten is aan de Commissie wel heel duidelijk gebleken uit de gegevens welke haar verstrekt zijn betreffende de z.g. zaak VAN MESSEL, welke aanleiding is geworden tot een zeer uitgebreid onderzoek van politie en justitie. Daaruit toch is gebleken dat aan deze man op de meest onregelmatige wijze een paspoort in handen is gespeeld.

Deze ISRAEL VAN MESSEL, een koopman, op 3 April 1947 gedetineerd in het Huis van Bewaring te Rotterdam, is die dag gehoord door de Rechter-Commissaris in Strafzaken.

Deze man, verdacht van spionage en collaboratie, doch gedetineerd voor andere feiten, is een persoon, wiens vermogen onder beheer was gesteld destijds van een advocaat te Rotterdam, Mr. O. B. DE KAT.

VAN MESSEL verklaarde, dat hij - toen te Parijs vertoevend - in Augustus of September 1946 aldaar werd opgebeld door zijn zoon, die hem vertelde, dat een paar jongelui die bevriend waren met een neef der familie VAN MESSEL wellicht iets zouden kunnen doen om te bewerken dat het beheer over het Nederlands vermogen werd opgeheven en dat hij vrij naar Nederland zou kunnen komen zonder gevaar te lopen gearresteerd te worden. I. VAN MESSEL vond toen goed, dat deze jongelui naar zijn woning te Parijs zouden komen. Van deze personen was de een H. G. MEIJERS, die vanaf Juli 1945 als rechercheur in dienst geweest was bij het B.N.V., district Rotterdam, tot aan de liquidatie onder leiding van Inspecteur KALKMAN, later hoofd van de P.R. A.C. aldaar.

Hoewel hij sinds de liquidatie niet meer in dienst was van enige Rijksinstelling werd hij door iemand van de C.V.D. die hij alleen onder een valse naam kent, aangezocht als "verbindingsman" op te gaan treden voor de C.V.D. Zelf mocht hij zijn toelage bepalen en moest hij minstens twee man aanstellen, die als taak zouden krijgen in bepaalde kringen in te dringen. Hij moest die mensen dan betalen uit de hem te verstrekken toelage van f 500.- per maand en voorts voor de vorm een betrekking zoeken, waarin hij over de nodige vrije tijd kon beschikken om voor de C.V.D. te kunnen werken. Hij vond een betrekking van f 3000.- per jaar en als agent voor de C.V.D. ontving hij in Augustus 1946 een toelage van f 150.- de volgende maanden f 350.- per maand.

De ander was F. VAN DER PLOEG, die tot in Augustus 1946 als rechercheur in dienst was bij het B.N.V. en met MEIJERS voornoemd had samengewerkt. MEIJERS had hem medegedeeld, dat hij voor een officiële instelling ging werken en vroeg hem dit ook te doen, wat hij deed uit liefde voor het "métier" en waarvoor hij van MEIJERS een vergoeding van f 100.- per maand ontving.

Deze VAN DER PLOEG werd in Augustus 1946 opgebeld door de secretaresse van de heer KALKMAN, die hem vroeg of hij aan het adres kon komen van I. VAN MESSEL, die als getuige in een collaboratie-zaak gehoord moest worden. Mr. DE KAT merkte bij zijn verhoor door de Commissie op, dat dit verhaal van VAN DER PLOEG wel onjuist zou zijn, daar bedoelde dame in relatie stond tot de zoon van I. VAN MESSEL, dus diens adres wel zal gekend hebben. Door zijn relatie met de neef van VAN MESSEL kon VAN DER PLOEG dit bereiken, waarop hij MEIJERS in de zaak betrok en deze voorstelde samen naar Parijs te gaan. De Heer KALKMAN kon de kosten van die reis niet betalen, doch de beheerder van het vermogen van VAN MESSEL, Mr. DE KAT, werd daartoe bereid gevonden.

Volgens Mr.DE KAT is dit niet geheel juist.VAN DER PLOEG, die bij STOKVIS in dienst was, stelde voor dat MEIJERS en hij voor eigen zaken naar Parijs gingen, en daarvoor geen geld nodig hadden. Mr.DE KAT vond het goed, dat zij zouden pogen met VAN MESSEL in verbinding te komen, en nam alleen op zich wanneer hun verblijf daardoor langer zou duren, de meerdere kosten te betalen. Mr.DE KAT zelf zou eerst later komen.

Deze heren zijn tenslotte in September 1946 naar Parijs vertrokken en hebben bij I.VAN MESSEL gewoond. Ook zijn zoon was daar toen aanwezig. Volgens I.VAN MESSEL hebben zij hem niet gehoord als getuige in een collaboratie-zaak, - ook Mr.DE KAT wist niet, dat MEIJERS en VAN DER PLOEG voor de C.V.D.werkten - maar begonnen zij hem te zeggen dat zij zich voor zijn zaak interesseerden en overtuigd waren, dat hij onschuldig was. Toen zij vertelden, dat zij zware onkosten hadden en daarvoor gaarne vergoeding wilden ontvangen, zegde VAN MESSEL hun toe, dat zij 5% zouden krijgen van de vermogensbestanddelen, welke vrij zouden komen door de opheffing van het Nederlands beheer over zijn vermogen, indien die opheffing gevolg zou zijn van hun bemoeiingen en hij weer vrij naar Nederland kon terugkeren. Mr. DE KAT deelde mede deze toezegging niet te kennen, en voor hem als beheerder kon zij ook niet van betekenis zijn.

Ook vertelde VAN MESSEL hun, dat hij in Parijs geen Nederlands paspoort kon krijgen en ook vroeg hij of zij er voor konden zorgen, dat hij een Nederlands paspoort kreeg. Zij beloofden dit te zullen proberen.

I.VAN MESSEL zegt zijn belofte van de 5% gedaan te hebben, omdat hij uit hun mededelingen had opgemaakt, dat zij in opdracht handelden van Inspecteur KALKMAN, met wie VAN DER PLOEG in de illegaliteit zou hebben samengewerkt. Naar Mr.DE KAT verklaarde had Inspecteur KALKMAN hem van dit alles niets mede-

gedeeld. Ook nam VAN MESSEL aan dat zij in verbinding stonden met de beheerder Mr.DE KAT, waardoor hij in de waan was gekomen, dat zij in staat zouden zijn te bewerken, dat het beheer zou worden opgeheven en dat hem een officieel Nederlands paspoort zou worden verstrekt. Hiervan was Mr.DE KAT niet op de hoogte.

Een paar maanden later vernam I.VAN MESSEL wederom van zijn zoon dat VAN DER PLOEG en MEIJERS hem weer wensten te spreken in verband met een bezoek van Mr.DE KAT en met het paspoort.

Genoemde "rechercheurs" hebben hem daarna bezocht in een villa te St.Cloud en hem dadelijk na aankomst een Nederlands paspoort overhandigd, een paspoort, waarin n.b. de handtekening van I.VAN MESSEL reeds stond. Hij gaf hun ieder 1000 francs voor onkosten te Parijs en hij vernam later dat zij reeds f 500.- van zijn zoon hadden ontvangen. Dit alles gebeurde buiten Mr.DE KAT om.

Daarna hebben VAN MESSEL c.s. Mr.DE KAT en diens secretaresse in café de la Paix afgehaald. Vandaar vertrokken bemerkten zij dat zij gevolgd werden en even later vroeg VAN DER PLOEG aan VAN MESSEL het paspoort terug te geven. VAN MESSEL werd op dat ogenblik door de Franse politie gearresteerd.

Na het eerste bezoek heeft MEIJERS rapport uitgebracht aan de heer KALKMAN en tevens aan zijn (ongenoemde) opdrachtgever van de C.V.D. Deze laatste beval hem daarop de zaak VAN MESSEL voor de C.V.D. verder te onderzoeken en beloofde hem, dat door de C.V.D. zou worden nagegaan of VAN MESSEL door middel van de Nederlandse Ambassade te Parijs een paspoort kon krijgen.

Enige tijd later deelde die opdrachtgever hem mede, dat dit niet ging, doch dat er een andere mogelijkheid bestond.

Een week later kwam die man bij MEIJERS met een blanco-paspoort voor VAN MESSEL, en MEIJERS zorgde voor de invulling ervan.

De "opdrachtgever" van de C.V.D. zei tegen MEIJERS aan VAN MES-

SEL mede te delen, dat het paspoort uit een vrije serie kwam, maar dat het nummer genoteerd was, zodat VAN MESSEL er geen gekke dingen mee kon doen. Tevens droeg hij MEIJERS op er voor te zorgen, dat VAN MESSEL in ruil voor het paspoort alles vertelde. De voornaamste reden voor de afgifte van het paspoort was n.l. op goede voet met VAN MESSEL te komen om, naast de inlichtingen welke hij over zich zelf kon verschaffen, een introductie te verkrijgen in bepaalde kringen, waarvoor de C.V.D. belangstelling had.

Bij de arrestatie van VAN MESSEL te Parijs zou MEIJERS aan de heer SPIJKER van de politie-buitendienst gevraagd hebben er voor te zorgen, dat het paspoort niet in Franse handen kwam, daar bij het uitreiken ervan een Nederlands belang gemoeid was en hij (MEIJERS) het gegeven had in opdracht van een Nederlandse instantie.

MEIJERS noemde echter de C.V.D. bij dit gesprek niet, doch vroeg de heer SPIJKER wel niets over het paspoort te willen rapporteren, maar te wachten op een bevestiging van "de Nederlandse instantie".

De heer SPIJKER zou dit op erewoord beloofd hebben en daarna het paspoort te zullen vernietigen. Echter zou de heer SPIJKER de bedoeling gehad hebben dit niet te doen. Toch is hij later het paspoort kwijtgeraakt, naar Mr. DE KAT vertelde, doordien een ondergeschikte van SPIJKER, die hem niet vertrouwde en aan wien SPIJKER geld schuldig was, het uit zijn zak gehaald heeft en het later heeft doorgezonden naar Justitie.

VAN DER PLOEG bevestigde bij zijn verhoor deze verhalen van MEIJERS en vulde die nog aan met de mededeling, dat hij en MEIJERS het blanco-paspoort aan de zoon van VAN MESSEL vertoond hebben op 23 November 1946 in het café "de HEEMRAAD" te Rotterdam. Daarna hebben zij het gezamenlijk ingevuld, d.w.z. de schoonvader

van VAN MESSEL's zoon vulde, omdat zijn handschrift het meest op die van een ambtenaar geleek de personalia van I. VAN MESSEL in, de zoon zette de handtekening van zijn vader en VAN DER PLOEG plaatste toen een willekeurige handtekening naast het zegel om de schijn te wekken dat dit een handtekening was van een bevoegde ambtenaar.

Uit het grondig onderzoek, in deze zaak ingesteld door de Inspecteur van Politie VAN NOOTHOORN, en de aan de Commissie daarvan overgelegde processen-verbaal blijkt, dat de betrokkenen n.l. de zoon van I. VAN MESSEL en de schoonvader van die zoon, deze geschiedenis geheel bevestigen.

Zijn onderzoeken hebben ten dele ook tot opheldering geleid van de vraag hoe MELJERS in het bezit van het blanco-paspoort is gekomen.

De ambtenaren van het Departement van Buitenlandse Zaken zijn gehoord en ontkennen dat een paspoort voor I. VAN MESSEL is afgegeven - zoals dan ook reeds uit het voorafgaande volgt, daar het valselijk was ingevuld - maar geen hunner is ook bekend met het afgeven van blanco-paspoorten ten behoeve van de C.V.D.

Tot hun verhoor waren nimmer blanco-paspoorten aan die dienst verstrekt.

Toch heeft het nummer van dit valselijk opgemaakte paspoort geleid tot enige verklaring hoe het in omloop is gekomen.

Indertijd is een serie blanco-paspoorten, waaronder bedoeld nummer, toegezonden door het Ministerie van Buitenlandse Zaken aan de Provinciale Griffie van Zeeland; een aantal (50) daarvan is doorgestuurd aan de gemeente TERNEUZEN.

De Burgemeester dier gemeente verklaarde, dat de helft daarvan, waarbij één dat het bewuste nummer droeg van het paspoort, hetwelk in het bezit van VAN MESSEL is aangetroffen, in December 1944 waren afgegeven aan een in uniform gekleed heer, genaamd

JONGBLOED voor een onbekend doel.

Ook deze heer JONGBLOED is opgespoord en hij verklaarde bij zijn verhoor dat hij aan het eind van 1944 werkzaam was bij "Office Strategic Services (O.S.S.)" te Eindhoven, die aldaar na de bevrijding was opgericht, en de officiële naam droeg van "American Military Mission to the Netherlands" onder commando van een Amerikaan van Nederlandse afkomst, Majoor WATERSCHOOT VAN DE GRACHT.

Op diens last had de heer JONGBLOED in December 1944 een aantal paspoorten afgehaald aan het gemeentehuis te TERNEUZEN, waar hij zich gelegitimeerd heeft. Hij stelde de paspoorten aan zijn Commandant ter hand en meent dat zij moesten worden gebruikt voor agenten van de Inlichtingendienst, die zich in het door de Duitsers bezette gebied moesten begeven en op die wijze gemakkelijk van identiteit konden wisselen.

Verder kan hij niet verklaren waar die paspoorten gebleven zijn, dan wel of er nog over waren.

Voor onze Commissie was van belang de vraag, hoe de "opdrachtgever" van MEIJERS in het bezit is gekomen van het paspoort, dat een nummer droeg, behorend tot de serie, welke de heer JONGBLOED in handen heeft gekregen.

Deze geschiedenis heeft tot grote en ernstige moeilijkheden geleid tussen de Procureur-Generaal bij het Gerechtshof te 's-Gravenhage en Mr. EINTHOVEN.

Mr. EINTHOVEN heeft over deze paspoortenaffaire een uitvoerige schriftelijke mededeling aan de Commissie gedaan, welke als bijlage 51 hierbij wordt overgelegd en te uitvoerig is om in dit rapport te verwerken. Kennelijk heeft zij betrekking op de zaak van VAN MESSEL en zij is vermoedelijk ter wille van de door Mr. EINTHOVEN noodzakelijk geachte geheimhouding zonder namen. In plaats daarvan zijn de letters A.B.Q en X gebruikt. A. is de z.g.

rechercheur MEIJERS, B. is VAN MESSEL, Q. is JONGBLOED of een ander, terwijl X. de grote onbekende is, van wie VAN MESSEL belangrijke inlichtingen zou kunnen verkrijgen om te "penetreren in een extremistische organisatie, die door haar geaardheid vertakkingen" in Nederland kon hebben.

Deze schriftelijke mededeling van Mr. EINTHOVEN zegt verder, dat VAN MESSEL (B) een paspoort moest hebben om gunstig gestemd te worden.

De dienst (B.N.V. of C.V.D.) - de feiten spelen in Augustus 1946 - beschikte niet over een blanco-paspoort.

Een officier genoemd Q van de dienst had juist een blanco-paspoort gekregen van een andere officier van dezelfde dienst. Dit paspoort was afkomstig uit de tijd, dat die andere officier voor de American Intelligence gedurende de oorlog in Duitsland werkte, hetgeen wijst op het verhaal van de heer JONGBLOED. Het was een blanco-reserve paspoort hem medegegeven, opdat hij zo nodig in Duitsland van identiteit kon veranderen, indien de Duitse contra-spionnage hem op het spoor zou zijn gekomen en na de oorlog had hij het niet bij zijn Amerikaanse chef ingeleverd.

Op deze wijze kwam dit paspoort in handen van A (MEIJERS), die het later op de reeds verhaalde manier voorzag van stemfels en handtekeningen met behulp van de familie van B. (VAN MESSEL).

Na de arrestatie te Parijs liep deze affaire mis.

Het verder verloop der zaak wordt uitvoerig in de bijlage beschreven, waarheen voor het vervolg hiervan verwezen moge worden.

A (MEIJERS) werd in Nederland verhoord en Mr. EINTHOVEN stelde volgens Mr. VERSTEEG pogingen in het werk de zaak tegen A, die verdacht werd behalve van het geknoei met het paspoort, van oplichting voor een reisdeclaratie, niet te doen vervolgen.

De man is toch - en o.i. terecht - vervolgd, maar de zaak gaf aanleiding tot wrijving met de Procureur-Generaal Mr. VERSTEEG.

Deze verklaarde aan de Commissie omtrent dit geval het volgende:

"Toen een van de rechercheurs uit Rotterdam was aangehouden wegens het hebben van een vals paspoort is Mr. EINTHOVEN bij mij gekomen en zeide dat enige rechercheurs naar Parijs waren geweest en zich daar onder een andere naam moesten bewegen. Daarvoor had hij blanco-paspoorten. Hij zei dat met Buitenlandse Zaken te hebben besproken.

Ik las het proces-verbaal en toen bleek mij dat ook door derden van de valse passen gebruik was gemaakt. Aan VAN MESSEL was ook een paspoort verstrekt. Mr. EINTHOVEN zei dat dit verstrekt was door zijn case-officer, wiens naam hij niet wilde noemen. Ik wenste die man te zien zonder dat ik zijn naam behoefde te weten. Ik vroeg deze man hoe hij aan de paspoorten kwam, waarop hij antwoordde dat bij de bevrijding van het Zuiden de geallieerden paspoorten nodig hadden. Toen zij ze niet meer nodig hadden had hij de overgebleven paspoorten ontvangen en een aan VAN MESSEL gegeven omdat deze man belangrijke gegevens kon verstrekken. In Parijs hebben die rechercheurs, die eigenlijk geen echte rechercheurs waren, zich misdragen. Mr. EINTHOVEN smeekte mij om in 's lands belang er geen werk van te maken. Ik heb gezegd: De rechercheurs hebben zich in Parijs zodanig gedragen dat er wel iets dient te geschieden."

SANDERS is in Parijs geweest en verklaarde aan SPIJKER dat hij in opdracht van de Procureur-Generaal in Den Haag een onderzoek kwam instellen ook naar het depot van VAN MESSEL.

Van die opdracht was niets waar.

Zoals blijkt heeft ook de heer SANDERS hoewel hij niet meer aan de dienst verbonden was, zich in deze zaak gemoeid. Volgens Mr. EINTHOVEN om achter de identiteit van bovenbedoelde officier te komen.

Volgens een rapport van de Nederlandse Ambassadeur te Parijs is de heer SANDERS inderdaad in Parijs geweest in de hoedanigheid van medewerker van Mr. DE KAT, de beheerder van het vermogen van I. VAN MESSEL (bijlage 52). De heer SANDERS ontving daarvoor f 25.- per dag en vergoeding voor verschotten, en was medegegaan als particulier, niet in rijksdienst. Mr. DE KAT wenst de naam van degeen, die hem de heer SANDERS heeft aanbevolen voor dit werk, niet te noemen.

Helaas heeft de Commissie nog verschillende gevallen aange-

troffen van vervalste en valse paspoorten, van willekeurig afgegeven exit-permits e.d. Het resultaat van een dier onderzoeken legt de Commissie hierbij over als bijlage 53, mede omdat daarin de naam SWEERTS genoemd wordt, over wie in de Nieuwe Courant van 5 Juli 1947 werd geschreven dat de politie bij een huiszoeking ten zijnent o.a. 68 valse paspoorten heeft aangetroffen.

Dat het mogelijk geweest is op deze wijze valse paspoorten te verstrekken is volgens de Commissie een bewijs van volslagen gemis aan verantwoordelijkheidsbesef.

De Commissie oordeelt het noodzakelijk, nu zij bij haar onderzoek kennis kreeg van verschillende onregelmatigheden, die plaats vonden bij het uitreiken van paspoorten, entry- en exit-permits, daarop de aandacht te vestigen.

Er zijn grove fouten gemaakt juist in deze voor 's lands veiligheid zo gewichtige materie, zowel bij de leiding als bij degenen die de paspoorten zelf hebben uitgegeven.

Aan het einde van de behandeling dezer zaak zij nog vermeld, dat Mr. EINTHOVEN aan de Commissie uitdrukkelijk verklaard heeft, dat hij van de machinaties met het valse paspoort eerst kennis heeft gekregen, nadat zij gebeurd waren.

Indien het voor de dienst noodzakelijk is om aan iemand een paspoort te verstrekken, dat niet op naam staat, dan dient dit - zegt hij terecht - op regelmatige wijze door bemiddeling van het Departement van Buitenlandse Zaken te geschieden.

De Commissie is tot de slotsom gekomen, dat noch de C.V.D., noch Mr. EINTHOVEN persoonlijk bij de onregelmatige uitgiffen van paspoorten zijn betrokken, doch zij wenst te constateren dat van behoorlijk leiding geven aan de paspoorten-afdeling geen sprake is geweest.

Blz. 144. Aanvang Hoofdstuk XI. Nadere bespreking beleid.

Allereerst wenst de Commissie op te merken, dat de taak, welke Mr. Einthoven bij de oprichting van het B.N.V. op de schouders gelegd is - en welke hij gemeend heeft te moeten aanvaarden - van zodanige aard was, dat deze practisch onuitvoerbaar was.

In concept verkenende inwendig, die door
Commissie is geschied. Concept rapport bij
Mr. Einthoven

H O O F D S T U K X I.

Nadere bespreking van het beleid van Mr. EINTHOVEN
bij het B.N.V. en het optreden van de heer SANDERS.

Onze Commissie acht het onjuist dat gepoogd is - zonder behoorlijke voorbereiding - een dienst op te richten, welke uit de aard van zijn doel, gelegen moet zijn in handen van slechts enkele personen, van wie moet vaststaan, dat zij geschikt zijn hun zeer bijzonder werkte verrichten. Een dergelijke dienst kan slechts langzaam worden opgebouwd en moet zo nodig gelegenheid krijgen zich te ontwikkelen. De daarin tewerk gestelde personen moeten op grond van hun werkzaamheden zich op de lange duur deskundigheid verwerven. Hetgeen van hen vereist wordt is niet alleen volstrekte betrouwbaarheid, tactvol optreden en kennis van velerlei, maar vordert ook ervaring, welke niet verkregen wordt door eens in een ander land te gaan kijken hoe een dergelijke dienst daar is ingericht of omdat men wel eens gewerkt heeft bij een z.g. inlichtingendienst.

Ieder kent de toestand, waarin ons land en zijn bevolking verkeerde na de harde bezetting: de materiële verwoestingen waren ontzagwekkend, alles voor de wederopbouw ontbrak aanvankelijk, de geestesgesteldheid der inwoners werd enerzijds beïnvloed door de staat van uitputting waarin zij verkeerden, anderzijds kon men waarnemen dat velen, die ten behoeve van het verzet verdienstelijk werk hadden gedaan, na de bevrijding zich zelve en hun daden overschatten en meenden, dat zij de aangewezen mensen waren om verder leiding te geven bij het staatsbestel en de inrichting van nieuwe diensten of om de vernieuwing van wat voor de oorlog bestond ter hand te nemen. Hierbij komt dan nog het zeer ernstige bezwaar, dat er een groep personen was, die zich van vriend en vijand afzijdig had weten te houden en in

de eerste tijd van het herstel de kans meende te kunnen grijpen, zich thans een min of meer duurzame positie te veroveren.

Generaal KRULS, Chef van de Staf van het Militair Gezag bij zijn komst hier te lande kennismemende van de verwarde toestanden welke te wijten waren aan het bestaan van tal van volkomen zelfstandig en vrijgevochten werkende inlichtingendiensten, heeft daarin terecht verandering willen brengen. Daartoe is besloten op de vroeger (in hoofdstuk IV) besproken vergadering; hij heeft Mr. EINTHOVEN benoemd, nadat was gebleken, dat verschillende andere personen, die er op grond van hun ervaring wellicht in sterker mate voor in aanmerking kwamen, om allerlei redenen daartoe niet konden worden aangezocht. Mr. EINTHOVEN, het is uit ons onderzoek gebleken, was niet de krachtige man, die in de bestaande chaos eenheid kon brengen, hoe hard hij persoonlijk ook werkte.

Generaal KRULS verklaarde ons dan ook over het B.N.V., dat ondanks de ijver, welke Mr. EINTHOVEN bij die dienst betoond heeft, de resultaten niet geweest zijn, zoals die hadden moeten zijn. Zo had naar zijn oordeel Mr. EINTHOVEN de heer SANDERS eerder moeten verwijderen; aangezien echter Generaal KRULS van de verhoudingen bij het B.N.V. niet voldoende op de hoogte was, heeft hij zelf geen maatregelen kunnen treffen.

Mr. EINTHOVEN heeft bij het B.N.V. een zeer moeilijke tijd gehad, niet alleen op grond van de hierboven reeds vermelde omstandigheden, n.l. dat hij moest werken met voor een belangrijk deel geheel ondeugdelijk personeel, en dat hij gebrek aan materiaal had, enz. maar bovendien, omdat hij, naar het oordeel der Commissie niet voldoende organisatie-talent bezat om een dienst in te richten zoals van hem verlangd werd. Hij heeft niet ingezien dat een dergelijke dienst slechts geleidelijk kan worden opgebouwd. Bovendien werd hij in sterke mate bij zijn pogingen

gehinderd door de functies, welke hij in het verleden vervuld heeft.

Hij heeft zich nu eenmaal zowel als Hoofd-Commissaris van Politie te Rotterdam vóór 1940, als in zijn politieke rol bij de Unie na het begin van de oorlog vele vijanden gemaakt.

Onze Commissie kan volkomen in het midden laten, en doet dit ook nadrukkelijk, of die gevoelens van anderen omtrent de persoon van Mr. EINTHOVEN juist of onjuist zijn. Zij wil er slechts op wijzen dat zij een dergelijk persoon niet de aangewezen man acht om op te treden als hoofd van een dienst, waarbij hij herhaaldelijk met mensen en stromingen in aanraking wordt gebracht, welke hem met wantrouwen tegemoet treden.

De Commissie is zich bewust, dat deze opmerkingen in zekere mate achteraf gemaakt worden, mede onder invloed van de wanorde welke zij bij het B.N.V. heeft vastgesteld. Dit neemt niet weg, dat vele der feiten en het bestaan van slechte toestanden bij het B.N.V. reeds bekend waren ten tijde van de oprichting van de C.V.D.

De Minister-President Prof. SCHERMERHORN, onder wie de C.V.D. gebracht werd, verklaarde dat hij, toen Mr. EINTHOVEN deze dienst in elkaar zou zetten, hem geraden heeft, dit niet te doen. Wel wilde Prof. SCHERMERHORN hem voor een benoeming voordragen, doch op voorwaarde, dat hij later iets anders zou zoeken. Hiermede was Mr. EINTHOVEN het eens, doch het werd wel moeilijk voor hem zijn taak als beëindigd te beschouwen toen eenmaal zo veel van de toestanden bij het B.N.V. openbaar was geworden; terecht heeft Mr. EINTHOVEN toen aanleiding gevonden aan U als opvolger van Prof. SCHERMERHORN om een officieel onderzoek te vragen.

Uwe Excellentie heeft aan dat verzoek gevolg gegeven en de Commissie heeft gemeend dit onderzoek op uitgebreide schaal te moeten doen. Zij heeft voor- en tegenstanders van Mr. EINTHOVEN

gehoord, waarbij zij dient op te merken dat Mr. EINTHOVEN een sterke geneigdheid vertoont ieder, die het niet met zijn opvattingen, gedragingen en uiteenzettingen eens is, als tegenstander te beschouwen. Door de onaangename bejegening, welke hij van vele zijden heeft ervaren, ziet hij in sterke mate politieke en persoonlijke acties tegen zich, en mist hij - de Commissie acht dit zeer begrijpelijk - daardoor het vermogen alles wat voorgevallen is objectief te bezien.

Vastgesteld moet worden, dat verschillende personen een vijandige houding tegen Mr. EINTHOVEN hebben aangenomen, louter en alleen op grond van verhalen over en insinuaties tegen hem, welke zij vrijwel uitsluitend van de heer SANDERS te horen kregen. In plaats van deze zaken dan met Mr. EINTHOVEN rechtstreeks te bespreken, is het voorgekomen, dat de praatjes bij enigen hunner gretig aftrek vonden, omdat zij tegen de persoon van Mr. EINTHOVEN nu eenmaal gekant waren; die praatjes werden dan verbreed en vertroebelden de sfeer uitermate.

Hiermede heeft de Commissie rekening gehouden bij de vorming van haar eigen oordeel.

De Commissie heeft voldoende vastgesteld, dat het B.N.V. niet geheel aan zijn doel beantwoord heeft. Het is een bron geworden voor ernstige misstanden, van corruptie en grove geldverspilling.

Dat dit mogelijk is geworden, ligt ook hieraan, dat van Mr. EINTHOVEN volstrekt onvoldoende leiding is uitgegaan, zowel bij het inrichten van het B.N.V. als gedurende de tijd, dat het bestaan heeft.

Hij ontving herhaaldelijk klachten en heeft meestal op onvoldoende wijze en te laat ingegrepen. Zijn opvatting, dat het in een geheime dienst als deze nodig was, officieel tewerk gestelde, doch ongeschikt gebleken personen "geruisloos" te verwijderen, acht de Commissie onjuist. Blijkt die ongeschiktheid, dan moeten

zij er onmiddellijk uitgezet worden, en moeten er maatregelen getroffen worden, dat zij bij hun vertrek geen dossiers meene-men.

Men heeft nu eenmaal de gave een dergelijke dienst te leiden of men heeft deze niet. Mr. EINTHOVEN bezit daartoe niet de vereiste karaktereigenschappen; hij overschat zichzelf en de Commissie betreurt het daarom, dat hem, toen het B.N.V. geheel fout was, de leiding van de C.V.D. werd opgedragen en dat hij dit aanvaard heeft.

De verhalen in het rapport MATTHIJSEN, voor zover zij tegen Mr. EINTHOVEN gericht zijn, acht de Commissie echter onjuist zoals in dit rapport duidelijk is gebleken.

Naar het oordeel onzer Commissie gaat de persoon van Mr. EINTHOVEN volkomen vrijuit en kan hem in geen enkel opzicht kwade trouw verweten worden. De gepleegde verzuimen houden verband met karaktereigenschappen en de gerezen moeilijkheden zijn ten dele een uitvloeisel van zijn verhouding tot bepaalde personen vóór zijn optreden als leider van meergenoemde diensten.

Gebleken is echter, dat hij de kwaliteiten miste om een dienst als het B.N.V. in 1945/6 te leiden; uit de vele strubbelingen, welke thans weer tussen de C.V.D. en verschillende autoriteiten ontstaan zijn, blijkt dat ook deze dienst naar de mening der Commissie grondig gereorganiseerd moet worden. Terwijl hij dacht te leiden, werd hij dikwijls geleid.

Een groot deel van de wantoestanden welke ontstaan zijn bij het B.N.V. zijn echter te wijten aan de heer SANDERS.

Deze heeft zelf aanleiding gegeven tot zijn onaangenaamheden met Mr. EINTHOVEN, want hij kende van de eerste dag af, dat hij bij het B.N.V. te werk werd gesteld, zijn plaats als ondergeschikte niet.

Zeer terecht is hij bij het B.N.V. ontslagen en niet te werk

gesteld bij de C.V.D.

Zijn gedragingen als hoofd van de opsporingsdienst bij het B.N.V., waarvan de Commissie er reeds verschillende vermeld heeft in haar rapport, zijn van die aard, dat er slechts woorden van afkeuring over kunnen worden uitgesproken.

Over de strafrechtelijke zijde van de handelingen van de heer SANDERS nam de Commissie zich voor zich niet uit te laten. Deze zijn en worden door de bevoegde Justitie en Politie-autoriteiten onderzocht. Naar aan de Commissie is medegedeeld, is dit onderzoek heden vrijwel voltooid en zal het waarschijnlijk niet tot strafvervolgning leiden.

Volkomen afgescheiden daarvan wil de Commissie echter als haar oordeel uitspreken, dat aan een ambtenaar in een dergelijke verantwoordelijke positie de hoogste eisen moeten worden gesteld. Zijn gedragingen moeten in dit verband aan de scherpste kritiek worden onderworpen.

Zijn houding tegenover zijn Chef, Mr. EINTHOVEN, is zeer spoedig alle perken te buiten gegaan. Hij volgde diens bevelen niet op, welk voorbeeld getrouw door de hem ondergeschikten, allen hoofd van een afdeling, met fraaie militaire titels en namen als case-officer e.d. werd opgevolgd en hij gaf niet de door zijn Chef verlangde inlichtingen.

Behalve van de enkelen, die hun inlichtingen over het B.N.V. en Mr. EINTHOVEN alleen aan SANDERS ontleenden, is het algemeen oordeel van allen, die wij hoorden zeer ongunstig over hem.

De wijze, waarop hij arrestaties deed uitvoeren en uitvoerde, besprak de Commissie reeds door slechts "enkele" voorbeelden te geven.

Even ergerlijk was de wijze, waarop met de arrestanten gehandeld werd. Telkens werden zij met auto's gehaald uit de plaatsen, waar zij gedetineerd waren en tewerk gesteld op de bureaux

van het B.N.V.; soms kregen zij daar dossiers samen te stellen en te "bewerken" en zij werden dan allervriendelijkst bejegend.

Onze Commissie wenst niet de vele feiten, welke haar omtrent ongepaste handelingen bereikten, weer te geven, doch wijst slechts op een mededeling van Mr. VAN MOORSEL, Raadsheer-Commissaris bij het Bijzonder Gerechtshof te 's-Gravenhage, die de van oorlogsmisdaden verdachte Duitser SCHREIEDER als getuige in een strafzaak moest horen.

Hij kon dit alleen gedaan krijgen in de particuliere woning van SANDERS, waar SCHREIEDER met enige andere personen zittend, zich zeer thuis gevoelde.

De heer SANDERS trad binnen en begroette SCHREIEDER zoals men een goede vriend pleegt te ontmoeten.

Reeds vóór zijn komst bij het B.N.V. had de heer SANDERS te Amsterdam onaangenaamheden gekregen met de P.O.D. te Amsterdam en met Baron VAN HEECKEREN VAN BRANDSENBURG, die een eigen geheime dienst had.

Men is het er unaniem over eens, dat de heer SANDERS steeds eigenmachtig optrad en dat niemand hem in de hand had.

Ongetwijfeld bezit de heer SANDERS belangrijke eigenschappen, die, ten goede aangewend, ook bij het B.N.V. uitstekende vruchten hadden kunnen dragen.

Hij heeft deze echter in hoofdzaak gebruikt om eigen en anderder ongepaste handelingen te bedekken en vele personen tegen elkaar uit te spelen, vooral door de invloed, welke hij op andere mensen heeft.

Overigens is het niet bevreemdend, dat onmiddellijk onder hem en naast hem werkende personen als de bovengenoemde heren STEKETE en HOOGENDIJK hem de hand boven het hoofd hielden. Zij pasten in het schema, dat de heer SANDERS als hoofd van de opsporingsdienst volgde.

De houding van de heer SANDERS is in geen enkel opzicht goed te keuren.

Hij dupliceerde het materiaal dat hij in handen kreeg, zoals hij zegt voor persoonlijke afweer, omdat hij de vijandschap van Mr. EINTHOVEN vreeëde in de gevolgen, welke deze kon hebben.

Ter verontschuldiging van dat vermenigvuldigen van materiaal betreft hij hierin Mr. GOOSSEN van het Departement van Justitie en Mr. VAN THIEL, de Procureur-Generaal te Amsterdam, die daarvan op de hoogte zouden zijn geweest. Deze ontkennen dit; de voorstelling, welke de heer SANDERS hiervan geeft, aanvaarden zij in geen dele. Een nadere beschouwing van deze afwijkende verklaringen kan slechts aanleiding geven tot een woordenspel, dat niet vruchtdragend is.

Tevens zegt de heer SANDERS de copieën later als studie-materiaal te hebben willen gebruiken.

Hij heeft met dit dupliceren hoogst onbehoorlijk gehandeld en daardoor is het mogelijk geworden, dat vele stukken, welke geheim moesten blijven, in handen van onbevoegden kwamen, wat weer aanleiding is geworden tot tal van praatjes en valse geruchten omtrent personen en zaken. Zelfs liet hij op eigen gezag fotocopieën der stukken maken, welke op veelal onnaspeurbare wijze aan verschillende persorganen in handen gespeeld zijn.

Toen de heer SANDERS ten slotte door Uwe Excellentie gesommeerd werd de achtergehouden stukken in te leveren, ontzag hij zich niet, een declaratie in te dienen groot f 375.- omdat hij ruim 2500 KM per auto had moeten afleggen om de dossiers, die hij zelf ten onrechte op verschillende plaatsen geborgen had, op te halen.

Een dergelijke handeling typeert naar het oordeel der Commissie deze man reeds voldoende.

Een groot aantal der voor de Commissie verschenen getuigen gaven als hun oordeel te kennen dat de heer SANDERS volkomen ongeschikt was zich aan gezag te onderwerpen en het merendeel neemt aan, dat hij - ook in het werk bij het B.N.V.- middelen gebruikte, welke niet geduld mogen worden in een rechtsstaat. Zulks in afwijking van de opvatting van de rapporteur MATTHIJSEN, die SANDERS een zuivere figuur acht, die de kleinste ongerechtigheden niet toe liet. MATTHIJSEN heeft onze Commissie echter verklaard, dat zijn oordeel vnl. bepaald is door de mededelingen welke hij ontving van Mevrouw GEUDEKER, een der secretaressen van de heer SANDERS.

De Commissie wil aan het einde van dit gedeelte van haar rapport nog opmerken, dat de zeer vijandige houding van velen, zowel jegens de heer SANDERS als jegens de heer EINTHOVEN, alsmede de spanningen welke tussen genoemde heren al zeer spoedig ontstaan zijn, geleid hebben tot een verward kluwen van praatjes en laster betreffende beiden.

Enige daarvan heeft zij onderzocht en zij is daarbij tot de slotsom gekomen, dat in vele gevallen de juistheid of onjuistheid van de meeste dier beschuldigingen thans niet meer is na te gaan.

Een aantal vinden haar oorsprong in persoonlijke sympathieën en antipathieën, en in vermeende grieven, welke een behoorlijke basis misten, omdat de oorspronkelijke zegslieden onbetrouwbare getuigen zijn; doch door de partijen in deze strijd dikwijls dankbaar aanvaard werden als zijnde waarheidlievend.

Deze verhalen hebben steeds groter omvang aangenomen, zoals met laster altijd het geval is.

Het betreurenswaardig gevolg is echter, dat het B.N.V. en het belangrijke werk, waarvoor het is opgericht, voor een groot deel een mislukking is geworden.

Wanneer men hierbij nog in aanmerking neemt dat bovendien degenen, die bij het B.N.V. werkzaam waren, dikwijls onderling sterke gevoelens van afgunst en vijandschap koesterden en dat vele gezagslieden buiten dit lichaam, hetzij zich met het werk van die instelling niet konden verenigen, hetzij met het personeel daarbij van hoog tot laag, gewoonlijk om persoonlijke redenen, op zeer slechte voet stonden, dan vloeit daar uit voort, dat de ergerlijke toestanden welke de Commissie heeft aange troffen, moesten ontstaan.

Het heeft naar het oordeel der Commissie geen waarde de beschuldigingen welke over en weer geuit worden zelfs te pogen te weerleggen of recht te zetten. Alle gehoorde personen gaan er van uit, dat zij gelijk hebben en de waarheid weten, hoewel telkens weer gebleken is op welke zwakke gronden die wetenschap berust en hoe sterk deze beïnvloed wordt door eigen mentaliteit, die heeft medegebracht dat de betrokkenen zelfs aanslagen op hun leven door hun vijanden als bestaanbaar aannemen.

Wel kan de Commissie tot de slotsom komen, dat de verhoudingen bij en om het B.N.V. dermate vergiftigd waren, dat die instelling van haar geboorte af ten dode gedoemd was.

Ten slotte is de Commissie van gevoelen, dat het ontslag aan de heer SANDERS inderdaad is verleend.

Weliswaar heeft hij geen schriftelijk bewijs van ontslag ontvangen, omdat de met de liquidatie belaste ambtenaren dit tijdens de afwezigheid van Mr. EINTHOVEN niet meenden te mogen afgeven aan de hoger geplaatste ambtenaar die SANDERS was. Maar Mr. EINTHOVEN heeft aan de Commissie uitdrukkelijk verklaard, dat hij aan de heer SANDERS vóór hij met verlof vertrok, heeft medegedeeld, dat de heer SANDERS met ingang van 1

Augustus 1946 was ontslagen. Aangezien de heer SANDERS mondeling en zonder schriftelijke aanstelling in dienst is genomen, achtte Mr. EINTHOVEN een mondeling ontslag voldoende. Uit de houding van de heer SANDERS tijdens en onmiddellijk na de liquidatie is trouwens algemeen de conclusie getrokken, dat hij zelf zich als ontslagen beschouwde.

H O O F D S T U K XII.

Kolonel Dr. SOMER en de O.D.

In "De Stem van Nederland" (No. 18 Mei 1946 en vlg.) besprak Dr. M. VAN BLANKENSTEIN het rapport dat de vroegere Minister-President GERBRANDY over de Regering te Londen heeft uitgebracht.

In het nummer van 19 Juli 1946 gaf hij een uiteenzetting van de z.g. geheime dienst en kritiseerde hij het veelhoofdig mechanisme dat hierbij werd aangetroffen en daarbij deed hij een aanval op Dr. SOMER, hoofd van het z.g. B.I.

Daarop volgde een verdere kritiek op het B.I. in het blad van 27 Juli 1946 met een beschouwing over "het IJzeren Gordijn"; Dr. VAN BLANKENSTEIN deed daarbij verschillende verhalen over het B.I., de betrekkingen daarvan tot de O.D. in Nederland en betoogde, evenals de heer MATTHIJSEN, dat het B.I. een politiek instituut was geworden.

Begrijpelijkwijze was Dr. SOMER door deze publicaties diep gegriefd, maar als ambtenaar kon hij zich er niet behoorlijk tegen verweren en daarom heeft hij Uwe Excellentie verzocht, dat onze Commissie ook deze zaak zou onderzoeken.

Van verschillende zijden waren op het B.I. en Dr. SOMER aanvallen gedaan, zowel in "Het Parool" als in "Het Vrije Volk" van 15 November 1946, zulks in verband met de zaak B.N.V. SANDERS.

Ook "De Ochtendpost" heeft zich hierbij niet onbetuigd gelaten.

In het bijzonder komt Dr.SOMER op tegen de voorstelling als zou het B.I.te Londen zijn informatie-monopolie gebruikt hebben om de voorstelling te wekken,dat de geest in het bezette Nederland gelijk gesteld kon worden met die van de O.D.

Dit zou dan volgens de pers geschied zijn op zodanige wijze dat het B.I.aan de Regering alleen inlichtingen doorgaf,welke afkomstig waren van de O.D.,zodat te Londen het gevoel ontstond,dat deze in Nederland slechts de enige illegale organisatie was.

Dr.SOMER heeft naar aanleiding van dit schrijven in de pers uitvoerige mededelingen aan de Commissie verstrekt,waarop zij in haar rapport niet diep wenst in te gaan omdat de gerezen kwesties hoofdzakelijk samenhangen met het Regeringsbeleid,te Londen gevoerd,en dus,zo nodig,bij de Enquête-Commissie thuis behoort.

Zij volstaat daarom met op te merken,dat het B.I.en Dr.SOMER ten deze geen blaam treft,naar mede blijkt uit de "opbouwende correctie" welke Dr.VAN BLANKENSTEIN plaatste in De Stem van Nederland dd.26 Juli 1947.(bijlage 3).

De Commissie beperkt zich daarom tot één punt,dat in deze zaak naar voren is gekomen en een van de grandoorzaken vormt van de actie tegen het B.N.V.en Dr.SOMER.

Dr.VAN BLANKENSTEIN zegt dat hij de klachten ontvangen had van zeer bevoegden,waaronder tenminste twee ministers.

De Commissie neemt dit als juist aan,omdat haar gebleken is, dat er te Londen een hevige strijd is geweest tussen Mr.VAN HEUVEN GOEDHART,voor,tijdens en na diens ministerschap en anderen,w.o.Dr.SOMER.

De gehele twist berust naar het oordeel der Commissie in hoofdzaak op misverstanden,die,evenals hetgeen uiteengezet is

bij de bespreking van het B.N.V. zowel voor personen als zaken kwade gevolgen hebben gehad en waarbij eveneens psychologische factoren een rol hebben gespeeld.

Op grond van "vermoedens" zijn kwetsende uitlatingen gedaan van beide kanten.

Terwijl Dr.SOMER zich terecht beklagt over het geschrijf in de pers dat hem naar zijn gevoelens, in zijn eer aantastte en waartegenover hij machteloos stond, is het zeer begrijpelijk, dat Mr.VAN HEUVEN GOEDHART zijnerzijds hevig protesteert tegen een brief van 10 Augustus 1944, (ten tijde van zijn Minister-schap van Justitie te Londen) welke hij ontving van Mr.VAN HOUTEN, die mede verbonden was aan het B.I. - een brief waar Dr.SOMER mee instemde en volgens hem moest beschouwd worden als een schrijven van de ene Engelandvaarder aan de andere. De inhoud van die brief - geschreven aan een Minister in functie - acht de Commissie zeer ongepast. Deze brief geeft een inzicht op welke onaangename wijze de strijd te Londen gevoerd werd tussen de verschillende groepen der illegaliteit in Nederland.

Ook de manier waarop Mr.VAN HOUTEN in zijn brief ervaren, bekwame en integere staatslieden, o.a. BOSCH RIDDER VAN ROSENTHAL bespreekt, acht de Commissie verwerpelijk.

Overigens zijn over en weer in deze strijd ongemotiveerde beschuldigingen geuit.

Generaal KRULS merkte t.a.v. ~~van~~ die brief van Mr.VAN HOUTEN op, dat de O.D. zelf naar het gezag in Nederland streefde en de neiging had om ook na de komst van het M.G. zelfstandig te blijven optreden. Ook hij vat het bewuste schrijven van Mr.VAN HOUTEN meer als een persoonlijke brief aan Mr.VAN HEUVEN GOEDHART op, dan als een schrijven van het B.I. De heer VAN HOUTEN is zich, volgens Generaal KRULS, in Nederland gaan bemoeien met

zaken, die hem niet aangingen en hij kwam daardoor in botsing met het M.G.

Hij behoorde tot het B.I. en Dr. SOMER had hem, naar Generaal KRUIS zegt, bij zijn taak moeten houden.

Deze gehele geschiedenis gaat overigens buiten de gestie van het B.N.V. welke de Commissie te beoordelen heeft, om, en betreft slechts de voorgeschiedenis ervan.

H O O F D S T U K XIII.

RODRIGUES LOPES.

In "De Nieuwe Post", beheerd en geredigeerd door de heer L.A. RODRIGUES LOPES van 27 September 1947, (bijl. 1), kwam een artikel van zijn hand voor, onder het opschrift "De elimineringsploeg", waarin hij o.a. zegt:

"Desalniettemin kan ik met stelligheid beweren, dat er in die tijd (1945-1946) - met medeweten van den toenmaligen Minister-President - een geheime keur-afdeling van het B.N.V. was geprojecteerd, die tot taak had om mensen te "eliminieren"."

De schrijver illustreert dit verhaal met het relaas van een poging, welke gedaan zou zijn hem te elimineren, d.w.z. te vermoorden, doet het vervolgens voorkomen, dat de schrijver EDUARD VETERMAN als slachtoffer van deze "ploeg" zou zijn gevallen, terwijl de z.g. Prinsegracht-affaire van December 1946 ermede in verband zou staan, en stelt het voor dat hoge officieren en een paar politie-ambtenaren n.l. CRABBENDAM en VAN DER MEY bij het bestaan van die ploeg betrokken waren.

In andere persorganen is op deze publicatie gewezen en op een onderzoek aangedrongen.

Onze Commissie heeft op verlangen van Uwe Excellentie naar aanleiding van dit alles nagespoord, waar dit verhaal op kon

berusten en de heer RODRIGUES LOPES daarover gehoord. Genoemde heer deelde aan Onze Commissie mede, dat er in September 1945 een aanslag op hem gepleegd zou zijn door twee rechercheurs, STEFFENS en KAMP, van het B.N.V. Deze zouden op hem geschoten hebben in zijn kantoor en toen hij kans zag zijn kantoor uit te lopen, hield een agent van politie hem tegen; hij werd gearresteerd en eerst naar Haarlem, daarna naar de Cellenbarak te Scheveningen overgebracht.

Op last van Prof. SCHERMERHORN zou de heer SANDERS deze zaak onderzocht hebben. SANDERS verhoorde de twee rechercheurs en liet de afgelegde verklaringen aan LOPES lezen. De rechercheurs zouden verklaard hebben, dat zij de bedoeling hadden hem te doden op last van "hogerhand". Een hunner had nog overwogen hem in de auto, waarmee hij vervoerd werd, dood te schieten, maar dit durfde hij niet. Het dossier zou naar Mr. SIKKEL zijn gestuurd, die de heer LOPES onmiddellijk in vrijheid stelde.

De heer LOPES heeft over dit alles geen klacht ingediend bij de Justitie, omdat, naar de mening van zijn advocaat, de zaak geen kans van slagen had!

De beide rechercheurs zouden veel later weer op het bureau van de heer LOPES verschenen zijn. Een hunner deelde hem toen mede, dat er een afdeling B.N.V. bestond, de opsporingsdienst. De namen werden geheim gehouden met het oog op het elimineren. Deze rechercheur vertelde nog, dat dit de goedkeuring had van de Minister-President. Door middel van diezelfde rechercheur ontving de heer LOPES, volgens zijn verklaring, afschriften van een andere strafzaak welke het B.N.V. behandelde.

Zelf zeide de heer LOPES, dat die rechercheur niet betrouwbaar was. Deze man is daarna trouwens op grond van chantage gearresteerd.

Inderdaad is de betrouwbaarheid van die rechercheur aan twijfel onderhevig; het is te verwonderen, dat de heer LOPES op

diens verhalen is afgegaan om naar aanleiding daarvan te gaan schrijven over een elimineringsploeg. De al of niet gepleegde aanslag op zijn persoon - de Commissie merkt op, dat het aan de houding van LOPES zelf te wijten is, dat die "aanslag" niet verder onderzocht is, zodat zij aan de juistheid of toedracht daarvan geen waarde kan toekennen - is grond geworden voor de heer LOPES om zijn ongelooflijk grote fantasie te laten werken.

Wanneer hij hoorde over een plotselinge dood, bracht hij deze in verband met de in zijn brein geschapen elimineringsploeg.

Bij zijn verhoor door onze Commissie gaf hij grif toe, dat het geval-VETERMAN zuiver en alleen argwaan van hem was geweest.

Op verzoek der Commissie is de heer P. PHILIPSE, luitenant ter zee tweede klasse, destijds Inlichtingen-Officier der Marine Inlichtingendienst, gehoord door de Inspecteur VAN NOOTHOORN.

De heer PHILIPSE verklaarde, dat de heer RODRIGUES LOPES hem omstreeks Mei 1945 herhaaldelijk bezocht, om hem te verzoeken inlichtingen te verstrekken betreffende de z.g. Velser-affaire. De heer PHILIPSE weigerde deze te geven.

Op welke zwakke gronden de argwaan van de heer RODRIGUES LOPES berustte blijkt wel uit de verdere mededelingen van de heer PHILIPSE!

Deze herinnert zich, dat hij eens in een nacht per auto van Utrecht naar Amsterdam gaande, onderweg een auto aantrof, die blijkbaar tegen een boom was gereden en waarin alle inzittenden bewusteloos waren. Hij heeft die mensen uit de wagen gehaald, en bemerkte aan de chauffeur, dat deze min of meer onder drankinvloed verkeerde. Mogelijk is, naar de heer PHILIPSE zegt, dat hij dit verhaal wel eens aan STEFFENS of RODRIGUES LOPES verteld heeft, want "tot zijn stomme verbazing" las hij later in "de Ochtendpost", dat hij een auto had aangetroffen, waarin zich een man bevond, die klaarblijkelijk vermoord was.

De heer PHILIPSE ontkent ten sterkste, dat hij dat verhaal heeft gelanceerd, want het is volkomen uit de lucht gegrepen. Het bestaan van een elimineringsploeg berust naar zijn mening volkomen op fantasie van STEFFENS of LOPES.

De heer LOPES heeft een veelbewogen leven achter de rug; hij werkte in Spanje tijdens de oorlog in de geheime dienst onder Mr. MAAS GEESTERANUS en hoorde, volgens zijn zeggen, dat er te Lissabon sprake was van een voorgenomen eliminatie van een Nederlander in Spanje.

Na een verblijf van 7 maanden te Lissabon is hij per vliegtuig naar Engeland gegaan, waar hij dadelijk werd opgesloten in de z.g. "Patriotic School", daarna in een ondervragingskamp en na zijn ontslag hieruit, gearresteerd door Scotland Yard. Vervolgens werd hij geïnterneerd op het eiland Man.

Na de bevrijding van Nederland kwam hij hier terug, werd terstond te Eindhoven gearresteerd en tenslotte op bevel van het M.G. weer losgelaten.

Volgens de heer LOPES zijn direct na de bevrijding verscheidene mensen doodgeschoten.

Deze door hem genoemde feiten ziet de heer LOPES, evenals de Prinsegracht-affaire van December 1946, tengevolge van zijn dwangcomplex betreffende een eliminatieploeg, als gevolgen van het optreden van deze volkomen gefantaseerde keurbende.

Hij heeft zich in het bestaan daarvan zo vastgebeten, dat hij na de aanslag op de Prinsegracht geschreven heeft aan de Minister-President, dat de leider van die zaak tot die ploeg behoorde. Zeer terecht heeft hij daar nooit antwoord op gekregen.

Intussen gaf de heer LOPES na een langdurig verhoor aan de Commissie toe, dat, toen hij met vette letters in zijn blad had laten zetten: "met stelligheid" en "met medeweten van de Minister-President", hij daarvan spoedig berouw had, en dat als hij

weer zou schrijven, hij dit stellig zou nalaten.

Hij erkende, dat, wat hij vertelde, slechts "aanwijzingen" zijn en dat hij geen bepaalde bewijsstukken bezit, doch volgens hem heiligt het doel de middelen.

Hij bezit volgens zijn zeggen vele dossiers, die hij van ontslagen rechercheurs van het B.N.V. ontving. Deze mensen hebben altijd afschriften in huis. Zo bezit hij een volledig dossier van de zaak-ZWOLSMAN, hetgeen wel juist zal zijn, want toen een inspecteur van politie een onderzoek instelde naar de verdwenen dossiers in de zaak-SANDERS, ontving die inspecteur het dossier-ZWOLSMAN, na velerlei omwegen, in de vorm van "fotocopies" van de heer LOPES, die daarbij opmerkte: "Ik heb nog veel meer dossiers".

Verder verklaarde hij aan de Commissie, dat hij dikwijls iets met stelligheid schrijft, waarvan hij weet dat het niet juist is, alleen maar om een onderzoek uit te lokken.

Met het schrijven over het bestaan van een "elimineringploeg" heeft de heer LOPES in overeenstemming met zijn verklaring bereikt, wat hij wenste. Hij heeft een onderzoek uitgelokt door met stelligheid te schrijven over iets, waarvan hij wist, dat het niet waar was.

De Commissie stelt vast, dat deze gehele geschiedenis op kwaadaardige, onverantwoordelijke fantasie berust. Kwaadaardig omdat de namen van personen, tot de hoogste autoriteiten toe, hierin zonder enige grond betrokken werden; onverantwoordelijk, omdat hij daarmee een bron voor geruchten schiep, welke in de moeilijke tijd na de bevrijding en ook nu nog slechts kan dienen om de denkbeelden van velen, die maar al te geneigd zijn, boze praatjes verder te verbreiden, te vergiftigen.

De heer LOPES voelt niet aan, dat zijn handelwijze gevaren zou kunnen doen ontstaan voor de vrijheid van de drukpers.

Toch heeft het onderzoek dezer zaak nog een - zij het door de heer LOPES waarschijnlijk niet gewild - vrij belangrijk resultaat gegeven in verband met de hoofdtak der Commissie om na te gaan, wat zich bij het B.N.V. heeft afgespeeld.

Op verzoek der Commissie is een nader onderzoek ingesteld naar de rechercheurs van het B.N.V., die de "aanslag" op de heer LOPES zouden gepleegd hebben.

Daarbij is gebleken, dat een hunner van 1 Augustus 1945 tot 1 April 1946 in dienst van het B.N.V.-district Haarlem is geweest als rechercheur 1ste klasse op een bruto maandsalaris van f 275.-.

Uit het personeels-dossier van deze man bleek, dat hij in 1931 door de Kinderrechter te Haarlem was veroordeeld wegens zware mishandeling, in 1935 door het Gerechtshof te Amsterdam tot 6 maanden gevangenisstraf wegens huisvredebreuk, door hetzelfde Hof in 1939 tot 6 maanden gevangenisstraf wegens diefstal door middel van valse sleutels.

Verder zijn nog enige processen-verbaal opgemaakt wegens zware mishandeling en valsheid in geschrifte, welke niet vervolgd werden wegens te zwak bewijs.

Die feiten heeft deze rechercheur zelf schriftelijk medegedeeld in een levensbeschrijving dd. 2 Januari 1946 - die vermoedelijk moest dienen voor het door het B.N.V. ingestelde security onderzoek. Hij was toen echter reeds vanaf 1 Augustus 1945 in dienst.

Evenzeer vermoedelijk n.a.v. dit te laat gehouden onderzoek, schrijft een ambtenaar van het B.N.V.:

"Geheim. Op grond van een door ons ingesteld security-onderzoek moge ik U adviseren bedoelde man niet in dienst aan te nemen, c.q. daaruit te ontslaan op grond van zijn crimineel verleden."

Desondanks werd op 9 April 1946 vanwege het B.N.V. aan dezelfde man een getuigschrift uitgereikt, o.m. inhoudende:

"Op zijn behoud zou zeer zeker prijs gesteld zijn, ware het niet, dat op last van de Minister de dienst belangrijk ingekrompen moest worden".

Tevens werd hem die dag namens het B.N.V. een z.g. introductie uitgereikt, o.m. luidende:

"Ik kan U deze heer van harte aanbevelen om hem een passende fundtie te bezorgen."

Intussen had de politie te Haarlem naar hem geïnformeerd; deze kreeg bij een schrijven van 1 April 1946 op last van de heer SANDERS te horen, dat de man nimmer rechercheur bij het B.N.V. was geweest, en slechts gebruikt werd voor het geven van inlichtingen.

De andere bij de "aanslag" op de heer LOPES betrokken rechercheur was van 13 Augustus 1945 tot 1 Februari 1946 in dienst bij het B.N.V., eveneens tegen een bruto-maandsalaris van f 275.-.

Uit een rapport van de Haarlemse Politie betreffende deze man - een rapport van 13 November 1945, gezonden aan het B.N.V. waar hij toen reeds een paar maanden werkte - blijkt, dat hem reeds vijfmaal het misdrijf van diefstal was telastegelegd, en dat hij in 1926 ter beschikking der Regering was gesteld.

Beide "rechercheurs" werden op 11 September 1946 ter beschikking der justitie gesteld, terzake van afdreiging en afpersing van een politieke delinquent voor een bedrag van f 20.000.-.

Zij bezaten, naar zij voorgaven, stukken, welke een hernieuwd onderzoek naar de zaak van die delinquent mogelijk maakten, en dreigden hem met het gooien van een handgranaat in zijn woning.

Deze uiteenzetting werpt ook zonder verder commentaar weer een schril licht op de toestanden bij het B.N.V.

H O O F D S T U K XIV.

Schema's voor een z.g. geheime dienst.

De taak aan de Commissie opgedragen om mede te onderzoeken of naar haar oordeel de thans bestaande Centrale Veiligheidsdienst (C.V.D.) gereorganiseerd behoort te worden, heeft aanleiding gegeven tot een uitgebreid onderzoek harerzijds.

Zij heeft zich niet alleen afgevraagd op welke wijze deze dienst thans is ingericht, doch tevens op grond van de moeilijkheden, welke gebleken zijn bij de tot heden door de C.V.D. gevolgde werkwijze, welke nog steeds berust op het geheim Koninklijk Besluit van 9 April 1946, No. 46, waarvan in dit rapport reeds uitvoerig melding is gemaakt, nagegaan op welke wijze naar haar oordeel een dergelijke dienst moet worden ingericht.

De Commissie heeft daartoe adviezen ingewonnen en van verschillende zijden op de meest welwillende wijze inlichtingen gekregen.

Zij wil in dit gedeelte van het rapport er zich toe bepalen daarvan een overzicht te geven om in het volgend hoofdstuk haar eigen opvatting uiteen te zetten.

In de eerste plaats dient aandacht te worden geschonken aan de organisatie van de C.V.D., zoals deze in hoofdstuk IX is uiteengezet en op de daarbij gevoegde bijlage, welke het systeem ontvouwt, dat Mr. EINTHOVEN zich gedacht heeft.

Bij de aan die organisatie gegeven beschouwingen is reeds gewezen op bezwaren welke aan die regeling verbonden zijn en ook voor de dag kwamen. Deze bezwaren houden verband met de grondslag van de C.V.D., n.l. een geheim Koninklijk Besluit, dat de bevoegdheden en verplichtingen onvoldoende regelde, en met het feit, dat bij de oprichting vele der fouten welke het B.N.V. aankleefden, bleven voortbestaan.

Mr. EINTHOVEN gaf nog een uitvoerige uiteenzetting van zijn opvattingen in de hierbij gevoegde bijlage no. 54.

a. Mr. Dr. J. R. M. VAN ANGEREN, die op grond van zijn jarenlange ervaring op het Departement van Justitie, zijn werkzaamheden tijdens de oorlog te Londen en hier te lande na de bevrijding naar het oordeel der Commissie geacht mag worden volkomen op de hoogte te zijn van hetgeen voor een geheime inlichtingendienst vereist moet worden, legde aan de Commissie het schema over, dat als bijlage 55 hiernevens gaat.

Zijn voorstel komt neer op het leggen dezer aangelegenheid in handen van de Ministers van Justitie en van Oorlog en behelst het uiteraard juiste streven een organisatie te scheppen, die het meest efficiënt, op de minst kostbare wijze en zo vertrouwelijk mogelijk kan werken.

Naar zijn verklaring aan de Commissie leert de ervaring dat alles wat verwant is met politie-onderzoek zo min mogelijk van Justitie moet worden gescheiden.

De leiding moet berusten bij iemand, die als 't ware onbekend blijft.

Hoe kleiner de organisatie is des te beter. Zij moet niet naar buiten optreden en zeker geen executieve bevoegdheid hebben.

Te voren heeft Mr. VAN ANGEREN zijn opvattingen aan de Commissie uiteengezet, waarbij hij als zijn oordeel uitsprak, dat de Regering een geheime dienst niet kan missen. Deze moet een vertrouwelijke dienst der Regering zijn, welke zich van dag tot dag op de hoogte stelt van wat in Nederland gebeurt. De Regering behoort alles te weten en kan door tijdig ingrijpen veel voorkomen.

Deze dienst moet onder Justitie staan, hoewel hij geen bezwaar heeft wanneer Oorlog wordt aangewezen, maar dan moet ook alles

met Justitie besproken worden en moeten de P.G.'s in staat worden gesteld terstond maatregelen te kunnen nemen.

Z.i.is het gevaarlijk wanneer de dienst komt onder een Minister-President, die geen Departement heeft.

b. De heer M.A.G. Baron STEENGRACHT VAN MOYLAND, werkzaam bij de Nederlandse Ambassade te Londen zond destijds een plan voor een veiligheidsdienst in Nederland, waarvan de Minister van Justitie de Commissie in kennis stelde (bijlage 56). Hij maakte hierin vergelijkingen met de Engelse Veiligheidsdienst terwijl hij bijzondere aandacht wijdde aan de paspoort-contrôle.

Volgens zijn voorstel zou de dienst bij de Minister van Justitie moeten worden ondergebracht.

c. en d. Ook de heer SANDERS heeft aan het einde zijner werkzaamheden bij het B.N.V. een voorstel ontworpen voor een Centrale Veiligheidsdienst en wilde deze plaatsen onder een Directeur-Generaal.

De heer SANDERS draagt een zeer omvangrijke instelling voor van 7 afdelingen, elk met een of meer secretaressen (bijlage 57).

Mr. EINTHOVEN heeft dit schema op verschillende punten bestreden.

Intussen trof het de Commissie dat beide heren wèl uitvoerige beschouwingen geven over de wijze waarop inlichtingen moeten worden verzameld, maar dat zij weinig aandacht wijdten aan de vragen, wanneer zij verplicht zijn hun berichten door te geven aan de autoriteiten voor wie deze van belang kunnen zijn, welke inlichtingen zij moeten verstrekken, en wie moet beslissen of hetgeen hun ter ore kwam strafbare feiten opleverde, m.a.w. bij wie de beoordeling berust van het belang en de betekenis van het verzamelde.

Het streven van beiden is wel die beoordeling over te laten aan het hoofd van de C.V.D.

De heer SANDERS zegt dit ook duidelijk, daar hij aan de door hem voorgestelde Directeur-Generaal het recht wil toekennen in bepaalde zaken in te grijpen, de behandeling te doen stopzetten of aanwijzingen voor verdere behandeling te geven.

Zelfs dienen, volgens hem, arrestaties afhankelijk te worden gesteld van de opdracht of goedkeuring van die Directeur-Generaal. Zij mogen dan nog worden uitgevoerd door de normale politie-instanties. Aan de gewone justitie wordt hier kennelijk geen plaats toegekend, m.a.w. in dit systeem zou een Gestapo-methode in Nederland worden ingevoerd, die met de normale wetgeving, vastgelegd in art. 164 der Grondwet geen rekening behoeft te houden, een bepaling welke ten tijde van het B.N.V. dan ook met voeten is getreden.

Mr. EINTHOVEN keert zich terecht met kracht er tegen een dergelijke bevoegdheid aan de leider van een C.V.D. te verlenen.

e. Generaal Majoor J.W. VAN OORSCHOT stelde in Augustus 1945 op verlangen van de toenmalige Minister van Oorlog MEIJNEN, een rapport op betreffende een inlichtingendienst (bijlage 58).

Deze autoriteit op dit gebied, die lange jaren vóór de oorlog aan het hoofd stond van de Militaire Inlichtingendienst, geeft een heldere uiteenzetting van het belang van een goed functionerend stelsel.

Hij acht het geen bezwaar, dat de inlichtingendiensten onderscheidenlijk ressorteren onder de departementen, waartoe zij naar hun aard behoren, echter onder de voorwaarde, dat er tussen die diensten een innig contact worde onderhouden, o.a. om te voorkomen, dat zij naast en tegen elkaar werken en dus dubbele arbeid zouden verrichten.

Om dit te bereiken spreekt hij zich uit voor een éénhoofdige leiding onder wie de samenstellende afdelingen (politieke, militaire en economische inlichtingendiensten) naast elkaar en zelfstandig hun werk verrichten. In commissoriale vergaderingen kunnen dan besprekingen worden gehouden om de Minister-President, die toen ook Minister van Algemene Oorlogvoering was, in te lichten. Generaal VAN OORSCHOT wil een uitbreiding en vervolmaking van het stelsel, dat voor de oorlog gold.

f. Dr. SOMER heeft als hoofd van het B.I. Majoor C.L.W. FOCK gelast een commentaar te geven op het voorstel van Generaal VAN OORSCHOT.

In deze commentaar (bijlage 59 en 60), waarin in hoofdzaak alleen afbrekende kritiek te vinden is, wordt wèl aangedrongen op centralisatie en coördinatie van alle inlichtingendiensten, doch niet vermeld hoe deze dan wel mogelijk is. Het brengt de zaak dus niet tot een oplossing.

Naar de voorstelling door hem mondeling aan de Commissie gegeven, werkt de C.V.D. voor de binnenlandse belangen, de buitenlandse inlichtingendienst onder hem -Mr. FOCK - en de Marine Intelligence (een verlengstuk van de C.V.D.) met de drie bureaux van de Generale Staf uitstekend samen. Zij hebben geen van alle executieve bevoegdheden, wat juist en noodzakelijk is in een democratische staat en daarom behoren zij niet onder Justitie. Was dit het geval, dan zou z.i. het gevaar bestaan voor toepassing van een Gestapo-methode.

g. De Luitenant-Kolonel, thans Kolonel van de Generale Staf P.M.A. TIELENS heeft 16 Januari 1947 een nota ontworpen (bijlage 61), waarin hij na een uiteenzetting van de organisatie van de Centrale Inlichtingendienst vóór Mei 1940 en een beschrijving van de toen bestaande organisatie geeft.

Hierin bepleit hij een samenwerking tussen de Centrale Veiligheidsdienst (C.V.D.) en de Buitenlandse Inlichtingendienst (B.I.D.) volgens algemene richtlijnen, welke naar de mening der Commissie, betere resultaten mogelijk maken, dan thans door de C.V.D. bereikt worden. Zij zullen echter nader moeten worden uitgewerkt. Hiervoor verwijzen wij naar Hoofdstuk XV.

h. De Procureurs-Generaal bij de Gerechtshoven hebben hun opvatting neergelegd in het hierbij gevoegde afschrift (bijlage 62) van een schrijven van 7 November 1946 aan de Minister van Justitie.

Ook zij zijn van oordeel, dat het geheim K.B. moet vervangen worden door een regeling van de zaak door de Ministers van Justitie en ^{van} Oorlog. Zij achten een nauwe samenwerking tussen de vertegenwoordigers van de Generale Staf en die der Justitie noodzakelijk.

Bij zijn mondelinge toelichting aan de Commissie merkte Mr. VERSTEEG nog op, onder verwijzing naar de uiteenzetting van 7 November 1946, dat de Minister-President z.i. niet een band heeft met politie en recherche zoals het Departement van Justitie.

Hij meent, dat er in de bedrijven vertrouwensmannen moeten zijn, die weer rapporteren aan de rijksrecherche.

Tegen een documentatiedienst heeft hij geen bezwaar, als deze maar staat onder het hoofd van de gehele dienst met betrouwbare personen.

i. De Procureur-Generaal Mr. VAN THIEL echter zou de inlichtingendienst niet over hem en zijn ambtgenoten willen laten lopen, maar denkt zich een kleine centrale dienst, die alle verkregen berichten verdeelt onder de Departementen van Justitie en ^{van} Oorlog, waarna Justitie zijn deel dan moet distribuëren onder de Procureurs-Generaal.

j. De Secretaris-Generaal van Justitie Mr. J. C. TENKINK deelde mede, dat de thans bestaande organisatie zijns inziens niet deugt. Er moet wèl een centraal punt zijn waar alle gegevens binnenkomen.

Volgens hem moet er een sterker band gelegd worden tussen de C.V.D. en de Justitie. De C.V.D. moet echter niet beoordelen of iets een strafbaar feit is, dat is taak der justitie. Evenals anderen wil ook hij de toestand, zoals deze vóór de oorlog was, als uitgangspunt nemen. Als de zaak onder één Departement moet komen, dan behoort dit Justitie te zijn, maar tegen een combinatie van Justitie en Oorlog heeft hij geen bezwaar.

Bij Justitie moet dan een aparte afdeling opgericht worden.

De veiligheid van de Staat valt terstond onder Oorlog en strafrechtelijke vergrijpen onder Justitie.

De vroegere goede samenwerking dient hersteld te worden. De C.V.D. echter voelt zich te veel als een onafhankelijke dienst tegenover het Departement van Justitie.

k. De heer GOOSSEN legt in zijn ten dienste van de Minister van Justitie uitgebracht schrijven (bijlage 63), na verduidelijkt te hebben hoe slecht het B.N.V. gewerkt heeft, in zijn beschrijving van de toestand vóór 10 Mei 1940 de nadruk op de taak der Justitie en Politie bij het inwinnen van inlichtingen in het belang van de veiligheid van de Staat. Hij acht het wenselijk dat de tegenwoordige C.V.D. bij een ander Ministerie worde ondergebracht en staat het denkbeeld voor de Buitenlandse Inlichtingendienst en de C.V.D. deels onder het Ministerie van Oorlog, deels onder dat van Justitie te plaatsen. Het laatste teneinde een regelmatig en snel contact met de executieve tot stand te brengen.

Hij keurt ten scherpste een combinatie af van een geheime

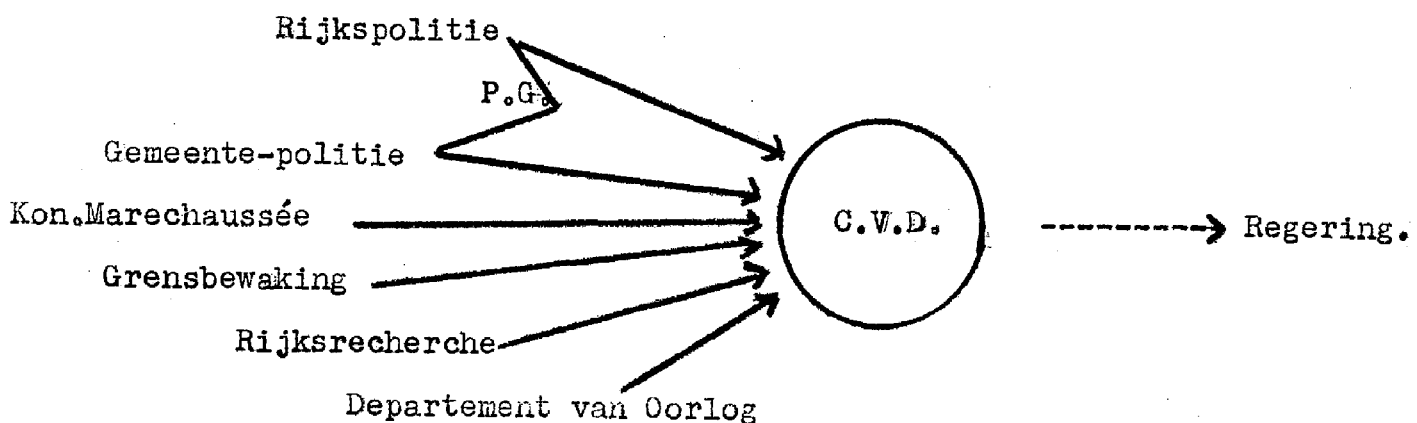
inlichtingendienst en een opsporingsapparaat, hetgeen volgens hem een typisch product van Nazi-Duitsland is. De opsporing toch behoort bij het Ministerie van Justitie.

Overigens stemt hij blijkens zijn mondelinge verklaring in met het standpunt der Procureurs-Generaal, dat het opsporingsonderzoek moet geschieden onder hun oppertoezicht. Hij achtte het gehele B.N.V. niet nodig en beschouwde die instelling als weggegooid geld. De Procureurs-Generaal en de hun toevertrouwde rechercheurs hadden voor de oorlog altijd goed werk geleverd, maar men heeft hen doelbewust uitgeschakeld.

Volgens Mr. GOOSSEN was Mr. EINTHOVEN er van op de hoogte dat er stukken bij het B.N.V. gestolen waren, doch antwoordde deze op de vraag of de politie hiervan niet in kennis gesteld moest worden: "Wij hebben met de politie niets te maken."

1. Ook de heer SNOECK HENKEMANS, Hoofd van de Algemene Inspectie bij het D.G.B.R., welk lichaam door de bij deze dienst gevoegde bureaux K en W, waarover hierboven gesproken is, betrokken werd bij de inlichtingendiensten, gaf zijnerzijds een schema omtrent de wijze waarop een centrale dienst aan zijn gegevens moet komen en kan werken.

De schets hiervan ziet er als volgt uit.

m. Jhr. SIX - de vroegere Chef Staf O.D. is van mening, dat het buitengewoon moeilijk is, behoorlijke mensen te vinden, die bere-

kend zijn voor hun taak. Hij gaat er van uit, dat men aan het hoofd een bekwaam Officier van Justitie zou moeten hebben.

n. De gewezen Minister-President, Prof. SCHERMERHORN gaf te kennen, dat Nederland een inlichtingendienst niet kan missen, willen wij niet volstrekt weerloos zijn.

Wij hebben een nauw internationaal contact nodig. Het hangt geheel af van de mensen of zo'n dienst vertrouwen heeft. De band met Justitie en Politie moet volgens hem nauw zijn, terwijl er met Oorlog verbinding is door G.S.3.

Naar zijn oordeel kan er een dienst zijn, die alles aan Justitie geeft en dit Departement moet de inlichtingen dan doorgeven naar de plaats waar zij behoren te komen.

Men treft hierbij militaire, politieke en criminele zaken aan, en moet dus over mensen kunnen beschikken, die hiervoor de verbinding vormen, dus mensen van Oorlog, Binnenl. Zaken en Justitie. Zij moeten niet het recht hebben te arresteren, want dan krijgt men een Gestapo.

De Departementen moeten opdracht hebben alles door te geven aan de dienst. Oud-Minister SCHERMERHORN hecht er niet aan om die dienst onder de Minister-President te brengen.

H O O F D S T U K XV.

Reorganisatie-voorstel.

De Commissie is tot de slotsom gekomen, dat de C.V.D. zoals deze thans krachtens het geheim Koninklijk Besluit van 9 April 1946, no. 46 is opgericht, moet vervangen worden door een andere organisatie.

Behalve het feit, dat aan de Commissie gebleken is, dat aan

deze dienst verschillende fouten kleven, welke mede haar oorsprong vinden in de overhaaste wijze van oprichting van het B.N.V., keurt de Commissie af, dat de instelling van de C.V.D. geschied is bij "geheim" Koninklijk Besluit.

Zij acht in deze z.g. geheimhouding de voornaamste bron gelegen, dat er van vele kanten gebrek aan medewerking is ontstaan om de C.V.D. aan haar doel te doen beantwoorden, n.l. het centrale punt te vormen, waar alle inlichtingen samenkomen, welke van belang zijn voor de veiligheid van de Staat. In hoofdstuk VII is dit uitvoerig uiteengezet.

Naar ons eenstemmig oordeel behoort deze aangelegenheid in de grote lijnen hetzij bij wet, hetzij bij Koninklijk Besluit geregeld te worden.

In een rechtsstaat moet ieder in binnen- en buitenland kunnen weten, dat die Staat maatregelen getroffen heeft om zijn veiligheid en zijn staatsinrichting te beschermen en naar buiten en naar binnen te waarborgen.

De wijze waarop aan dit doel uitvoering wordt gegeven, moet vanzelfsprekend niet in die wet of dat Koninklijk Besluit worden opgenomen. Deze dient aan de Regering te worden overgelaten, die de bevoegdheid moet hebben al naar de omstandigheden welke zich voordoen, de vereiste en wisselende maatregelen te treffen.

De Commissie acht het daarom gewenst, dat een regeling worde getroffen, welke op de normale wijze bekend worde gemaakt, en dat - met intrekking van de bestaande voorschriften - worde bepaald:

1. Dat een inlichtingendienst worde ingesteld bij het Departement van Oorlog, ressorterend onder de Chef Generale Staf en omvattende alle thans afzonderlijk georganiseerde inlichtingendiensten als hierna omschreven onder D.
2. Dat op deze de plicht ruste van de verkregen inlichtingen

mededeling te doen op de wijze als omschreven hierna onder E.
3. Dat die inlichtingen worden ingewonnen door de personen en op de wijze als genoemd onder F.

4. Dat aan de Ministers der Kroon worde opgedragen in onderling overleg daartoe richtlijnen te geven aan de onder hen werkende ambtenaren.

Indien hieraan uitvoering wordt gegeven zal de afdeling "Inlichtingendienst" bij de Generale Staf van vrij geringe omvang kunnen zijn en in hoofdzaak slechts behoeven te bestaan uit administratief personeel, dat de documentatie verzorgt, en uitvoering geeft aan de taak de inlichtingen te verstrekken aan de daartoe aangewezen autoriteiten.

De taak van deze afdeling zal in de eerste plaats een coördinerende en een documenterende zijn. Wanneer de verkregen en door haar verenigde inlichtingen daartoe aanleiding geven, zal zij langs de weg van de verschillende Ministers verplicht zijn met behulp van de door de Ministers aangewezen ambtenaren de gegevens te vervolmaken.

Eigen opsporingspersoneel in het binnenland in eigen dienst heeft zij daartoe dan niet nodig, en het gevaar van een geheime politiedienst in den lande wordt volkomen vermeden.

Indien die dienst niet zelf opsporingen verricht, wordt bovendien vermeden dat, zoals zowel bij het B.N.V. het geval was, en ook bij de C.V.D. herhaaldelijk bleek, volkomen onnodige wrijvingen tussen diensten en personen ontstaan door het treden in elkaars bevoegdheden.

Het behoeft geen betoog, dat voor het verrichten van deze arbeid die afdeling zal moeten bestaan uit volkomen betrouwbare, hoogstaande en bekwame personen.

Hun taak gegevens te verzamelen en op de juiste wijze te verdelen, is uitermate moeilijk. Zij moet zich echter niet verder uit-

strekken.

De verantwoordelijkheid voor hetgeen met de inlichtingen gedaan moet worden, blijve volledig op de Regering rusten.

Het denkbeeld is gegrond op de onder A, B en C volgende overwegingen:

A. Noodzakelijkheid van een inlichtingendienst.

- A. a. De veiligheid van de Staat wordt in laatste instantie gewaarborgd door het gebruik van de hem ten dienste staande machtsmiddelen (in de meest uitgebreide zin van het woord).
- b. Het gebruik van deze machtsmiddelen is slechts doeltreffend mogelijk, indien men op de hoogte is van het misdrijf tegen de veiligheid van de Staat.
- c. Indien men tijdig bekend is met het voornemen, dat bestaat een misdrijf tegen de veiligheid van de Staat te plegen, zal men in staat zijn om tevoren de nodige maatregelen daartegen voor te bereiden.
- d. Veelal zal men dan zelfs het begaan van dit misdrijf kunnen voorkomen door preventief gebruik van de machtsmiddelen, dan wel door het treffen van andere maatregelen, te meer, indien men bekend is met de wijze van voorbereiding van het te plegen misdrijf.
- e. Het is dus noodzakelijk, dat er een inzicht bestaat - en dat dit inzicht wordt onderhouden - in alles, wat van bepaalde zijden wordt ondernomen of voorbereid in strijd met de veiligheid van de Staat.
- f. Hiervoor is een goed werkende inlichtingendienst nodig.

B. Noodzakelijkheid van een veiligheidsdienst

- B. a. Een vreemde staat of een politieke groepering, die zich voorbereidt een misdrijf tegen de veiligheid van de

Nederlandse Staat te plegen in de naaste of in een meer verwijderde toekomst, zal op de hoogte moeten zijn van onze machtsmiddelen en daarom behoefte hebben aan een goed werkende inlichtingendienst.

- b. Voor de veiligheid van de Nederlandse Staat is het dus noodzakelijk, dat zij zich tegen penetratie door die inlichtingendienst beschermt.
- c. Hiervoor is het nodig te beschikken over een veiligheidsdienst.
- d. De veiligheidsdienst moet gebruik maken van gegevens van de inlichtingendienst en kan van deze profiteren om preventieve maatregelen te treffen.
- e. Omgekeerd kan de inlichtingendienst inlichtingen ontvangen van de organen van de veiligheidsdienst.
- f. Nauwe samenwerking tussen beide diensten is dus geboden. In sommige gevallen kunnen de organen van beide diensten zelfs samenvallen.

C. Onder wiens verantwoording behoort de dienst te werken.

- C. a. De misdrijven tegen de veiligheid van de Staat kunnen zijn van binnenlandse of van buitenlandse oorsprong. Ook kunnen zij zowel van binnenlandse als van buitenlandse oorsprong zijn, een en ander afhankelijk van de binnenlandse en van de buitenlandse politieke constellatie (afgezien uiteraard van incidentele gevallen).
- b. Dientengevolge moet - ook voor het verzekeren van de binnenlandse veiligheid - rekening worden gehouden met het totalitaire karakter, dat een oorlog - zelfs een aanvankelijke binnenlandse oorlog - heeft.
- c. Dit brengt met zich mede, dat de Staat tal van punten

heeft waartegen een actie kan worden ingezet of voorbereid, mede als gevolg van:

1. het uiterst ingewikkelde karakter en de bijna tot het uiterste doorgevoerde organisatie van het maatschappelijk leven;
2. de gemakkelijke beïnvloeding van de publieke opinie door de moderne middelen van publiciteit en persoonlijk verkeer;
3. de concentratie van de bevolking in grote centra;
4. de afhankelijkheid in economisch opzicht van het buitenland en van de geregelde aanvoer naar de grote centra;
5. de ver doorgevoerde industrialisatie;
6. de invloed van het wetenschappelijk onderzoek op de ontwikkeling en op het gebruik van machtsmiddelen.

d. De veiligheid van de Staat eist dus:

1. het verkrijgen van inlichtingen omtrent voorgenomen acties tegen deze aangrijpingspunten;
2. het nauwkeurig volgen van de ontwikkeling van de politieke constellatie in binnen- en buitenland;
3. het inwinnen van inlichtingen omtrent de middelen, waarover binnenlandse groeperingen en buitenlandse mogelijkheden beschikken;
4. het doorlopend - doch naar gelang van de verkregen inlichtingen in meerdere of in mindere mate - beschermen van de aangrijpingspunten.

e. De vraag rijst of het noodzakelijk of gewenst is de inlichtingendienst rechtstreeks onder de Minister-President te brengen. Deze vraag wordt ontkennend beantwoord, omdat:

1. speciale takken van de inlichtingendienst onder verschillen-
de ministeries dienen te ressorteren,
  2. alle Ministers omtrent de algemene ontwikkeling van de bin-
nenlandse politiek op de hoogte moeten zijn en niet de Minis-
ter-President in het bijzonder,
  3. de positie van de Minister-President niet staatsrechtelijk
geregeld is, hij buitendien niet in het bijzonder belast is
met de handhaving van de openbare orde en hij zelfs een de-
partement kan beheren, dat met de inlichtingen- en de veilig-
heidsdienst als zodanig niets te maken heeft,
  4. er andere departementen zijn, aan wie meer speciaal een taak
is opgedragen, die in verband staat met de veiligheid van de
staat,
  5. zelfs indien er in geval van oorlog een departement van
algemene oorlogvoering zou worden gevormd onder de Minister-
President, de kern van de oorlogvoering toch ligt bij een der
departementen aan wie de oorlogvoering meer in het bijzonder
is opgedragen.
- f. De specifieke taak van de Ministeries van Oorlog en Marine
brengt mede, dat het verkrijgen van inlichtingen omtrent de mi-
litaire machtsmiddelen van buitenlandse mogendheden aan hen -
ieder voor zijn ressort - moet toevallen, in samenwerking zo
nodig met de organen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.
- g. Indien blijkens ingewonnen inlichtingen gestoten wordt op
strafbare feiten moet de verdere behandeling worden overgege-
ven aan het Departement van Justitie.
- Dit Departement beschikt reeds over een Rijkspolitiekorps en
over rechercheurs en over fotografische, dactyloscopische en
andere diensten, die voor de inlichtingendienst van belang zijn.
Wellicht zou kunnen worden overwogen om ook de inlichtingen
en veiligheidsdiensten onder dit departement te stellen.
- Indien echter de inlichtingendienst, die zich ook op

politiek terrein beweegt, en de executieve dienst in een hand liggen dreigt het gevaar voor het ontstaan van een Gestapo of een Gepeoe-methode, een gevaar dat in een democratische staat niet mag worden geduld.

h. Aangezien de zorg voor het handhaven van de openbare orde aan de burgemeesters en voorzoveel nodig aan de Commissarissen der Koningin is opgedragen, welke autoriteiten onder de Minister van Binnenlandse Zaken ressorteren, is het logisch, om aan deze Minister op te dragen de inlichtingen te doen inwinnen, welke voor het handhaven van de orde, dus met betrekking tot misdrijven tegen de binnenlandse veiligheid van de Staat, nodig zijn.

i. Uit de volgende opsomming van mogelijke handelingen, die krachtens haar karakter niet alle volgens onze strafwet kunnen worden vervolgd, een opsomming die uiteraard niet volledig is, blijkt de verscheidenheid van de aangrijpingspunten, die de gemeenschap biedt aan hen, die een aanslag tegen de Staat voorbereiden:

- verspreiden van pamfletten van bepaalde nog niet strafbare strekking;
- voorbereiding van staking in vitale bedrijven;
- voorbereiding van sabotage in vitale bedrijven;
- voorbereiding van sabotage in bepaalde voor de oorlogvoering belangrijke industrieën;
- spionnage in deze industrieën;
- spionnage in laboratoria voor wetenschappelijk onderzoek;
- beïnvloeding van de geest van militairen in besloten bijeenkomsten;

spionnage bij waterstaatkundige werken en belangrijke of minder belangrijke verkeersobjecten (bruggen, vliegvelden, locomotievendepots, enz. enz.);

voorbereiding van vernieling van voorraden levensmiddelen;

voorbereiding van sabotage van de zeescheepvaart;
enz. enz.

Verschillende van deze aangrijpingspunten zijn ook voor andere ministeries van veel belang; door de aard van het object is dat andere ministerie er ook meer van op de hoogte, zodat het weet welke de essentiële punten zijn, waartegen de vijand zich bij voorkeur zou moeten richten om met een minimum aan krachtsinspanning een maximum effect te verkrijgen.

Bovendien moeten in het bijzonder bij vele van deze objecten de maatregelen door de veiligheidsdienst te nemen steunen op de inlichtingen door de inlichtingendienst ingewonnen niet alleen omtrent de activiteit van de tegenpartij maar ook - bij de bedrijfsleidingen bij de opdrachtgever (dat is dus in vele gevallen de Staat of een instantie namens de Staat) - omtrent de inrichting van het bedrijf en de waarde, die aan de geheimhouding van de opdracht wordt gehecht. Waar de opdrachtgever in dit geval veelal een der militaire departementen zal zijn, zal een innige samenwerking met deze nodig wезen.

1. Aangezien er van moet worden uitgegaan, dat misdrijven tegen de veiligheid van de Staat kunnen worden beraamd tengevolge van buitenlandse invloeden, is het noodzakelijk, dat deze buitenlandse invloeden zelf worden nagespoord en dat er dus een zo innig mogelijke samenwerking

is met de buitenlandse inlichtingendienst, met de grensbewaking, met de douane en met de Generale Staf.

k. Het is moeilijk om op dit terrein een scherpe scheiding te maken tussen de preventieve en de repressieve taak van de politie. Een scherpe scheiding te maken tussen opsporing van strafbare feiten en het inwinnen van inlichtingen omtrent nog niet strafbare doch voor de veiligheid van de Staat gevaarlijke handelingen schijnt praktisch niet wel doenlijk. Het is noodzakelijk met laatstgenoemde taak afzonderlijke personen te belasten, die daarvoor een speciale opleiding hebben genoten of waarvan gebleken is, dat zij een juist gevoel hebben voor de wijze van optreden in deze. Daar de grens niet scherp te trekken is en daar niet alle burgemeesters beschikken en kunnen beschikken over personeel geschikt voor de uitoefening van de delicate taak voor het inwinnen van inlichtingen, kan op hen in algemene zin niet rusten het toezicht op de uitvoering hiervan.

l. De jarenlange ondervinding in het verwekken van revolutie en de wetenschappelijke wijze, waarop methoden in het buitenland zijn bestudeerd en toegepast, maken het noodzakelijk, dat er dezerzijds een speciale technische studie wordt gemaakt van de werkwijze. Men moet de strategie en de tactiek kennen van de tegenstander, zowel in het politieke voorspel als tijdens het meer daadwerkelijk optreden bij relletjes, straatoproer en ten slotte poging tot revolutie. Men moet nauwkeurig de polsslag kennen en voortdurend blijven voelen van hetgeen zich afspeelt boven- en ondergronds in binnen- en buitenland. Men moet dus innig contact houden met

op overeenkomstige wijze werkende instellingen in het buitenland, ook om van hun ervaring partij te trekken. Men moet op de hoogte zijn en blijven van de bewapening en de organisatie van de tegenstander. Men moet hun tactische strijdwijze kennen; men moet weten van welke communicatiemiddelen zij zich zullen bedienen, zowel tot het ontvangen van bevelen als voor het maken van propaganda of voor het verplaatsen van demonstranten of strijders. Dit alles vereist niet alleen studie, maar ook wetenschap gebaseerd op ingewonnen inlichtingen. En ook technisch-militaire scholing, want per slot van rekening als het voorspel is afgelopen en de bloedige ernst aanvangt zal de strijd militair moeten worden uitgevochten, in het bijzonder indien een buitenlandse mogelijkheid zich in de revolutie mengt.

Het is daarom, dat van oudsher voorzien is het verlenen van "militaire bijstand" als eerste stadium van de militaire hulp; zulks niet alleen voor de orde handhaving, maar ook voor technische hulp bij het op gang houden van vitale bedrijven (spoorwegen, waterleiding, electriciteit, telefoon, enz. enz.). In een later ernstiger stadium kan worden overgegaan tot het afkondigen van de Staat van Oorlog en, bij verscherping van de toestand, zelfs tot het afkondigen van de Staat van Beleg, waarbij tal van bevoegdheden overgaan op het Militair Gezag. Dit Militair Gezag moet dan volkomen op de hoogte zijn van de situatie en moet ook daarvan op de hoogte blijven. Teneinde voortdurend in staat te zijn om c.q. op te kunnen treden moet het dus, eveneens voortdurend, alle inlichtingen ontvangen, die voor de uitvoering van zijn taak nodig zijn.

Volgens de Wet op de Staat van Oorlog en den Staat

van Beleg van 23 Mei 1899 S.128, kan het M.G.(art.13)

"een geheime politie instellen om de handelingen van
"verdachte personen na te gaan en de pogingen tot
"verstandhouding met den vijand of het vormen van
"samenspanningen tijdig op te sporen en tegen te
"gaan".

Inderdaad is hier het woord "tijdig" op zijn plaats. De vraag rijst echter of het instellen van een dergelijke politie, waaronder dan volgens de tegenwoordige nomenclatuur de "inlichtingendienst" moet worden verstaan, tijdig kan geschieden indien niet reeds te voren een dergelijke inlichtingendienst buiten de krijgsmacht werkt ten behoeve van het militaire apparaat. Dit geldt tegenwoordig te meer, waar het in het ernstigste geval niet alleen zal gaan over pogingen tot verstandhouding met de vijand, maar naar alle waarschijnlijkheid met de vijand zelf, die onder vermomming in het land het militaire optreden van de revolutionairen zal steunen.

m. Naast de reeds besproken inlichtingendiensten moet er nog een militaire inlichtingendienst bestaan, die in de krijgsmacht werkt, teneinde op de hoogte te zijn van de betrouwbaarheid van het personeel.

Deze inlichtingendienst moet talrijke contactpunten hebben met de inlichtingendiensten buiten de krijgsmacht, aangezien de geest van het leger van de burgermaatschappij uit kan worden beïnvloed. Ook hier moet dus een innige samenwerking bestaan.

D. Eenhoofdige leiding.

D. a. Uit het rapport van de Commissie is duidelijk naar voren getreden hoeveel wrijving kan ontstaan, indien verschillende diensten naast elkaar werken. Wel is waar speelt hierbij het persoonlijke element soms een be-

langrijke rol, doch het is wel buiten kijf, dat door centralisatie, door het stellen van verschillende diensten onder één leiding de kans op wrijving, de kans op dubbel werk wordt verminderd.

- b. De Commissie is, zowel op grond van de hiervoor onder C. gegeven beschouwingen, als op grond van de gunstige werkwijze, die vóór de oorlog bestond - zij het dat de zeer bescheiden financiële middelen een uitbuiten van de mogelijkheden niet steeds toelieten - tot de overtuiging gekomen, dat naar een overeenkomstige organisatie moet worden gestreefd.

Mitsdien geeft zij in overweging het tegenwoordige bureau G 3 b van de Generale Staf onder leiding van een hoofd- of opperofficier van de Generale Staf, die uiteraard op zijn beurt onder de bevelen staat van de Chef van de Generale Staf, te doen bestaan uit:

G 3 b 1. de inlichtingendienst betreffende de geest in het leger (het tegenwoordige bureau), wellicht hierbij mede belast met het verschaffen van inlichtingen betreffende de geest in de vloot, zulks omdat de dienstplichtigen voor beide krijgsmachtonderdelen uit de volle maatschappij voortkomen en de geest uit de maatschappij kan worden beïnvloed.

G 3 b 2. binnenlandse inlichtingendienst betreffende extremisme enz. (de thans bestaande doch tot bescheidener afmetingen teruggebrachte afdeling CRABBENDAM van de C.V.D.).

G 3 b 3. buitenlandse inlichtingendienst betreffende extremisme enz. (het thans bestaande B.I.).

G 3 b 4. veiligheidsdienst (te vormen uit de thans bestaande afdelingen POTT en STAL van de C.V.D.).

De afdelingen G 3-b 2,3 en 4 ressorteren mede onder de Minister van Binnenlandse Zaken en zijn aan deze verantwoording schuldig.

Bij deze afdelingen zullen die leden van het personeel van de C.V.D. kunnen worden ingedeeld, die blijk hebben gegeven hun werk te verstaan.

Naar het oordeel der Commissie ware het zeer toe te juichen, indien die personen - niet met een of andere militaire rang, doch als burgers - in deze afdelingen van G 3 werden overgenomen, zodat van hun ervaring op het gebied van de Inlichtingendienst een nuttig gebruik kan worden gemaakt.

De Commissie acht het niet wenselijk bepaalde personen in dit verband met name te noemen, daar dit niet op haar weg ligt en zij bovendien slechts de capaciteiten van enkelen met wie zij in aanraking is gekomen, zou kunnen beoordelen.

4. Het verkrijgen van inlichtingen.

E. a. De inlichtingen worden verkregen:

1. door het nauwkeurig volgen van de pers van binnen- en buitenland door daarin gespecialiseerde personen;
2. door speciaal daarvoor aangewezen en geschikt personeel van de gemeente-politie onder verantwoording van de Commissarissen van Politie casu quo Korpschefs;
3. door speciaal daarvoor aangewezen en geschikt personeel van de Rijkspolitie onder verantwoording van de gewestelijke Commandanten;
4. door personen in verschillende bedrijven en diensten werkzaam voor het verkrijgen van inlichtingen omtrent de ondergrondse activiteit in die bedrijven;
5. door daarvoor aangewezen militair personeel in de onder-

- delen van de krijgsmacht;
6. door personeel van de douane in samenwerking met de grensbewaking;
7. door daarvoor geschikte personen in het buitenland, al dan niet in samenwerking met de buitenlandse inlichtingendiensten en de buitenlandse politie-autoriteiten;
8. door daarvoor aangewezen personen, ressorterende onder de verschillende ministeries ten behoeve van de inlichtingen welke speciaal op het terrein van die ministeries liggen;
9. door personen, niet in rijksdienst, die uit hoofde van hun beroep, hun relaties of anderszins in staat moeten worden geacht inlichtingen te verkrijgen en zich vrijwillig daarvoor beschikbaar stellen.

b. De verkregen inlichtingen worden gecontroleerd en verder aangevuld met behulp van op andere wijze te verkrijgen gegevens, waarbij de onderscheiden takken van Staatsdienst de plicht moeten hebben alle mogelijke medewerking te verlenen.

c. De dienst blijft in zoverre geheim, dat zijn werkwijze slechts bekend wordt bij hen, die er direct mede te maken hebben en dat nog slechts voor zover zij er bij betrokken zijn. Aan hen dient echter de verplichting opgelegd te worden alle gegevens, gevraagd of ongevraagd, te verschaffen, waarover zij beschikken.

4. Verwerking der verkregen inlichtingen.

F. De vraag rijst aan wie in eerste en aan wie in laatste instantie de inlichtingen moeten worden verstrekt, welke worden verkregen en in welke vorm de inlichtingen moeten

worden verstrekt.

Naar het oordeel der Commissie is het nodig en voldoende dat de Regering in haar geheel en de Minister-President in het bijzonder, voortdurend een algemeen overzicht heeft van de toestand, een overzicht gebaseerd op concrete gegevens voor zover van belang. De inlichtingen moeten dus omvatten een samenvatting van hetgeen de inlichtingendienst heeft vernomen, zo nodig geïllustreerd met frappante feiten.

Daarnaast behoort de inlichtingendienst in staat te zijn om onmiddellijk op aanvraag van de Regering de gegevens omtrent personen en toestanden te verstrekken, welke zij behoeft. Deze gegevens put de inlichtingendienst dan telkens uit zijn documentatie.

Daarnaast dienen de autoriteiten belast met het handhaven van orde en rust, dus de Commissarissen der Koningin en de burgemeesters de inlichtingen te ontvangen welke zij persoonlijk behoeven, hetzij om van de algemene toestand op de hoogte te blijven, hetzij om in een bijzonder geval die maatregelen te kunnen treffen, welke nodig zijn.

Hetzelfde geldt voor de daarvoor in aanmerking komende justitiële, politionele en militaire autoriteiten, dus de P.G.'s, de Inspecteur-Generaal der Rijkspolitie, de Gewestelijke Commandanten van de Rijkspolitie, de Commandanten in de militaire Gewesten, de Inspecteur der Kon. Marechaussee.

Als regel zij gesteld, dat de inlichtingen - voor zover van direct belang - ook onmiddellijk worden verstrekt aan de autoriteiten die naar aanleiding daarvan in de eerste plaats maatregelen moeten treffen en dat de overige inlichtingen van meer algemeen belang centraal worden

uitgegeven.

Ten aanzien van de gegevens van bijzondere en meer technische aard, alsmede ten aanzien van de aanwijzingen ter beveiliging van bedrijven, dient de regel te worden gevolgd dat deze centraal worden uitgegeven, onverminderd uiteraard de bevoegdheid en de plicht van iedere autoriteit om in zijn ressort de vereiste veiligheidsmaatregelen te treffen.

H O O F D S T U K XVI.

Samenvatting.

Aan het einde van haar rapport gekomen, meent de Commissie goed te doen nog een korte samenvatting te geven van de resultaten, waartoe zij gekomen is op grond van haar uitgebreid onderzoek, waarbij zij in een ruim dertigtal vergaderingen ongeveer 50 personen hoorde en talrijke documenten bestudeerde.

Zoals zij reeds in de aanvang opmerkte en ook een enkele maal bij de bespreking van bepaalde gevallen heeft vermeld, is het niet mogelijk geweest steeds de volstrekte waarheid vast te stellen. Dit is een noodzakelijk gevolg van verschillende omstandigheden, n.l.

1. het herhaaldelijk ontbreken van schriftelijke bewijsstukken, welke aanwezig behoorden te zijn, doch zijn zoek gemaakt of verdwenen,

2. het elkaar volstrekt tegenspreken van verschillende personen over feiten, welke niet meer te achterhalen zijn en waaromtrent deze personen ieder hun geheel subjectieve opvatting geven, terwijl bovendien die feiten dikwijls slechts door twee perso-

nen konden worden toegelicht,

3. het tijdsverloop, dat medebracht, dat de betrokkenen zich de feiten niet nauwkeurig meer wisten te herinneren.

Deze omstandigheden hebben echter niet belet, dat de Commissie zich een zeer duidelijk beeld heeft kunnen vormen om eenstemmig te komen tot beantwoording der vragen, welke Uwe Excellentie haar gesteld heeft.

Conclusies:

De Commissie spreekt uit

ad a (blz.1). dat terecht critiek is geuit op de leiding bij het B.N.V.

Deze leiding is gelegd in handen van Mr. EINTHOVEN, die haar gebleken is niet de krachtige figuur te zijn aan wie de uitvoering van een zo vage en veelomvattende opdracht in die tijd had moeten zijn toevertrouwd.

Met erkenning van en waardering voor de grote werkkraft, eer en goede trouw door Mr. EINTHOVEN betoond, is aan de Commissie gebleken, dat hij beleidsfouten heeft gemaakt, welke in het rapport omschreven zijn, en mede oorzaak werden van de ineenstorting van het B.N.V.

Zoals werd uiteengezet zijn deze mede te wijten aan de chaos welke hij aantrof bij de aanvaarding van zijn ambt, en de tegenwerking welke hij van vele zijden ondervond, terwijl zijn persoonlijke eigenschappen hem niet de kracht gaven deze moeilijkheden te overwinnen.

De wijze, waarop de critiek is uitgeoefend op hem en op het B.N.V., acht de Commissie echter in hoge mate afkeurenswaardig. Zij is geschied in onbehoorlijke vorm en gegrond op geruchten, welke, zoals het daarmede veelal gaat, uit troebele bronnen voortkwamen, steeds groter omvang aannamen en dikwijls berustten op

ongeconroleerde verhalen van personen, die Mr. EINTHOVEN om verschillende redenen slecht gezind waren.

Naar het oordeel der Commissie heeft Mr. EINTHOVEN aan de grofste laster blootgestaan. Voor een groot gedeelte moet de oorsprong daarvan in hoofdzaak gezocht worden in de houding van vele leden van het personeel van het B.N.V., die zelfstandig wilden optreden en niet de minste geneigdheid vertoonden zich te onderwerpen aan de bevelen van hun Chef, Mr. EINTHOVEN.

Herhaaldelijk heeft de Commissie kunnen vaststellen, dat vele leden van dit personeel, in strijd met de fraaie woorden, welke zij achteraf gebruikten om hun houding een schijn van rechtvaardigheid te geven, er op uit waren zichzelf te bevoordelen.

Wanneer dit personeel inderdaad bezield was geweest met een streven naar samenwerking en had willen handelen in 's lands belang, - een geest, welke hier te lande kort voor en vlak na de bevrijding bestond, doch niet lang heeft nagewerkt - had het B.N.V. nuttig werk kunnen verrichten.

De drijvende kracht bij dit gebrek aan samenwerking was de heer W. E. SANDERS, die, doordien hij zijn plaats niet kende, zeer spoedig na de oprichting van het B.N.V. een zeer voorname factor is geworden, dat Mr. EINTHOVEN het doel van het B.N.V. onvoldoende kon verwezenlijken.

Gevolg van dit alles is geworden, dat veel geld is verknoeid, gestolen en verduisterd. Thans is naar de mening der Commissie, behalve in gevallen van ondergeschikt belang, niet meer na te gaan, wie daar persoonlijk aansprakelijk voor moet worden gesteld.

De Commissie wenst alleen vast te stellen, dat onverantwoordelijk is gehandeld, en dat de heer SANDERS en verschillende zijner aanhangers - gewoonlijk hoofden van afdelingen van de te groot opgezette dienst - zich in vele opzichten misdragen hebben.

Ad b en ad d (blz.1) Ter beantwoording dezer vragen en de slot-som waartoe zij gekomen is, moge de Commissie hier volstaan met te verwijzen, naar hetgeen zij opmerkt en voorstelt in hoofdstukken XIV en XV.

Deze hoofdstukken van haar rapport acht zij niet voor openbaarmaking vatbaar, aangezien deze betreffen de inhoud van de aan haar overgelegde schema's en het voorstel der Commissie voor de inrichting en werkwijze van deze geheime dienst.

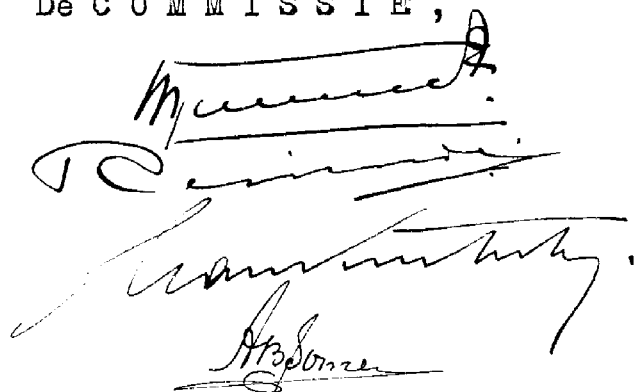
De Commissie verwacht van deze door haar voorgestelde werkwijze de zekerheid, dat het ingrijpen in elkaars bevoegdheden van de verschillende autoriteiten zal worden voorkomen.

ad c. Zoals in hoofdstuk XII geschetst, zijn de aanvallen gericht tegen Dr. SOMER onjuist geweest, en treft hem geen blaam voor zijn werkzaamheden; de Commissie kan echter de instemming van Dr. SOMER met het schrijven van Mr. VAN HOUTEN aan de toenmalige Minister van Justitie Mr. VAN HEUVEN GOEDHART niet goedkeuren.

ad e. Het resultaat van het onderzoek naar de insinuaties van de heer RODRIGUES LOPES, uitvoerig omschreven in hoofdstuk XIII, komt hierop neer, dat diens geschrijf over het bestaan van een elimineringsploeg bij het B.N.V. op louter fantasie berust en alleen gegrond is op kwaadaardige verzinsels.

's-GRAVENHAGE, 12 Mei 1948,

De C O M M I S S I E ,

The block contains four handwritten signatures in black ink, stacked vertically. The signatures are cursive and somewhat stylized, representing the members of the Commission.